

Cultuurbeoefening in Utrechtse kleine kernen

Een inventarisatie van aanbod en (ondersteunings-)behoeften

Cultuurbeoefening in Utrechtse kleine kernen

Een inventarisatie van aanbod en
(ondersteunings-)behoeften

Sophie de Jong MSc MA
drs. Bram de Groot
Geert Offenberg BSc

Colofon

Het PON & Telos heeft dit onderzoek uitgevoerd in opdracht van provincie Utrecht

PROVINCIE UTRECHT

Auteurs

Sophie de Jong MSc MA
drs. Bram de Groot
Geert Offenbergh BSc

Met medewerking van

Rosamare van Dijk MA
Guus Bouman BSc

Fotograaf

Datingjungle / Unsplash

Publicatienummer

24189/25131-3

Publicatiedatum

Oktober 2025

© 2025 Het PON & Telos

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Het PON & Telos. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van Het PON & Telos. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan Het PON & Telos geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie

www.hetpon-telos.nl

Managementsamenvatting

De provincie Utrecht kent een rijk en divers cultureel landschap, waarin ook de kleine kernen (plaatsen met minder dan 10.000 inwoners) een belangrijke rol spelen. In opdracht van de provincie is onderzocht hoe cultuurbeoefening in deze kernen vorm krijgt. Daarbij is gekeken naar de ondersteuningsbehoeften van aanbieders en gemeenten, en naar de kansen voor versterking. Het onderzoek combineert een analyse van aanbieders, de beleidspraktijk en het inwonersperspectief met case studies in Lopik, Doorn en Kockengen.

Uit de analyse blijkt dat er in vrijwel alle kleine kernen sprake is van aanbod voor inwoners om actief aan cultuurbeoefening te doen, maar dat dit sterk leunt op vrijwilligers en kleine organisaties. Het aanbod concentreert zich rond muziek, podiumkunsten en ambachten, aangevuld met sociaal-culturele initiatieven. Omdat inwoners van kleine kernen over het algemeen bereid zijn om te reizen voor bepaalde voorzieningen, blijft cultuurbeoefening vaak niet beperkt tot de eigen kern. Dit benadrukt het belang van “verbonden vitaliteit”: de kracht van een regionaal netwerk waarin voorzieningen worden gedeeld.

Kleinere gemeenten worstelen met beperkte beleids- en uitvoeringscapaciteit. Vooral gemeenten met meerdere kleine kernen missen op het gebied van cultuur en cultuurbeoefening vaak een duidelijke visie, structurele middelen en coördinatie. Culturele verbinders (zoals cultuurmakelaars en cultuurcoaches) spelen hierin een cruciale rol, maar zij moeten vaak een beperkt aantal uren verdelen over veel taken en plaatsen. Aanbieders van actieve cultuurbeoefening signaleren dat de zichtbaarheid en continuïteit van hun aanbod onder druk staan, vooral door beperkte en/of versnipperde communicatie, beperkte financiering en het ontbreken of wegvallen van sleutelfiguren en/of kartrekkers. Jongeren en kwetsbare doelgroepen zijn bovendien moeilijk te bereiken. Vanuit een veelheid aan ingezette onderzoeksmethoden ontstaat een helder beeld van de stand van zaken met betrekking tot cultuurbeoefening in Utrechtse kleine kernen. Twee hoofdlijnen komen daar prominent uit naar voren:

Verbonden vitaliteit en bereikbaarheid

In de provincie Utrecht speelt het concept van ‘verbonden vitaliteit’ een belangrijke rol, met name waar het gaat om de kleine kernen. Dat komt onder meer doordat Utrecht een kleine, vrij dichtbevolkte provincie is, waardoor kernen nooit ver van elkaar liggen. Het zorgt ervoor dat (cultuur-)voorzieningen niet in elke kern volledig aanwezig hoeven te zijn, maar dat ze in een gebied met meerdere kernen wél bereikbaar, toegankelijk en complementair moeten zijn. De nabijheid van de grote steden Utrecht en Amersfoort speelt daarbij eveneens een rol. Inwoners van Utrechtse kleine kernen blijken doorgaans bereid te zijn om 20 tot 30 minuten te

reizen, waardoor zij gebruik kunnen maken van het aanbod uit de regio. De keerzijde is wel dat bereikbaarheid bepalend is voor de toegankelijkheid. Voor jongeren, ouderen en inwoners zonder auto vormt het openbaar vervoer vaak een obstakel, bijvoorbeeld door beperkte dienstregeling in de avonduren. Dit vergroot de kansongelijkheid op het gebied van deelname aan cultuur. Ook komt de zichtbaarheid van lokaal aanbod door de reisbereidheid van inwoners soms onder druk te staan: inwoners wijken uit naar andere plaatsen, terwijl kleinere initiatieven in hun eigen kern moeite hebben om voldoende deelnemers te trekken.

Culturele verbinders, die vanuit de gemeenten werken, kunnen hierin een rol spelen door nadrukkelijk deze bovenlokale verwevenheid te bevorderen. Deze verbindende rol heeft niet alleen betrekking op het verbinden van aanbieders aan mogelijke deelnemers, maar ook op contacten tussen aanbieders onderling, of met overheden. De provinciale ondersteuning is nu al sterk gericht op het faciliteren van culturele verbinders op het gebied van kennisontwikkeling en netwerk. Die rol zou in de komende jaren verder uitgebouwd kunnen worden. Het huidige ondersteuningsaanbod van ZIMIHC Connect bestaat nog niet zo lang, maar wordt nu al goed gewaardeerd, en kan zo nog meer aansluiten bij de behoeften van lokale aanbieders. De provincie kan ervoor zorgen dat verbonden vitaliteit daadwerkelijk werkt door te investeren in bereikbaarheid en door samenwerking tussen kleine kernen en grotere kernen en steden te stimuleren.

Structurele ondersteuning en samenhang van de keten

De tweede hoofdlijn die naar voren komt in dit onderzoek, is dat het culturele leven in kleine kernen sterk leunt op vrijwilligers en kleinschalige initiatieven, en dat structurele steun geregeld ontbreekt. De mate waarin gemeenten ondersteuning bieden verschilt aanzienlijk: van een groter beleidsteam en meerdere regelingen, tot het ontbreken van cultuurbeleid en een (vaste) beleidsadviseur cultuur en/of culturele verbinder. Dit leidt tot versnippering, onvoldoende continuïteit en een kwetsbare positie van aanbieders van actieve cultuurbeoefening. Daarnaast zorgen deze verschillen ervoor dat het provinciale ondersteuningsaanbod niet altijd even goed landt bij de culturele verbinders. Hierdoor zijn zij minder goed toegerust om de aanbieders in hun werkgebied te ondersteunen. Culturele verbinders blijken cruciaal om vraag en aanbod bij elkaar te brengen, samenwerking te stimuleren en inwoners de weg te wijzen. Waar zij aanwezig zijn, zien we meer samenhang ontstaan. Maar hun inzet (uren) is vaak te beperkt om duurzaam het verschil te kunnen maken.

Conclusie

De kracht van de kleine kernen in Utrecht zit in hun gemeenschapszin en de mensen die daarin het voortouw nemen. Juist die verbondenheid en energie vragen echter om gerichte aandacht. Zonder goede bereikbaarheid en structurele ondersteuning blijft het aanbod van actieve cultuurbeoefening kwetsbaar en gefragmenteerd. De provinciale rol ligt in het scheppen van voorwaarden: samenwerking tussen plaatsen stimuleren, structurele ondersteuning van netwerken en verbinders organiseren en het vergroten van de zichtbaarheid van lokaal aanbod ondersteunen. Op die manier kan cultuur in kleine kernen (blijven) bijdragen aan de vitaliteit, leefbaarheid en sociale samenhang van de hele provincie.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	8
1.1	Aanleiding	8
1.2	Onderzoeksvragen	9
1.3	Beleidscontext	9
1.4	Leeswijzer en afbakening	12
2	Data-analyse aanwezigheid van aanbieders	16
2.1	Aanpak	16
2.2	Resultaten in beeld	17
2.3	Datakwaliteit	19
2.4	Aandachtspunten en procesbevindingen	21
3	Uitvraag over beleid en ondersteuning onder gemeenten	23
3.1	Beleid en ondersteuning van gemeenten	23
3.2	Ontwikkelingen, kansen en belemmeringen	24
3.3	Ervaringen en ondersteuning(-sbehoeften)	25
4	Inwonerspeiling over cultuurbeoefening	28
4.1	De huidige cultuurbeoefening van inwoners	28
4.2	De beweegredenen van inwoners	30
4.3	Inwoners over culturele aanbieders	32
4.4	Geobserveerde ontwikkelingen en behoeften	33
4.5	Reisbereidheid en bereikbaarheid	34
4.6	Cultuurbeoefening van kinderen	37
5	Casus 1: Lopik	41
5.1	Korte introductie	41
5.2	Resultaten van het groepsgesprek	42
6	Casus 2: Doorn	49
6.1	Korte introductie	49
6.2	Resultaten van het groepsgesprek	50
7	Casus 3: Kockengen	54
7.1	Korte introductie	54
7.2	Resultaten van het groepsgesprek	55
	Deel 3: Conclusies en slotbeschouwing	60

8	Conclusies en slotbeschouwing	61
8.1	Vanuit deel 1: provinciaal beeld	61
8.2	Vanuit deel 2: case studies	64
8.3	Slotbeschouwing	66
	Bijlage A: Kleine kernen in Utrecht, per gemeente	70
	Bijlage B: Kaarten aanwezigheid culturele aanbieders	73
	Bijlage C: Uitgebreide bevindingen inwonerspeiling	79
	Bijlage D: Verantwoording	100
	Bijlage E: Relevante OSM-tags en SBI-codes	108

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Beleving en beoefening van cultuur kunnen bijdragen aan de mentale en fysieke gezondheid van mensen en daarmee aan de veerkracht van zowel het individu als de samenleving als geheel. Om cultuur te kunnen beoefenen is het belangrijk dat er een toegankelijk en divers aanbod beschikbaar is. Gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor het ondersteunen en faciliteren van mogelijkheden voor actieve cultuurbeoefening. Iedere gemeente legt daarin eigen accenten, afhankelijk van omvang en karakter. Provincies en het Rijk ondersteunen gemeenten hierin vanuit hun eigen rollen.

De provincie Utrecht streeft naar gelijke kansen om cultuur te beleven, beoefenen en ervaren, ongeacht woonplaats of achtergrond. Dit doet de provincie onder andere door ZIMIHC te ondersteunen. Deze organisatie werkt in het programma ZIMIHC Connect samen met culturele ondersteuners, lokale (amateurkunst)organisaties, het sociaal domein en culturele initiatieven, met als doel om het culturele aanbod toegankelijker te maken, zodat meer inwoners kunnen deelnemen.

In het kader hiervan heeft provincie Utrecht Het PON & Telos gevraagd om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor inwoners van kleine kernen (tot maximaal 10.000 inwoners) in de provincie Utrecht – en met name voor kinderen – om deel te nemen aan cultuur.

Hiertoe is eerst een provinciaal beeld opgesteld. Dit is gedaan door middel van data-analyses over mogelijke aanbieders van actieve cultuurbeoefening in en om kleine kernen, een uitvraag onder gemeenten en culturele verbinders, en een inventariserende inwonerspeiling. Dit geeft een breed beeld van de stand van zaken op het gebied van actieve cultuurbeoefening in Utrechtse kleine kernen.

Ook zijn er case studies uitgevoerd om de situatie in drie kleine kernen nader te analyseren. Hiermee is de stand van zaken in Lopik, Doorn en Kockengen in beeld gebracht. Deze onderzoeken geven inzicht in de behoeften van zowel formele aanbieders, als van anders georganiseerd aanbod. Deze casestudies zijn belangrijk voor het verkrijgen van een duidelijk beeld van het (formele en anders georganiseerde) culturaanbod in kleine kernen, zoals bewonersinitiatieven of activiteiten van zelfstandige professionals. Het is belangrijk om te weten hoe hier aanbod voor actieve cultuurbeoefening tot stand komt, waar dat uit bestaat, en hoe hier richting de toekomst samen vorm aan te geven. Deze rapportage bundelt alle bevindingen, en resulteert in overkoepelende conclusies.

1.2 Onderzoeksvragen

Voor het provinciebrede gedeelte zijn de volgende onderzoeksvragen gehanteerd:

- 1 Welke formele aanbieders van actieve cultuurbeoefening zijn er in de kleine kernen (tot 10.000 inwoners)?
- 2 Waar lopen de cultuuraanbieders die daar nu zijn, tegenaan en wat hebben zij nodig om cultuurdeelname in de kleine kernen mogelijk te maken?
- 3 Hoe ziet het beleid van de gemeenten van deze kernen eruit op het gebied van ondersteuning van actieve cultuurbeoefening?
- 4 Waar lopen gemeenten tegenaan bij de ondersteuning van het aanbod en welke mogelijke behoefte hebben zij hierbij?
- 5 In hoeverre speelt het beleid van de provincie op het gebied van de ondersteuning van actieve cultuurbeoefening in op waar de gemeenten en de cultuuraanbieders behoefte aan hebben?
- 6 Wat is de behoefte van inwoners in de kleine kernen aan aanbod voor actieve cultuurbeoefening?
- 7 Wat is de reisbereidheid? Wat zijn de afstanden of tijdsduur die mensen - met OV, auto of fiets - willen afleggen om zelf aan cultuur deel te nemen?

Voor de drie verdiepende case studies luiden de onderzoeksvragen als volgt:

- 1 In hoeverre is er in de geselecteerde kernen anders georganiseerd aanbod, zoals vanuit bewonersinitiatieven, zzp'ers of culturele initiatieven? En zo ja welk aanbod?
- 2 Waar lopen deze cultuuraanbieders tegenaan en wat hebben zij nodig om cultuurdeelname in de kleine kernen mogelijk te maken?
- 3 Wat is de behoefte van inwoners in de geselecteerde kernen aan aanbod voor actieve cultuurbeoefening?
- 4 Wat is de reisbereidheid? Wat zijn de afstanden of tijdsduur die mensen - met OV, auto of fiets - willen afleggen om zelf aan cultuur deel te nemen?

1.3 Beleidscontext

De vraag van de provincie Utrecht aan Het PON & Telos komt op een moment dat het rijk (Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap), de provincies (het Interprovinciaal Overleg (IPO)) en gemeenten (de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)) bestuurlijke afspraken hebben gemaakt voor de jaren 2025-2028 over cultuurbeoefening. Afgesproken is dat samen met de sector verkend gaat worden hoe de partijen structurele knelpunten en uitdagingen kunnen aanpakken.

Drie ambities staan daarbij centraal:

- Een sterk ecosysteem
- De beoefenaar centraal
- Cultuur verbinden met sociaal-maatschappelijke opgaven¹

OCW heeft ten behoeve van de bestuurlijke afspraken door het LKCA een kennissynthese over cultuurbeoefening in Nederland laten maken. Belangrijke conclusie van het LKCA is dat het aandeel kunstbeoefenaars in Nederland de afgelopen tien jaar redelijk stabiel is, iets meer dan de helft van de Nederlandse bevolking doet aan cultuurbeoefening. Daarnaast concludeert LKCA dat er meer aandacht komt in beleid en onderzoek voor kunstbeoefening in informeel verband. Van de amateurkunstverenigingen ervaart 86% één of meerdere knelpunten. Verreweg het belangrijkste knelpunt betreft teruglopende ledenaantallen door minder aanwas van jeugdleden en vergrijzing, op afstand gevolgd door knelpunten met betrekking tot financiën, vrijwilligers en bestuur, zichtbaarheid en publieksbereik, en de beschikbaarheid van locaties.²

Rol van de overheden

Uit de kennissynthese van het LKCA blijkt dat 89% van de gemeenten actief beleid voert op cultuurparticipatie en de ondersteuning van amateurkunst. Er zijn wel grote verschillen tussen stedelijke en minder stedelijke gebieden in de hoeveelheid tijd en geld die gemeenten aan cultuur besteden. Provincies hebben minder subsidierelaties met de culturele sector dan gemeenten of het rijk en er is ook minder budget beschikbaar voor cultuur bij provincies. Provincies ondersteunen via provinciale steunfunctie-instellingen (voor Utrecht zijn dit onder andere ZIMIHC, Kunst Centraal en BisC) en hebben een rol als aanjager van innovatie en talentontwikkeling. Binnen de cultuurregio Utrecht (één van de 15 landelijke cultuurregio's) wordt samengewerkt om de culturele infrastructuur te versterken.³ Het rijk draagt bij via rijksfondsen (Fonds voor Cultuurparticipatie) en bovensectorale ondersteunende instellingen (LKCA, Boekmanstichting), maar ook bijvoorbeeld via stichting Cultureel Jongeren Paspoort (CJP) en de Brede Regeling Combinatiefuncties (onderdeel van de Brede SPUK).

De provincie Utrecht concludeert in haar programma Cultuur en Erfgoed 2025-2028 dat de inzet op cultuurparticipatie per gemeente verschillend is. Hierdoor landen de kennis en financiële middelen, die landelijk en in de provincie beschikbaar zijn,

¹ Bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025–2028, Staatscourant Nr. 1756, 10 april 2025, p. 2.

² Kennissynthese cultuurbeoefening, Een verzameling van tien jaar Nederlands Onderzoek, Luud Goossens en Arno Neele (LKCA) & Wim Burggraaff (RCE), april 2024.

³ Zie Regioprofiel cultuurregio Utrecht *Eeuwig Jong*, 2025

nog niet overal in de provincie. Daarbij worstelen veel gemeenten, cultuurverbinders, initiatieven en verenigingen met dezelfde vraagstukken. De provincie draagt vanuit haar bovenlokale rol bij aan het oplossen van deze vraagstukken door coördinatie, het organiseren van bovenlokale samenwerking, advies en kennisuitwisseling.⁴

De provincie Utrecht is de snelst groeiende provincie van Nederland: de bevolking van de provincie stijgt tot 2040 met 165.000 inwoners, een toename van dertien procent vergeleken met zeven procent van Nederland als geheel.⁵ De provincie Utrecht heeft met ongeveer 1,5 miljoen mensen het hoogste inwonersaantal op het kleinste oppervlak. Utrecht is een (sterk) verstedelijkte provincie, het grootste deel van de bevolking woont in steden. De leefbaarheid in kleine kernen in de provincie Utrecht verschilt fundamenteel van die in andere delen van het land omdat kleine kernen in Utrecht doorgaans relatief dichtbij stedelijk gebied liggen. Hierdoor kunnen de meeste inwoners gebruikmaken van de voorzieningen in de steden, voor zover die niet in de eigen kern aanwezig zijn. Dat betekent dat in de provincie Utrecht meer sprake is van **verbonden vitaliteit** ten opzichte van **zelfstandige vitaliteit**. Bij zelfstandige vitaliteit gaat het om de aanwezigheid van voorzieningen in de kern zelf. In een dichtbevolkt en stedelijk gebied maken kernen deel uit van een netwerk waarbinnen voorzieningen niet in dezelfde omvang in elke kern aanwezig zijn, maar in het algemeen wel bereikbaar zijn doordat afstanden relatief klein zijn en het openbaar vervoer relatief frequent rijdt. Dat wordt verbonden vitaliteit genoemd.⁶ Daarbij moet wel opgemerkt worden dat verbonden vitaliteit geografisch mede afhankelijk is van de beschikbaarheid die een inwoner heeft over de diverse vervoersmiddelen en de nabijheid van steden en grotere kernen.⁷

Binnen de provincie Utrecht is daarnaast een verschil te zien tussen een open landschap met veel lintbebouwing in het westen en een meer besloten landschap met compactere kernen in het oosten van de provincie.⁸ Dat zou iets kunnen betekenen voor verschillen in organisatiegraad op het gebied van

⁴ Verbindende cultuur en inspirerend erfgoed: toekomstbestendig en voor iedereen Omgevingswetprogramma Cultuur en Erfgoed 2025-2028, p 68

⁵ Regioprofiel *Eeuwig Jong*, Cultuurregio Utrecht, 2025

⁶ Actie-agenda Vitale Samenleving, Provincie Utrecht, 2024

⁷ Onderzoek naar vitaliteit en leefbaarheid, Een data-based verkenning Samenwerking tussen LLO en SLO, 13 december 2024, provincie Utrecht

⁸ Kleine kernen in de provincie Utrecht. Een analyse van mogelijke leefbaarheidsproblemen, Expertisecentrum Stedelijke Dynamiek en Duurzaamheid Faculteit Geowetenschappen Universiteit Utrecht, april 2018

cultuurbeoefening, maar een dergelijke veronderstelling zou eerst nader onderzocht moeten worden.

De Cultuurregio Utrecht valt samen met de provincie Utrecht en is een samenwerkingsverband tussen provincie Utrecht en de Utrechtse gemeenten. Het doel van de Cultuurregio Utrecht is de samenwerking tussen de overheden in de regio, culturele organisaties, kunstenaars, makers, de creatieve sector en maatschappelijke organisaties te versterken. In haar regioprofiel *Eeuwig Jong* wordt vastgesteld dat de rijke diversiteit van de inwoners van de provincie om programma's vraagt die inspelen op verschillende interesses en culturele achtergronden.

1.4 Leeswijzer en afbakening

Opbouw van het rapport

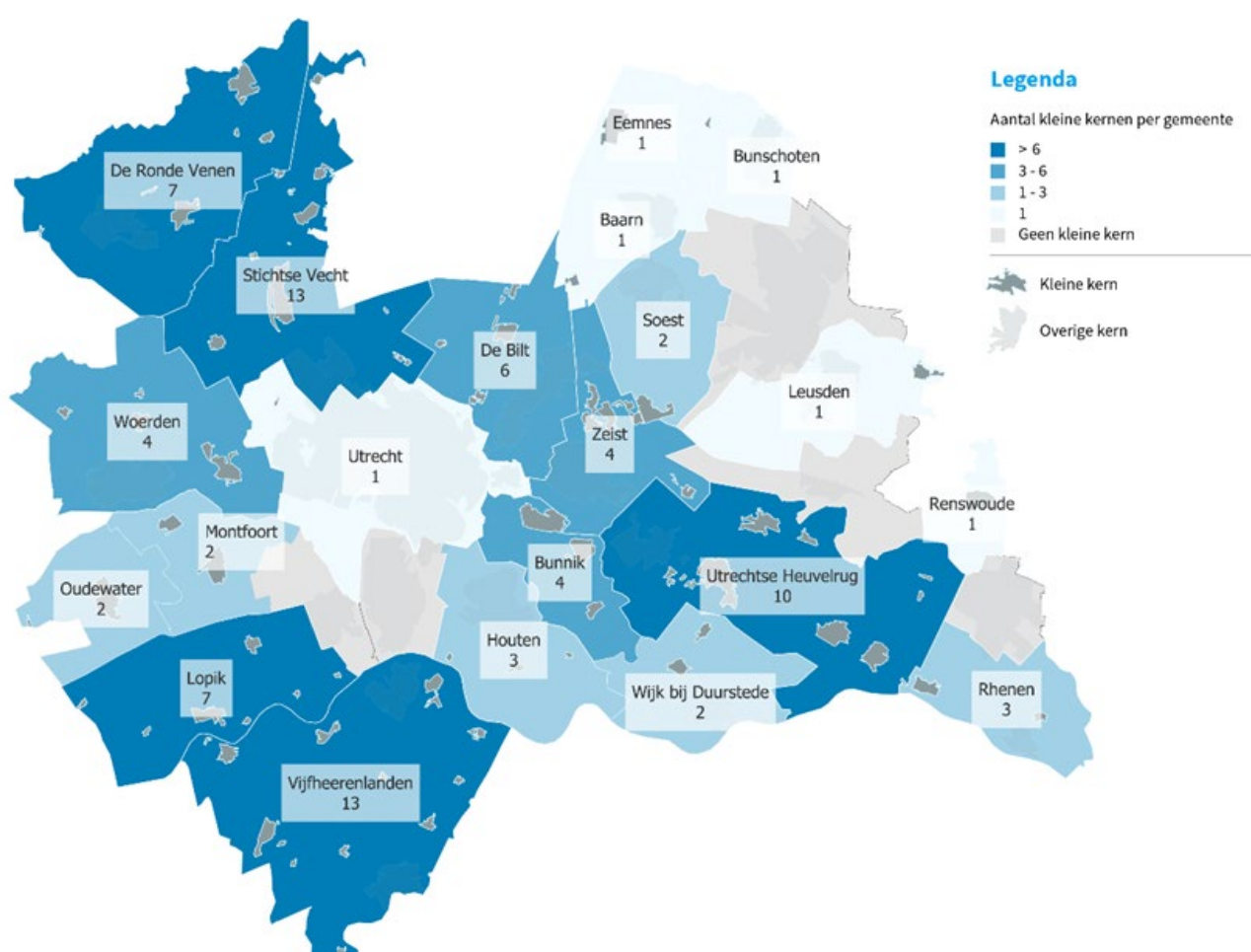
Dit onderzoek, en daarmee ook dit rapport, is opgebouwd uit twee delen. Deel 1 bevat drie onderzoeksonderdelen op provinciebreed niveau – een analyse van de aanwezigheid van formele aanbieders van actieve cultuurbeoefening, een analyse van de stand van zaken en uitdagingen van gemeenten en aanbieders, en een peiling onder inwoners. Deze onderdelen worden in hoofdstukken 2, 3 en 4 besproken. Deel 2 start bij hoofdstuk 5, en betreft de uitwerking van drie casussen: Lopik, Doorn en Kockengen. In de casussen wordt verder ingezoomd op het aanbod van actieve cultuurbeoefening in deze kernen en de kansen, belemmeringen en behoeften die daar een rol spelen. Iedere casus is in een eigen hoofdstuk ondergebracht, te weten in hoofdstukken 5, 6 en 7. Tot slot zijn er overkoepelende bevindingen geformuleerd voor de provincie Utrecht en haar partnerorganisaties. Deze zijn in hoofdstuk 8 uiteengezet. Ook is er een uitgebreid pakket aan bijlagen beschikbaar: de lijst met de 88 kleine kernen (bijlage A), de gedetailleerdere kaarten van aanbieders (bijlage B) en de volledige resultaten uit de inwonerspeiling (bijlage C), evenals een verantwoording voor ieder onderzoeksonderdeel (bijlage D) en het volledige overzicht van gebruikte codes voor de data-analyse van formele aanbieders (bijlage E).

Aandachtspunten

In dit hele onderzoek is het belangrijk om te beseffen dat het aantal kleine kernen per gemeente sterk verschilt tussen de gemeenten. De 88 kernen die in dit onderzoek tot de scope behoren, zijn niet gelijk over de verschillende gemeenten verdeeld. We leggen hier de nadruk op, om te laten zien dat op dit punt gemeenten sterk van elkaar verschillen. Dit heeft bijvoorbeeld invloed op het beeld dat ontstaat als het aantal aanbieders in de kernen gedeeld wordt door het aantal inwoners in kleine kernen in een gemeenten (hoofdstuk 2). Ook in de beleidsanalyses

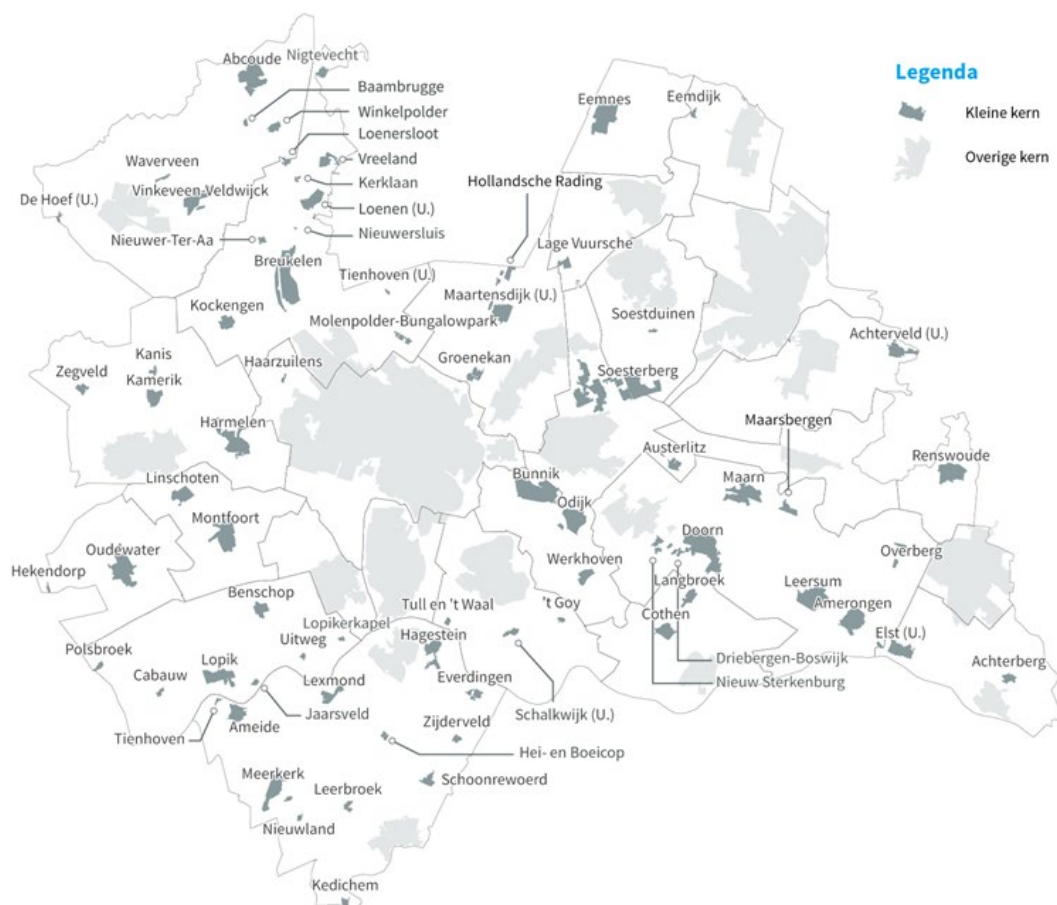
(hoofdstuk 3) zien we belangrijke verschillen in de omvang van de uitdagingen rondom kleine kernen. Ook hierin lijken er verschillen te zijn tussen gemeenten - sommige gemeenten bestaan (vrijwel) geheel uit kleine kernen, waar anderen er misschien slechts enkele hebben. Het aantal kleine kernen per gemeente is in figuur 1 hieronder weergegeven.⁹ Voor de volledigheid staat in figuur 2 een kaart met de naam van iedere kleine kern. De lijst met de 88 kleine kernen die binnen dit traject onderzocht zijn, en in welke gemeente zij liggen, is te raadplegen in bijlage A.

Figuur 1: Het aantal kleine kernen (met maximaal 10.000 inwoners) per gemeente, zoals in dit onderzoek gedefinieerd. In totaal zijn er 88 kleine kernen onderzocht.

⁹ In totaal zijn er 88 kernen geïdentificeerd die binnen de scope van het onderzoek vallen. De kernen Doorn-Bartimeushage, De Bilt-Griftenstein en Amersfoort-De Boskamp zijn hierin niet meegenomen. De data zijn afkomstig van het CBS, indeling Bevolkingskernen 2021.

Figuur 2: De ligging van de 88 kleine kernen die binnen dit onderzoek meegenomen zijn – ook weergegeven in Bijlage A

Verder dient aandacht besteed te worden aan de gehanteerde definities. Onder **formele aanbieders** verstaan we aanbieders zoals muziekscholen, kunstencentra, fanfare-/harmonieorkesten, culturele verenigingen zoals koren, ensembles en theaterverenigingen, wijk-/cultuur-/buurthuizen waar cultureel aanbod is, bibliotheken die een culturele functie hebben en commerciële aanbieders van kunst en cultuur. Bij het formele aanbod wordt ervan uitgegaan dat deze initiatieven zijn geregistreerd als vereniging, stichting of bedrijf en dat het aanbod in beeld is bij onder meer de gemeente, kunstencentrum, cultureel verbinder of LKCA. De case studies (deel 2 van dit rapport) richtten zich ook nadrukkelijk op het achterhalen van dynamieken rondom ‘anders georganiseerd’ aanbod van cultuurbeoefening, waaronder burgerinitiatieven, privépersonen, en dergelijken.

In dit onderzoek gaan we uit van **cultuurbeoefening in de vrije tijd**, waarbij ‘actief beoefenen’ betrekking heeft op de gebruiker/beoefenaar en niet op de culturaanbieder of maker. Cultuurbeoefening wordt daarin breed opgevat en omvat de beoefening van alle vormen van kunsten, waaronder muziek, dans en toneel.

DEEL 1:

Breed provinciaal overzicht

2 Data-analyse aanwezigheid van aanbieders

De provincie wil in beeld krijgen welke formele aanbieders van actieve cultuurbeoefening aanwezig zijn in de kleine kernen, om zo mogelijke tekorten van het aanbod inzichtelijk te maken. Door op adresniveau de aanbieders in kaart te brengen, is het mogelijk om op kern- tot gemeenteniveau inzicht te krijgen in het aanbod.

2.1 Aanpak

Per gemeente is een lijst met potentiële cultuuraanbieders opgesteld op basis van data van het Provinciaal Arbeidsplaatsen Register (PAR), verstrekt door de provincie op 27 januari 2025 en OpenStreetMap (OSM), gedownload op 28 november 2024. Deze lijst diende als startpunt voor de gemeenten, die op basis hiervan relevante organisaties konden selecteren en de lijst konden aanvullen met aanbieders die zij uit hun netwerk kennen. Na het retour ontvangen is de lijst door de onderzoekers van een score op datakwaliteit voorzien. Met de gekozen methodiek, datakwaliteit-score en de validatie van de gemeente is gepoogd de dataset zo betrouwbaar mogelijk te maken. Als laatste zijn de gegevens van het Jeugdfonds samengevoegd met de retour ontvangen lijsten van gemeenten, en zijn alle aanbieders ingedeeld in tien domeinen. Deze aanpak zorgt voor een betrouwbaar eerste beeld, in ieder geval voor de gemeenten met de hoogste datakwaliteit-score. Verder is er tot een zo solide mogelijke benadering gekomen. De werkwijze is in bijlage D verder toegelicht.

2.2 Resultaten in beeld

Aantal aanbieders per domein

Tabel 1: Het aantal cultuuraanbieders onderverdeeld in tien domeinen

Domein	Aantal
Muziek	81
Overige podiumkunsten	55
Muziekeducatie	54
Beeldende kunst	53
Erfgoed	36
Dans	28
Bibliotheken, buurthuizen en centrum voor de kunsten	22
Theater	13
Letteren	4
Overig	117
Totaal	463

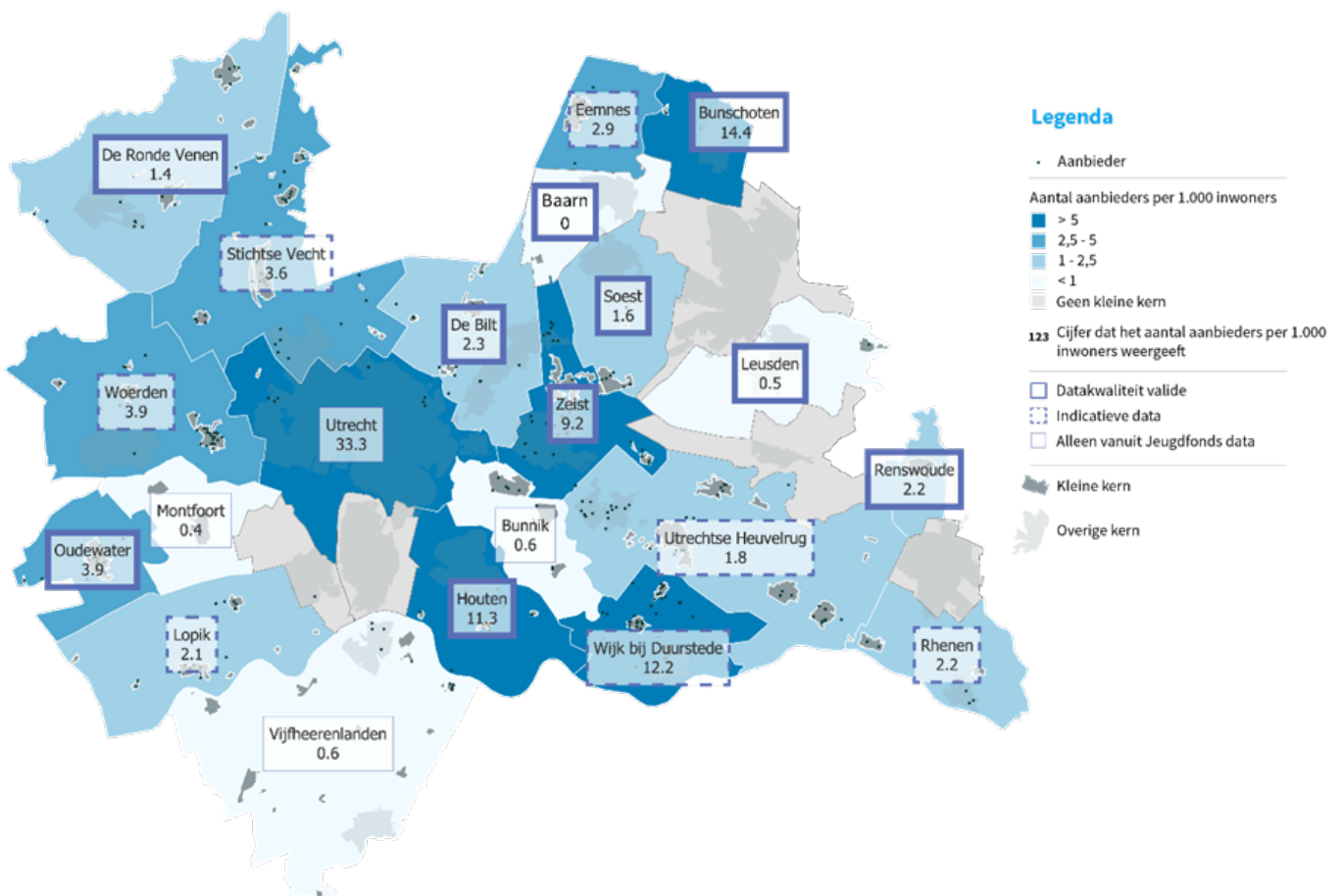
In totaal zijn er 463 aanbieders van (actieve) cultuurbeoefening geïnventariseerd binnen twee kilometer van een kleine bevolkingskern. Deze aanbieders zijn ingedeeld in tien domeinen, zie tabel 1, met daarin ook het aantal aanbieders binnen het domein. In domein 'Muziek' zijn muziekverenigingen, koren en muziekhuizen ingedeeld. Onder 'Overige podiumkunsten' vallen onder andere circusactiviteiten, culturele centra, kunstencentra en bijvoorbeeld Gluren bij de Buren. In het domein 'Muziekeducatie' worden (zelfstandige) muziekdocenten opgenomen of muziekverenigingen waarbij de gemeente heeft aangegeven dat er ook muziekles aangeboden wordt. Onder 'Beeldende kunst' vallen diverse ateliers, maar ook de Kunstroute en fotografielessen. Binnen het domein 'Erfgoed' zijn er veel musea, forten en andere historische verenigingen waarin tentoonstellingen of andere culturele evenementen plaatsvinden. Dansscholen en dansstudio's worden opgenomen onder domein 'Dans'; bibliotheken en dorpshuizen onder 'Bibliotheken, buurthuizen en centrum voor de kunsten'. Theaterscholen, theaters waar ook lesgegeven wordt, of een toneelvereniging, vormen samen de categorie 'Toneel'. Dichtersgildes of literaire werkplaatsen vallen onder 'Letteren'. In het domein 'Overig' bevinden zich de aanbieders die óf niet een specifieke discipline hebben óf multidisciplinair zijn, terwijl het geen bibliotheek, buurthuis of een centrum van de kunsten is. Bijvoorbeeld activiteitencentra, organisaties die diverse creatieve workshops organiseren, activiteiten om de verbinding met natuur te versterken, scouting of carnavalsverenigingen.

Alle aanbieders, en de spreiding van de aanbieders (per domein) over de provincie, zijn op kaarten weergegeven in bijlage B. Hoewel het een globaal beeld betreft, zien we niet direct dat een bepaalde soort aanbod (veel) meer vertegenwoordigd is in een bepaalde regio in de provincie. Wél zien we dat de categorie ‘beeldende kunst’ in het oosten van de provincie enigszins minder prominent aanwezig lijkt te zijn. Dit kan betekenen dat er minder beeldende kunst-aanbieders zijn in dit gebied, maar dit kan vooral ook betekenen dat deze aanbieders hier minder goed in beeld zijn bij de gemeente en/of culturele verbinder. Ook lijken de categorieën ‘overig’ en ‘overige podiumkunsten’ veelvuldiger vertegenwoordigd te zijn in het zuidoosten van de provincie – dit is waarschijnlijk het resultaat van hoe specifieke gemeenten met de dataverzameling om zijn gegaan.

Aantal aanbieders per 1.000 inwoners

Om de beschikbaarheid, of schaarste, van aanbieders nabij kleine kernen inzichtelijk te maken, is het aantal aanbieders per 1.000 inwoners van een kleine kern per gemeente berekend en gevisualiseerd in een thematische kaart – zie hiervoor figuur 3.

Figuur 3: Het aantal aanbieders per 1.000 inwoners in of nabij (binnen 2 km) een kleine kern, per gemeente. Inclusief een indicatie van de datakwaliteit.

In de thematische kaart wordt het aantal aanbieders gedeeld door het aantal inwoners in kleine kernen in die gemeente. Inwoners van een bepaalde gemeente die niet in een kleine kern bevinden, worden hierbij niet meegeteld. Als er weinig inwoners zijn binnen een kleine kern en veel culturele voorzieningen, zijn er naar verhouding veel culturele voorzieningen voor deze inwoners. Wanneer meerdere culturele voorzieningen verdwijnen, is de impact groter in kernen met minder inwoners. Bijvoorbeeld in de gemeente Bunschoten, met momenteel zeven aanbieders, zou het stoppen van drie aanbieders leiden tot een daling van 14,4 naar 8,2 aanbieders per 1.000 inwoners.

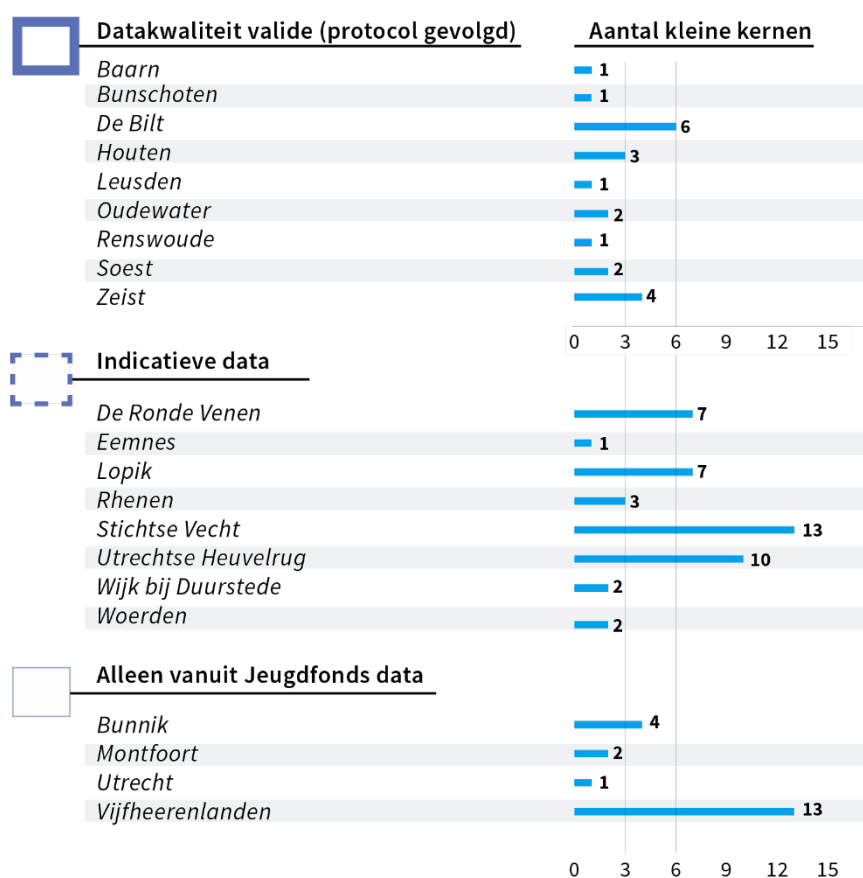
Gemiddeld zijn er 4,8 aanbieders nabij kleine kernen per 1.000 inwoners ten oosten van gemeente Utrecht (n=12). Ten westen van de gemeente Utrecht bevinden zich gemiddeld 2,3 aanbieders nabij een kleine kern (n=7). Op basis van de lijst die is ontvangen van de gemeente, zijn er dus gemiddeld genomen meer aanbieders per 1.000 inwoners in het oosten dan in het westen van de provincie.

De aanbieders kunnen zich ook buiten de grenzen (binnen een straal van 2 kilometer) van een kern bevinden. Zo scoort de gemeente Utrecht hoog, vanwege het grote aantal aanbieders nabij de kleine kern Haarzuilens. Al deze aanbieders bevinden zich buiten de kern Haarzuilens. Verder hebben de gemeenten Bunschoten, Wijk bij Duurstede en Houten meer dan tien aanbieders nabij kleine kernen per 1.000 inwoners. De gemeenten Leusden, Vijfheerenlanden en Montfoort hebben minder dan 1 aanbieder in of nabij kleine kernen per 1.000 inwoners.

2.3 Datakwaliteit

Zoals in figuur 3 al geïntroduceerd is, zijn er verschillen tussen de inschatting van de datakwaliteit waarop de berekening van het aantal aanbieders (al dan niet per 1.000 inwoners) gebaseerd is. In figuur 4, op de volgende pagina, is de inschatting van de datakwaliteit weergegeven per gemeente, met daarbij ook hoeveel kleine kernen deze gemeente heeft.

Figuur 4: Indicatie van de datakwaliteit per gemeente, met daarnaast het aantal kleine kernen binnen deze gemeente

De inschatting van de datakwaliteit is als volgt gedefinieerd. Als de organisaties uit de PAR- en OSM-data door de gemeenten binnen de scope van dit onderzoek zijn geselecteerd, de gemeente de lijst heeft aangevuld en het contact met de gemeente voor de datalevering goed is verlopen, wordt de datakwaliteit als valide beschouwd. Zo niet, wordt de data beschouwd als indicatief. Bijvoorbeeld als er alleen maar gebruik gemaakt is van de PAR- en OSM-data, of als er helemaal geen gebruik is gemaakt van de lijst met potentiële aanbieders. Ook zijn soms eigen bestanden met aanbieders aangeleverd, waar de onderzoekers nader hebben gekeken naar de adressen en de scope. Ook de gemeenten waar dit voor geldt, zijn als 'indicatief' aangemerkt. De laatste categorie geldt als er geen data zijn verstrekt door de gemeente en alleen gegevens van het Jeugdfonds zijn gebruikt.

Gemeenten waarvan de datakwaliteit valide is hebben vaak relatief weinig kleine kernen – 1 tot en met 4 kernen, met uitzondering van De Bilt (6 kernen). De gemeenten met indicatieve data hebben relatief meer kleine kernen zoals Stichtse Vecht (13), Utrechtse Heuvelrug (10) en Lopik (7). Het lijkt er hiermee op dat de datakwaliteit vaker lager ligt in gemeenten met meer kleine kernen. Gemeenten

Bunnik (4 kernen), Montfoort (2) en Vijfheerenlanden (13) hebben niet gereageerd en zijn enkel ingevuld met gegevens vanuit het Jeugdfonds Sport en Cultuur.

2.4 Aandachtspunten en procesbevindingen

Bij het verwerken van de gegevens zijn er een aantal aandachtspunten die van belang zijn waar het gaat over de interpretatie van deze data.

Overkoepelend zien we, zoals hierboven rondom de datakwaliteit ook al beschreven, dat gemeenten met veel kleine kernen doorgaans meer moeite hadden met de uitvraag. Dit is verklaarbaar: de lijst met mogelijke aanbieders is voor deze gemeenten langer, en tegelijkertijd wordt er meer gevraagd van de lokale kennis van de contactpersoon. Immers, het is een behoorlijk verschil om vanuit de lokale kennis over één of over 13 kernen bevestigd te worden. En; dit terwijl we zien dat gemeenten en (indien aanwezig) culturele verbinders niet (aanmerkelijk) meer tijd of beschikbaarheid hebben om de vraag op te pakken.

Verder was de definitie van wat precies onder een aanbieder van actieve cultuurbeoefening valt voor sommige gemeenten niet altijd scherp, en is er relatief weinig gebruik gemaakt van de ondersteuning die hiervoor beschikbaar was. In de beginfase is een lijst gemaakt van mogelijke aanbieders rondom de kleine kernen, maar sommige aanbieders passen inhoudelijk niet bij de opgestelde scope van het project. Hierdoor is het mogelijk dat meer aanbieders aan de lijst zijn toegevoegd die buiten de scope vallen. Bijvoorbeeld: een zzp'er die werkzaam is als dj of een mediaproductiebedrijf. De zzp'er zou echter wel binnen de scope vallen als er DJ-lessen worden gegeven. Binnen de huidige inventarisatie is dit niet op dat fijnmazige niveau te achterhalen – hierin is uitgegaan van de expertise van degenen die namens de gemeente de lijst hebben aangevuld.

Daarnaast is de kwaliteit van de adresgegevens niet consistent waardoor sommige adressen niet nauwkeurig genoeg op de kaart zijn weergegeven. Hierdoor is het mogelijk dat de aanbieder niet meer voldoet aan onze ruimtelijke criteria (straal van twee kilometer van een kleine kern). Ook hebben sommige gemeenten niet gereageerd op de oproep, waardoor de volledige lijst aanbieders mist. Daardoor kan het aantal aanbieders in een kleine kern in werkelijkheid hoger zijn dan nu is weergegeven, omdat voor deze gemeenten enkel de data van het Jeugdfonds gebruikt kon worden – wat als een startpunt van de inventarisatie gezien kan worden, maar dat niet het hele aanbod omvat.

De bevolkingsgrenzen die het CBS in 2021 heeft vastgesteld, zijn afgebakend om morfologisch aaneengesloten woongebieden te identificeren. Sindsdien kunnen er wijzigingen hebben plaatsgevonden, waardoor de oorspronkelijke grenzen en

inwoneraantallen in 2025 niet meer kloppen. Om toch aanbieders rondom een kern mee te nemen, is er gekeken naar het aantal aanbieders binnen een straal van twee kilometer van een kleine kern. Hierdoor worden ook locaties meegenomen buiten de bevolkingskerngrenzen. De resultaten kunnen hierdoor variëren, afhankelijk van de straal rondom de kern en in de verandering van het aantal inwoners.

Ook is de vooraf gedefinieerde aanbiederslijst - gebaseerd op OSM en PAR-data – door gemeenten op verschillende manieren gebruikt. Meer dan de helft van de gemeenten hebben deze aanbiederslijst niet gebruikt, óf hebben juist vooral de vooraf gedefinieerde aanbiederslijst gebruikt, zonder veel tijd genomen te hebben voor aanvullingen vanuit de eigen kennis. De definitieve lijst is daardoor mogelijk niet volledig, gezien de aanbiederslijst niet is gebruikt, of niet betrouwbaar doordat het bijna volledig is overgenomen uit de PAR en OSM-bronnen. Deze variatie in het verloop van het proces heeft ertoe geleid dat we een kwalificatie van de datakwaliteit meegeven bij de bespreking van de resultaten.

Als laatste is er zo veel mogelijk geacht om het proces te automatiseren met het oog op herhaalbaarheid. Een mogelijk gevolg hiervan is dat sommige resultaten minder betrouwbaar zijn, gezien er zo min mogelijk handmatige aanpassingen zijn uitgevoerd. Een doorontwikkeling zou gedaan kunnen worden om dit wel fijnmaziger in kaart te brengen, al dan niet in een herhaalmeting.

3 Uitvraag over beleid en ondersteuning onder gemeenten

Om inzicht te krijgen in het beleid en de ondersteuning van actieve cultuurbeoefening in kleine kernen hebben we een vragenlijst uitgezet onder beleidsambtenaren en cultuurverbinders van de 21 gemeenten in de provincie Utrecht waar zich kleine kernen (minder dan 10.000 inwoners) bevinden. Cultuurverbinders stimuleren deelname aan cultuur en leggen verbindingen tussen cultuur en andere domeinen binnen een gemeente. Van 15 gemeenten hebben we respons gekregen, van twee gemeenten die niets hebben aangeleverd waren wel recente verkenningen van ZIMIHC naar de stand van zaken met betrekking tot de culturele infrastructuur en cultuurbeoefening beschikbaar. In totaal hebben we dus van 17 van de 21 gemeenten informatie over cultuurbeoefening beschikbaar. Ook hebben we een online informatiesessie georganiseerd op 23 januari 2025 voor beleidsambtenaren en cultuurverbinders en een werksessie in Utrecht op 10 april 2025.

3.1 Beleid en ondersteuning van gemeenten

Veertien van de zeventien gemeenten hebben een vorm van cultuurbeleid of dat is op het moment van vragen in de maak. Bij één gemeente staat het maken van cultuurbeleid op de planning, bij twee gemeenten is het er niet. Bij de gemeenten waar het beleid ontbreekt wordt in beide gevallen melding gemaakt van weinig ambtelijke capaciteit op cultuur. Bij een aantal andere gemeenten wordt een groot ambtelijk verloop ('doorloop of opstart-functie') gesignaleerd op het beleidsveld cultuur, waardoor continuïteit ontbreekt.

De gemeenten zonder cultuurbeleid en de gemeenten die het niet gelukt is informatie aan te leveren liggen op één na allemaal aan de westkant van de provincie.

Elf van de zeventien gemeenten geven aan over een cultureel verbinder te beschikken (cultuurmakelaar, cultuurcoach, combinatiefunctionaris, etc.). In deze gemeenten is ook in bijna alle gevallen een netwerkfunctie aanwezig in de vorm van een cultuurhuis, periodieke cultuurcafés of een cultuurplatform. Veel gemeenten geven wel aan dat de cultureel verbinder (te) weinig uren heeft voor diens werk.

Inhoudelijk is het cultuurbeleid is vaak breed van opzet met als doel zo veel mogelijk mensen de kans te geven om aan cultuur(beoefening) te doen. Als er over

afzonderlijke doelgroepen wordt gesproken, dan is dat opvallend vaak de doelgroep jeugd, jongeren en onderwijs (tienmaal genoemd). Ook in de werksessie werden regelmatig zorgen geuit over het aanbod voor jongeren. Maar ook inclusie in algemene zin, ouderen en regelingen voor minima (Jeugdfonds, Volwassenenfonds, de Groene Hart-pas, de Instrumentenbank) worden genoemd.

Gemeenten hebben vaak wel een beeld van de stand van zaken met betrekking tot cultuurbeoefening in kleine kernen, maar slechts vijf van de bevroegde gemeenten geeft aan ook specifiek beleid te hebben op dit terrein. In twee gevallen wordt hierbij gerefereerd aan beleid om de leefbaarheid en vitaliteit van kernen te bevorderen. Dorpshuizen en bibliotheekfuncties worden vaak genoemd als belangrijke plekken voor cultuurbeoefening in kleine kernen. Meer dan eens wordt vermeld dat de kleine kernen hechte, maar ook in zichzelf gekeerde gemeenschappen vormen met een vrij homogeen cultuuraanbod. In de werksessie kwam dit ook herhaaldelijk aan de orde. Ook wordt aangegeven dat de nadruk in deze kernen soms meer op erfgoed, natuur en/of sport ligt en minder op cultuur. Veel gemeenten benoemen bij kleine kernen die geen volledig eigen voorzieningenniveau (zelfstandige vitaliteit) hebben, steden, dorpen of kernen waar inwoners naar uitwijken voor cultuurbeoefening (verbonden vitaliteit). Dit geeft vooral aan hoe belangrijk het is om ook breder te kijken dan enkel één of enkele nabijgelegen kernen als een 'gesloten systeem' te beschouwen.

3.2 Ontwikkelingen, kansen en belemmeringen

We hebben gemeenten gevraagd of er recente ontwikkelingen (in de afgelopen 5 à 10 jaar) waren die (mogelijk) van invloed zijn geweest op de actieve cultuurbeoefening en/of ondersteuning daarvan in de gemeente of kleine kern(en). Corona wordt achtmaal genoemd als ontwikkeling die grote invloed had op cultuurbeoefening, maar het wordt ook duidelijk dat dit van tijdelijke aard was en nu geen rol van betekenis meer speelt.

Een drietal gemeenten noemt bezuinigingen op cultuurbudget als ontwikkeling, een tweetal gemeenten noemt mogelijke bezuinigingen in de toekomst met het oog op het ravijnjaar. Daarnaast noemt een viertal gemeenten stijgende kosten voor aanbieders als bedreiging (inflatie, hoge energiekosten, stijgende lonen) omdat de inkomsten niet evenredig meestijgen. Eenmaal worden de financiële gevolgen van de gedragscode Fair Pay voor culturele instellingen/gemeenten en de gevolgen van de Wet DBA (Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties) met betrekking tot schijnzelfstandigheid bij muziekscholen genoemd als bedreiging. Dit

brede beeld aan ontwikkelingen en belemmeringen sluit aan bij wat het LKCA identificeerde in zijn kennissynthese.¹⁰

Vergrijzing wordt vaak genoemd, meestal als ontwikkeling, soms ook als bedreiging, bijvoorbeeld omdat vergrijzing kan leiden tot minder aanwas van jeugdleden in het verenigingsleven. Dit sluit aan op een landelijke tendens die het LKCA in haar kennissynthese waarneemt, het deel van de verenigingen dat leden verliest is de laatste jaren groter dan het deel dat een groei doormaakt. Een tweetal gemeenten noemt de bereikbaarheid van culturele voorzieningen met het openbaar vervoer buiten de spits als belemmering voor cultuurbeoefening. Onduidelijk is of dit door recente ontwikkelingen komt. In de werksessie werden ook vervoersarmoede en beperkte mobiliteit van ouderen aangehaald m.b.t. openbaar vervoer.

Groei en het ontstaan van nieuwe wijken is een ontwikkeling die past bij een snelgroeïende provincie en wordt door zes gemeenten benoemd. Het wordt vooral gezien als kans, maar dan moeten de voorzieningen wel meegroeien, zo geeft men aan. In sommige, voornamelijk wat grotere gemeenten, wordt gebruik gemaakt van GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord), IZA (Integraal Zorgakkoord) en de Brede SPUK als financieringsbron van cultuur en cultuurbeoefening of worden daar kansen voor gezien.

3.3 Ervaringen en ondersteuning(-sbehoeften)

We vroegen gemeenten naar hun ervaringen met de ondersteuning door de provincie. Ook vroegen we wat hun ondersteuningsbehoeften zijn en wie daar naast de provincie een rol in zou kunnen/moeten pakken. Ten slotte vroegen we gemeenten of ze een beeld hebben bij de ondersteuningsbehoeften bij aanbieders en gebruikers van cultuuraanbod (cultuurbeoefenaars) in hun gemeente. Belangrijk om nogmaals te vermelden is dat in veel gemeenten de ambtenaar met cultuur in de portefeuille en de cultuurverbinder gezamenlijk de vragen hebben ingevuld. We hebben vernomen dat hierdoor de vragen die direct op beleid betrekking hebben vaker door de ambtenaar zijn ingevuld, en die over de aanbieders vaker door de cultuurverbinder. Omwille van de leesbaarheid spreken we telkens van 'de gemeente'.

¹⁰ Kennissynthese cultuurbeoefening, Een verzameling van tien jaar Nederlands Onderzoek, Luud Goossens en Arno Neele (LKCA) & Wim Burggraaff (RCE), april 2024

Acht van de vijftien gemeenten gaven de ondersteuning van de provincie een 3 op een schaal van 1 tot 5. Enkele gemeenten vulden niets in, dat had meestal te maken met het feit dat men zelf nog geen ervaring had met de ondersteuningsmogelijkheden door de provincie/ZIMIHC Connect.

De ondersteuning wordt vooral als belangrijk ervaren voor de culturele verbinders, en dan met name rondom de onderwerpen kennisdeling, netwerkvorming en verbinding. Op de vragen wat waardevol is, wat tekortschiet en waar behoefte aan is met betrekking tot de provinciale ondersteuning, zijn veel uiteenlopende antwoorden gegeven. Wat wel vaker terugkomt is een gebrek aan capaciteit (uren) bij zowel culturele verbinders als binnen de ambtelijke organisatie en een hoog verloop in de cultuurfuncties. Dat staat weliswaar los van de provinciale ondersteuning, maar betekent wel dat veel (mede door provinciale ondersteuning opgebouwde) kennis geen doel treft of verloren gaat.

De behoeften van gemeenten aan ondersteuning liggen voornamelijk op het gebied van netwerkvorming met andere gemeenten of aanbieders (11 maal genoemd), extra financiële middelen (10) en kennisdeling en expertise (10). Beleidsinstrumenten of richtlijnen worden minder vaak genoemd (6). Aanvullingen op de bestaande antwoordcategorieën luiden onder andere: innovatie in het bereiken van jongeren, ketensamenwerking met podia/festivals en behoefteonderzoek onder inwoners. De gemeenten geven vervolgens aan dat de provincie en Cultuurregio Utrecht hier een rol bij kunnen spelen, waarbij er onduidelijkheid blijkt te zijn over de taken die de Cultuurregio Utrecht heeft of zou kunnen hebben op het gebied van cultuurbeoefening. Het is daarbij relevant om te vermelden dat diezelfde gemeenten samen met de provincie de Cultuurregio Utrecht vormen. Ook wordt een aantal keer aangegeven dat er te veel nadruk ligt op de steden en grotere centrumplaatsen als het om ondersteuning gaat, maar dit wordt niet verder toegelicht.

Slechts één gemeente geeft aan geen contact te hebben met aanbieders over hun behoeften en uitdagingen. De behoeften van aanbieders liggen volgens de gemeenten op alle genoemde vlakken. Dat sluit aan bij het landelijke beeld waarin de overgrote meerderheid van de verenigingen aangeeft knelpunten te ervaren.¹¹ De categorieën financiële ondersteuning (12x) en vrijwilligers en personeel (11x) worden daarbij vaker genoemd dan promotie en zichtbaarheid (9x), fysieke ruimte en faciliteiten (8) en samenwerking en netwerkmogelijkheden (8x). Gemeenten dragen zelf nog de thema's ondernemerschap, sponsoring, fondsenwerving, governance en inspiratie & informatie aan. Een enkele gemeente geeft aan de aanwezigheid van fysieke ruimten voor cultuurbeoefening als basisvoorwaarde te

¹¹ Neele, A. (2024). VerenigingsMonitor 2024. Verenigingen voor kunstbeoefening in cijfers. LKCA

zien en ook wordt de belangrijke rol van culturele verbinders als ‘linking pin’ tussen aanbieders en gemeente regelmatig genoemd.

Tien gemeenten geven aan niet of nauwelijks een beeld te hebben bij de ondersteuningsbehoeften van cultuurbeoefenaars uit de eigen gemeente. In de werksessie werd ook geconcludeerd dat meer onderzoek naar de behoeften van inwoners het mogelijk maakt beter en gericht beleid te maken. Bij enkele gemeenten is in het kader van beleidsvorming wel onderzoek gedaan onder inwoners en soms zijn er vragen in algemeen bewonersonderzoek of bestaande monitors met een bredere (sociale) insteek die iets zeggen over cultuurbeoefening. De meeste gemeenten hebben een goed beeld bij op welke locaties hun inwoners (van kleine kernen) gebruik maken van aanbod voor cultuurbeoefening, in nabijgelegen gemeenten. Er wordt eenmaal concreet de suggestie gedaan om herkomstgegevens van cultuurbeoefenaars bij aanbieders op te vragen, kennelijk gebeurt dit nu nog niet. Ook wordt hier nogmaals gewezen op de soms slechte OV-verbindingen buiten de spitsuren.

4 Inwonerspeiling over cultuurbeoefening

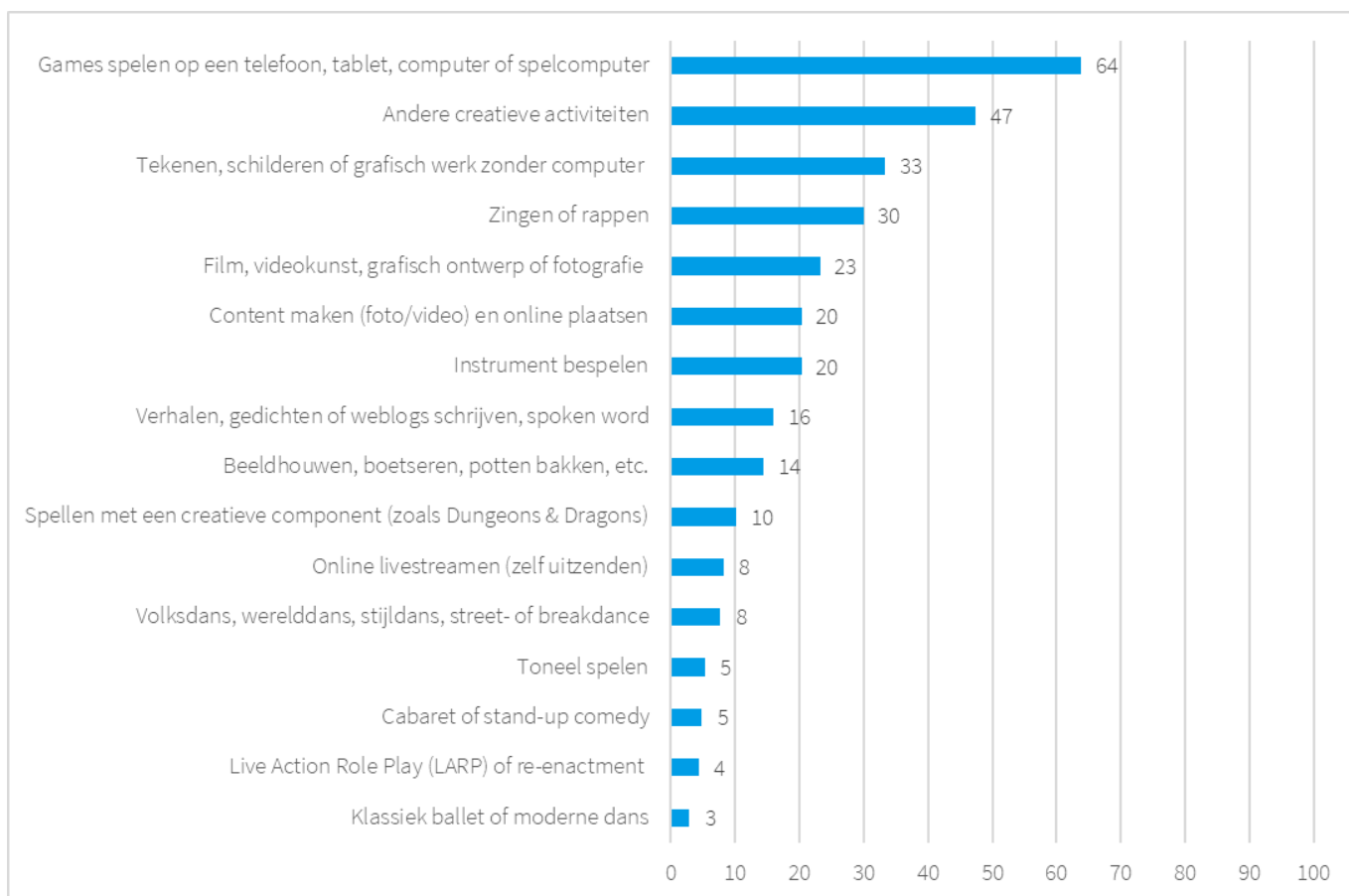
Naast het perspectief van de gemeenten en de analyses op de aanwezigheid van aanbieders, belichten we ook het inwonersperspectief. Daarom hebben we een peiling uitgezet onder inwoners van kleine kernen in de provincie Utrecht. Hierbij komen onder andere de culturele en creatieve activiteiten van inwoners, hun behoeften met betrekking tot aanbieders en hun reisbereidheid aan bod. Ook is er specifieke aandacht voor de cultuurbeoefening van kinderen. Uiteindelijk hebben 207 inwoners van Utrechtse kleine kernen de vragenlijst ingevuld – hiermee kunnen betrouwbare uitspraken gedaan worden over deze specifieke groep, al zijn de kernen onderling uiteraard behoorlijk verschillend. Deze resultaten zijn zodoende belangrijke bouwstenen voor een breed beeld over cultuurbeoefening in Utrechtse kleine kernen, maar zijn niet noodzakelijk door te vertalen naar iedere kern of gemeente uitzonderlijk. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen gepresenteerd. In bijlage C zijn alle uitkomsten van deze peiling te raadplegen, in bijlage D wordt de onderzoeksmethodiek verder toegelicht.

4.1 De huidige cultuurbeoefening van inwoners

Om het perspectief van inwoners duidelijk in beeld te brengen, beginnen we met de vraag wie er in de afgelopen twaalf maanden een culturele of creatieve hobby heeft beoefend. 87% van de bevroegde inwoners geeft aan dit gedaan te hebben. Dit percentage licht enigszins hoger dan de 78% die vergelijkbaar onderzoek in Brabant en Gelderland liet zien, waarin ook games spelen meegenomen is.¹² Vervolgens is het interessant om te weten welke hobby's dit dan zijn. Het antwoord hierop is in figuur 5 te zien.

¹² Zie ook: Waarde van Cultuur en Cultuur- en Erfgoedmonitor Gelderland. Hierin zijn niet enkel inwoners van kleine kernen bevroegd, en indicatief bezien lijkt men in Utrechtse kleine kernen iets meer games te spelen dan elders. Het percentage cultuurbeoefenaars op landelijk niveau ligt lager (55%, vanuit de Monitor Amateurkunst), maar daar wordt een nauwere definitie van cultuurbeoefening gehanteerd. Deze noot is niet bedoeld als aanvullende analyse, maar als duiding bij het gepresenteerde percentage.

Figuur 5: Vraag 1: Hoe vaak heb je in de afgelopen 12 maanden als hobby de volgende activiteiten gedaan (%) (n = 207)

Zo wordt duidelijk dat het spelen van games de populairste hobby is onder de bevroegde inwoners. Daarna volgen hobby's zoals tekenen, het maken van video's of het bespelen van een instrument. Opmerkelijk is het grote aandeel (47%) van inwoners dat aangeeft een andere activiteit te doen die origineel niet opgenomen was in de vragenlijst. Voorbeelden hiervan zijn: het maken van kaarten, borduren en kaartspellen spelen.

Wat ook opvalt is dat de hobby's die het vaakst beoefend worden overwegend individueel van aard zijn. Zo hoef je over het algemeen niet naar een culturele aanbieder toe om te gaan gamen of om zelf te tekenen of te schilderen. Dit gegeven komt terug in tabel 2, over cultuurbeoefening in groepsverband.

Tabel 2: Vraag 3: Je hebt aangegeven dat je in de afgelopen 12 maanden als hobby creatieve of culturele activiteiten gedaan hebt. Was je hiervoor aangesloten bij een vereniging/stichting of een informele groep? (n = 181)

Antwoord	Aandeel
Nee, ik doe mijn culturele activiteiten alleen individueel	78 %
Ja, bij een vereniging of stichting	12 %
Ja, bij een informele groep die alles zelf regelt	10 %
Ja, in een online omgeving of community	1 %

Hierin zien we dat 78% van de beoefenaars aangeeft hun culturele of creatieve activiteiten individueel te doen. – een percentage dat aansluit bij de bevindingen uit de Kennissynthese van het LKCA, waarin 75% als een gangbaar percentage voor individuele beoefening naar voren komt. Een veel kleiner gedeelte geeft aan dit in groepsverband te doen – 12% van de beoefenaars was actief bij een vereniging, 10% bij een informele groep. Dit individuele perspectief van inwoners blijkt ook wanneer we kijken naar de ruimtes die ze gebruiken voor hun culturele hobby's. De eigen woonruimte is met 68% verreweg de meest gebruikte ruimte. Ruimtes zoals een buurthuis of een museum zijn met ongeveer 10% veel minder populair.

4.2 De beweegredenen van inwoners

Wanneer we vragen waarom de inwoners de afgelopen 12 maanden culturele activiteiten hebben gedaan, komen twee redenen als belangrijkste naar voren. Zo zijn 'voor het eigen plezier' en 'ter ontspanning' met om en nabij 65% de vaakst genoemde redenen. Daarnaast komen de persoonlijke ontwikkeling en het sociale contact ook nog naar voren.

Om een compleet beeld te schetsen hebben we aan de 13% van de inwoners die aangaf geen culturele of creatieve hobby's te beoefenen gevraagd waarom ze dit niet doen. Tabel 3 laat zien wat de inwoners hierop hebben geantwoord.

Tabel 3: Vraag 6: Je hebt aangegeven dat je in de afgelopen 12 maanden **géén** creatieve of culturele activiteiten als hobby gedaan hebt. Kun je aangeven waarom je in de afgelopen 12 maanden géén creatieve of culturele activiteiten hebt gedaan? (n=26)

Antwoord	Aandeel
Ik heb geen interesse in het doen van creatieve of culturele activiteiten	54 %
Ik heb andere hobby's of verplichtingen die voorrang hebben	42 %
Ik heb er geen tijd voor	19 %
Ik ben niet op de hoogte van wat er allemaal te doen is	15 %
Ik heb er geen geld voor	12 %
De culturele activiteiten in mijn omgeving sluiten niet aan op mijn interesse	8 %
Mijn gezondheid laat het niet toe	4 %
Anderen in mijn omgeving wilden niet mee naar de culturele activiteit(en) die ik leuk vind	0 %
Ik heb moeite met het vervoer naar culturele activiteiten	0 %
Een andere reden	0 %

Zo heeft net iets meer dan de helft van de niet-beoefenaars überhaupt geen interesse in culturele activiteiten. De vraag kan daarbij gesteld worden of deze mensen dit mogelijk wél zouden hebben als zij wisten wat er allemaal te doen is – hoe weet je wat je mist, als je niet weet wat er is? Voor net iets minder dan de helft van de inwoners speelt concurrentie met andere hobby's of verplichtingen een rol. Daarnaast zijn tijd en geld ook twee redenen die terugkomen bij inwoners om niet aan cultuurbeoefening te doen.

De inwoners konden ook via open vragen toelichten wat hun redenen zijn om juist wel of geen culturele of creatieve hobby's te doen. Daaruit blijkt dat inwoners juist wel culturele of creatieve hobby's willen doen vanwege de ontspanning en de gezelligheid, mits ze de tijd en geld hebben om eraan toe te komen. Wanneer de vraag omgedraaid wordt, komen de hoge kosten en benodigde tijd wederom naar voren als redenen om juist geen culturele of creatieve hobby te doen. Bij beide vragen wordt ook een slechte bereikbaarheid genoemd als reden om niet aan een culturele hobby te doen. Naast deze redenen vinden sommigen zichzelf niet creatief genoeg om zulke hobby's te (gaan) doen.

4.3 Inwoners over culturele aanbieders

Het mogelijke gebruik van culturele aanbieders door inwoners is het volgende punt dat we onderzocht hebben. Eerder in dit hoofdstuk kwam al naar voren dat het merendeel van de inwoners individueel hun culturele en/of creatieve hobby's beoefenen. Dit zien we terug in de bevinding dat 62% van de bevroagde inwoners aangeeft geen gebruik te maken van culturele aanbieders. Voor de inwoners die daar wel gebruik van maken zijn online aanbieders, culturele verenigingen en zelfstandige aanbieders de meest genoemde. De minderheid die wel gebruik maakt van culturele aanbieders hebben we gevraagd waarom ze juist wel gebruik maken van deze aanbieders. Daaruit blijkt dat ze vooral voor de deskundigheid, het sociale aspect en de ondersteuning aankloppen bij de aanbieders. Opvallend is dat 24% van deze groep inwoners aangeeft dat de aanbieders wel goed bereikbaar zijn.

We hebben ook doorgevraagd naar de reden waarom inwoners geen gebruik maken van culturele aanbieders. Dit is te zien in tabel 4.

Tabel 4: Vraag 8: Waarom maak je géén gebruik van culturele aanbieders? (n=110)

Antwoord	Aandeel
Ik doe mijn culturele activiteiten individueel (of met andere mensen) en heb geen behoefte aan begeleiding/les/ruimte	57 %
Ik ben niet goed op de hoogte welke aanbieders er zijn voor mijn creatieve of culturele activiteiten	23 %
Er zijn geen aanbieders in mijn omgeving bij wie ik creatieve en culturele activiteiten wil doen	16 %
Een andere reden	12 %
Ik vind het aanbod van de aanbieders in mijn omgeving te duur	8 %
Ik heb moeite met het vervoer naar de aanbieders in mijn omgeving	1 %

Zoals verwacht geeft iets meer dan de helft aan dat ze hun activiteiten individueel doen en er geen behoefte aan hebben, dit komt ook terug in de gestelde open vraag. Wel is opmerkelijk dat 23% aangeeft niet goed op de hoogte te zijn van de mogelijke aanbieders. 16% geeft aan dat er geen aanbieders zijn bij wie ze hun activiteiten willen doen.

Wanneer we inwoners vragen om een rapportcijfer te geven aan het aanbod van creatieve en culturele activiteiten in de omgeving, geeft men dit in het algemeen een 6,8. Deelaspecten zoals de zichtbaarheid en de prijs van het aanbod geeft men een lager cijfer (respectievelijk een 6,3 en een 6,4), de bereikbaarheid wordt beoordeeld met een 7.

4.4 Geobserveerde ontwikkelingen en behoeften

In deze paragraaf bespreken we de ontwikkelingen die inwoners wel of niet hebben opgemerkt rondom het aanbod voor het doen van culturele en creatieve activiteiten – te beginnen met tabel 5.

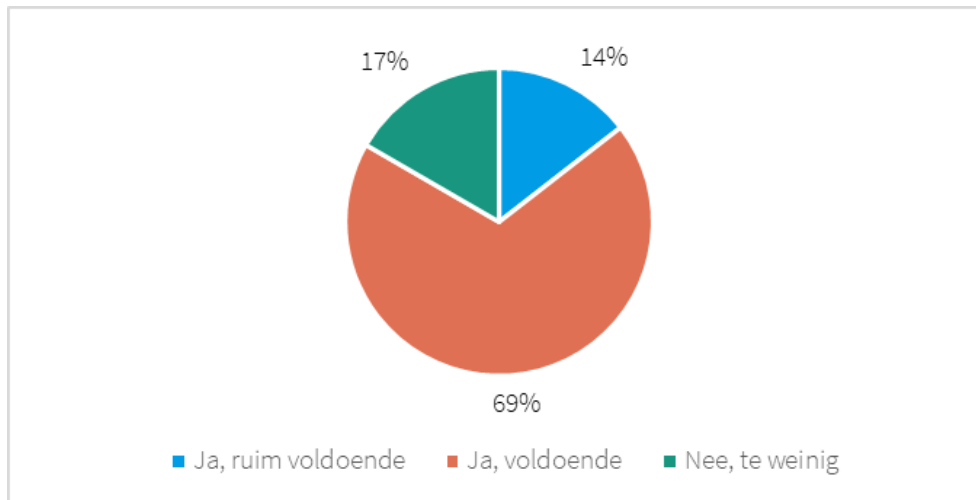
Tabel 5: Vraag 13: Welke ontwikkelingen heb je in de afgelopen tijd in jouw woonplaats, kern en/of omgeving gezien rondom het aanbod voor het doen van creatieve en culturele activiteiten? (n=198)

Antwoord	Aandeel
Ik heb geen veranderingen of ontwikkelingen opgemerkt	45 %
Dat weet ik niet	26 %
Er is in mijn omgeving meer aanbod dan voorheen	15 %
Er is in mijn omgeving meer verschillend aanbod dan voorheen	11 %
Er is in mijn omgeving minder aanbod dan voorheen	5 %
Er is in mijn omgeving minder verschillend aanbod dan voorheen	4 %
Ik zie andere ontwikkelingen in het cultuuraanbod	2 %
Het aanbod is beter bereikbaar (wat betreft vervoer en/of afstand) dan voorheen	2 %
Het aanbod is minder goed bereikbaar (wat betreft vervoer en/of afstand) dan voorheen	2 %

Zo is te zien dat bijna de helft van de respondenten (45%) geen veranderingen of ontwikkelingen heeft opgemerkt. Daarbovenop geeft nog een kwart aan dat ze er eigenlijk geen weet van hebben. Wanneer we verder kijken wordt wel duidelijk dat relatief meer inwoners een positieve ontwikkeling zien in het cultuuraanbod dan een negatieve ontwikkeling.

Dit wordt ook ondersteund wanneer we aan de inwoners vragen of ze tevreden zijn over het aanbod van voorzieningen om hun culturele en creatieve activiteiten te doen, wat weergegeven is in figuur 6. Zo geeft 83% aan in ieder geval voldoende voorzieningen in hun omgeving te hebben.

Figuur 6: Vraag 14: Heb je in jouw omgeving voldoende voorzieningen voor creatieve en culturele activiteiten? (n=138)

Wanneer we vragen naar welke voorzieningen dan wel gemist worden zijn het vooral de ruimtes die ontbreken, waaronder oefen- of lesruimtes of plekken om met een vereniging samen te komen. Daarnaast komen ook een bioscoop of een museum terug als voorzieningen die mensen missen in hun eigen dorp of kern. Wat in deze vraag wederom naar voren komt is het gegeven dat sommigen niet op de hoogte zijn van het aanbod of expliciet aangeven dat ze er geen voorzieningen bij nodig te hebben. De inwoners die wel graag meer voorzieningen willen hebben, schrijven over groepsactiviteiten, een dorps huis en dansactiviteiten.

4.5 Reisbereidheid en bereikbaarheid

Een ander belangrijk aspect rondom de cultuurbeoefening van inwoners is hun reisbereidheid richting culturele activiteiten. Daarnaast is het belangrijk om te weten hoe ze denken over de bereikbaarheid van deze activiteiten. In tabel 6 zijn de resultaten weergegeven van gemiddelde reisbereidheid per vervoersmiddel.

Tabel 6: Vraag 17: Hoe lang of hoe ver ben je, in tijd en kilometers, per vervoersmiddel bereid te reizen om een aanbieder van culturele activiteiten te bezoeken? (n verschilt per vervoersmiddel)¹³

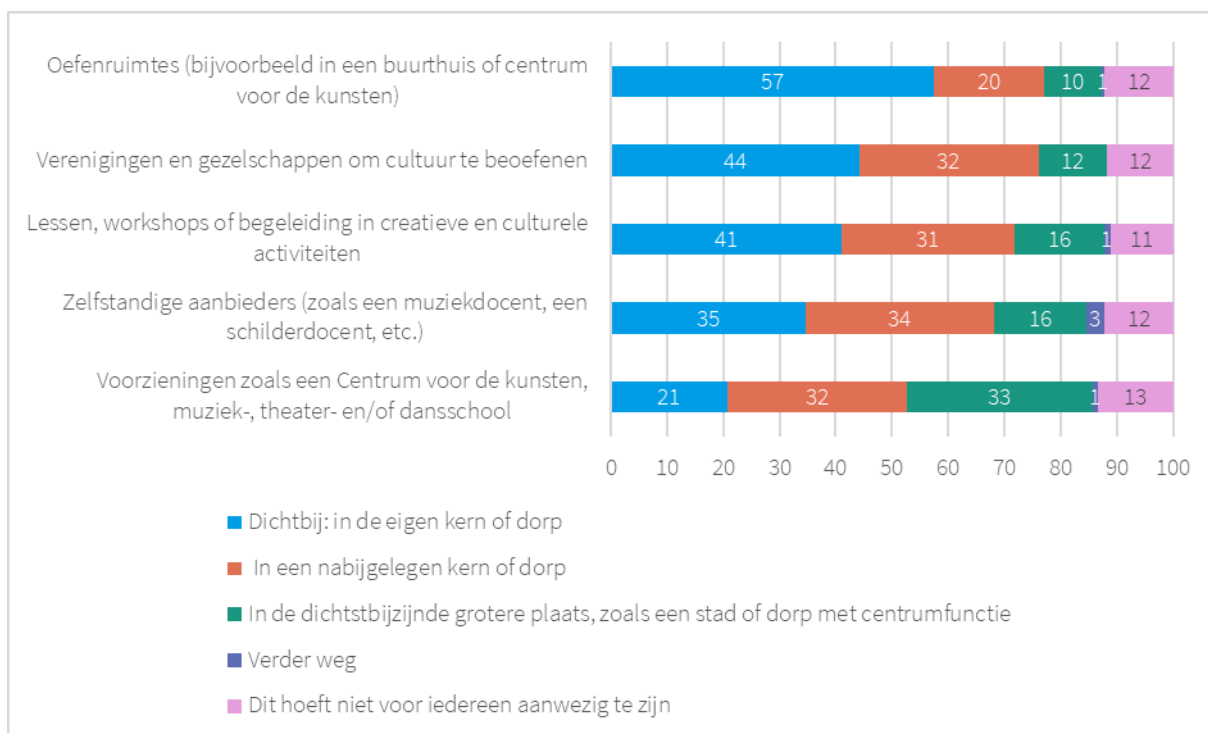
Vervoersmiddel	Gemiddelde reistijd in minuten	Gemiddelde afstand in kilometers
Auto (als bestuurder)	26	23
Auto (als passagier)	24	22
Trein	33	54
Bus	30	24
Elektrische fiets/e-bike/speedpedelec/fatbike	22	10
Fiets	22	7
Lopend/per rolstoel	18	3

Hieruit blijkt dat de inwoners die deze vraag ingevuld hebben bereid zijn om 20 à 30 minuten te reizen, ongeacht hun vervoersmiddel, om culturele activiteiten te bezoeken. Dit lijkt belangrijker dan de afstand die men zou willen afleggen. De uiteindelijke afstand is afhankelijk van het gekozen vervoersmiddel, maar de tijdsduur is consistent te noemen – en lijkt zodoende een belangrijkere afweging dan de daadwerkelijk af te leggen afstand.

Vervolgens hebben we gevraagd welke voorzieningen de inwoners graag dichtbij willen hebben en welke wat verder weg mogen zijn. Dit is te zien in figuur 7.

¹³ In de vragenlijst waren ook de opties ‘motor’, ‘tram of metro’, ‘taxi/deelauto/taxibusje’, ‘brom-/snorfiets/scooter/brommobiel’ en ‘anders, namelijk’ opgenomen. Deze opties zijn door dermate weinig respondenten (<7) opgegeven als vervoersmiddel dat men denkt te gaan gebruiken, dat we hier geen betrouwbare gemiddelden over kunnen presenteren.

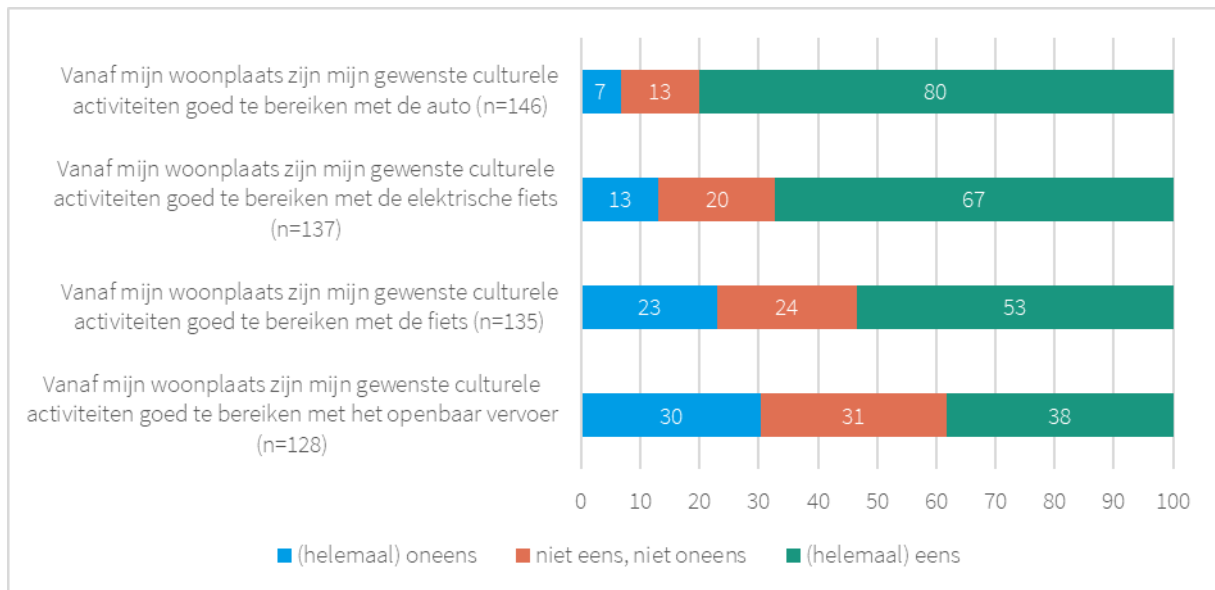
Figuur 7: Vraag 18: Op welke afstand vind je dat de onderstaande voorzieningen voor inwoners van kleine kernen in de provincie Utrecht aanwezig zouden moeten zijn? (%) (n=188)

Hier is te zien dat de respondenten graag de oefenruimtes dichtbij beschikbaar hebben, in vergelijking met de andere opties zoals verenigingen, workshops of zelfstandige aanbieders. De bevroagde inwoners vinden het minder een obstakel als die verder dan hun eigen kern of dorp liggen.

Na de reisbereidheid duiken we dieper in de houdingen van de inwoners ten opzichte van de bereikbaarheid van hun creatieve en culturele activiteiten. In figuur 8 is te zien hoe de bevroagde inwoners denken over de bereikbaarheid per vervoersmiddel.

Figuur 8: Vraag 19: In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen? (%)

Hierin is te zien dat de inwoners het meest positief zijn over de bereikbaarheid per auto en het minst positief zijn over het openbaar vervoer. Dit beeld wordt bevestigd door de antwoorden op de open vraag die we erover hebben gesteld. Verder laten de inwoners weten dat sommigen van hen zeer tevreden zijn over de bereikbaarheid terwijl anderen juist spreken over een slechte bereikbaarheid. Dit bevestigt de indruk dat er grote verschillen zijn in de bereikbaarheid tussen de verschillende Utrechtse kleine kernen.

4.6 Cultuurbeoefening van kinderen

Om de cultuurbeoefening van kinderen te peilen hebben we aan de respondenten uit kleine kernen gevraagd of ze thuiswonende kinderen onder de 18 jaar hebben, dit waren er 58 van de 207. Dit kleine aantal maakt dat we in deze paragraaf aantallen presenteren in plaats van percentages. Ook is het belangrijk om er rekening mee te houden dat de ouders de vragen over hun kinderen hebben ingevuld. Toch geven ook deze resultaten belangrijke informatie weer, ondanks het meer indicatieve karakter hiervan.

Voor het grootste gedeelte zijn dezelfde vragen gesteld als toen het over de cultuurbeoefening van de respondent zelf ging. Te beginnen met of de kinderen van de respondenten de afgelopen 12 maanden een culturele en/of creatieve hobby hebben gedaan. 42 van de 58 inwoners gaven aan dat (een van) hun kinderen een creatieve of culturele hobby doen. In tabel 7 laten we zien welke hobby's dit zijn.

Tabel 7: Vraag 23: Heeft/hebben jouw kind(eren) in de afgelopen 12 maanden als hobby de volgende creatieve en culturele activiteiten gedaan?

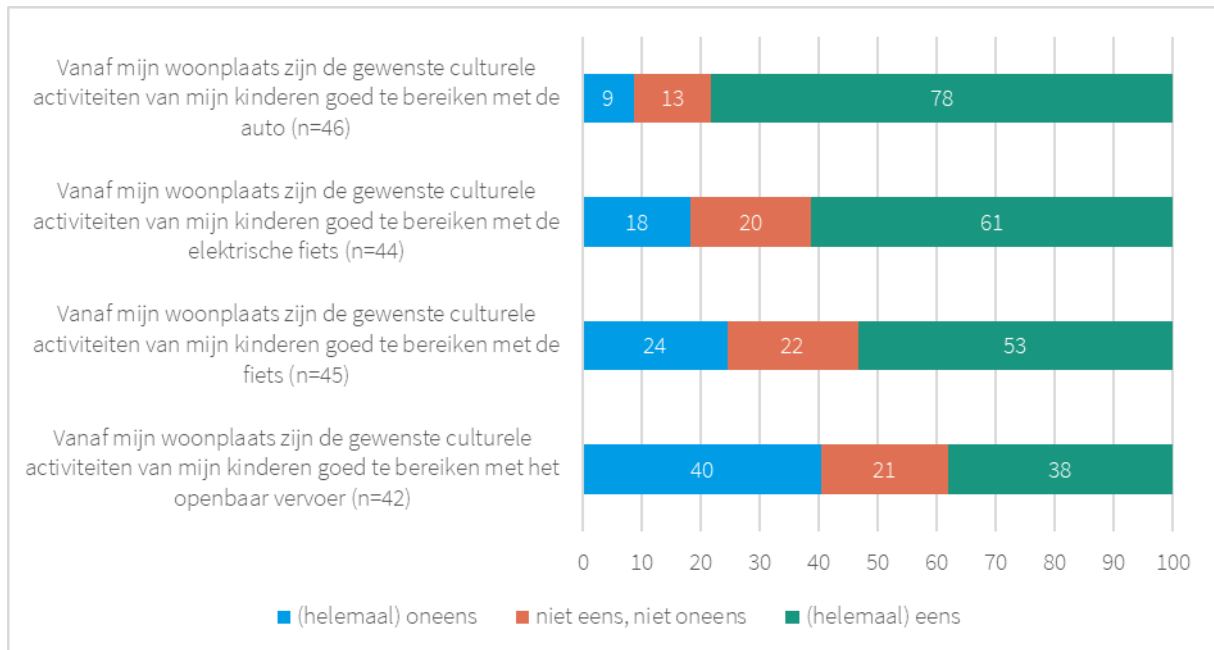
Antwoord	Aantal keer aangekruist
Games spelen op een telefoon, tablet, computer of spelcomputer	23
Content maken (foto/video) en online plaatsen	8
Instrument bespelen	7
Verhalen, gedichten of weblogs schrijven, spoken word	6
Een andere creatieve activiteit	5
Toneel spelen	5
Zingen of rappen	5
Spellen met een creatieve component (zoals Dungeons & Dragons)	4
Beeldhouwen, boetseren, potten bakken, etc.	4
Online livestreamen (zelf uitzenden)	3
Film, videokunst, grafisch ontwerp of fotografie	3
Volksdans, werelddans, stildans, street- of breakdance	2
Klassiek ballet of moderne dans	2
Tekenen, schilderen of grafisch werk zonder computer	1
Cabaret of stand-up comedy	0
Live Action Role Play (LARP) of re-enactment	0

Hier wordt duidelijk dat kinderen in vergelijking met hun ouders nog meer gamen en video's maken en veel minder doen aan hobby's zoals tekenen, zingen of dansen. Ook hier is het individueel beoefenen van deze hobby's de meest genoemde optie. Desondanks wordt de vereniging/stichting bij kinderen vaker genoemd dan bij hun ouders. Ook voor de kinderen zijn redenen zoals ontspanning en plezier heel belangrijk om deze hobby's te doen. Daarnaast staat, in vergelijking met hun ouders, de persoonlijke ontwikkeling op een hogere plek als reden om aan cultuurbeoefening te doen. Kijkend naar de aanbieders waar de kinderen gebruik van maken, zien we dat de zelfstandige aanbieders en muziek-/ theater- en/of dansscholen vaak genoemd worden.

Wanneer de ouders gevraagd wordt naar de ontwikkelingen die ze zien in het culturaanbod voor hun kinderen, is een vergelijkbare uitkomst te zien als voor zichzelf. Het merendeel ziet geen veranderingen of weet het niet. We hebben ouders ook gevraagd om te kunnen delen wat ze missen in relatie tot de culturele of creatieve voorzieningen voor hun kinderen. Ze laten weten dat ze voornamelijk plekken voor hun kinderen missen om dingen samen te doen. Hierbij noemen ze een speeltuin, workshops of een skatebaan.

We hebben ook gevraagd naar de houdingen over de bereikbaarheid van de culturele en creatieve activiteiten voor kinderen. In figuur 9 zijn de bevindingen hierover weergegeven.

Figuur 9: Vraag 34: In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen? (%)

Zo zien we dat, net als bij de volwassenen, de bereikbaarheid met de auto als het meest positief wordt gezien en die met het openbaar vervoer als minst positief. Als toelichting worden met name de onregelmatigheid van het openbaar vervoer in de kernen, en de noodzaak om kinderen met de auto naar culturele activiteiten te brengen, genoemd.

DEEL 2:

Verdiepen op 3 kernen

5 Casus 1: Lopik

5.1 Korte introductie

De gemeente Lopik bestaat uit negen dorpskernen die elk een eigen karakter hebben en samen een hechte gemeenschap vormen. De gemeente is behoorlijk langgerekt van vorm. De andere kernen in de gemeente zijn aanzienlijk kleiner dan de kern Lopik zelf (met 5.450 inwoners). In het gesprek bleek dat, hoewel de *kern* Lopik als casus gekozen is, het gebied dermate met elkaar verbonden is dat de kern Lopik en de gemeente Lopik vaak door elkaar heen gebruikt werden.

Gemeente Lopik behoort tot de 50 kleinste gemeenten van Nederland, en heeft mede daardoor een geringe ambtelijke capaciteit. Op het gebied van cultuurdeelname resulteert dit erin dat er geen beleid op het gebied van cultuur is. In het licht van dit onderzoek is dit een erg belangrijke constatering. De rol van coördinatie op het gebied van kunst en cultuur is niet belegd binnen de gemeente, onderwerpen die met cultuur(-beoefening) te maken hebben vallen onder de beleidsadviseur Voorliggend Veld. In eerder onderzoek werd als voornaamste behoefte dan ook budget voor een beleidsadviseur cultuur genoemd, om van daaruit ook meer gebruik te kunnen gaan maken van (onder andere) het ondersteuningsaanbod vanuit de provincie, en zelf aanbieders en initiatieven te gaan ondersteunen: *“De eerste stap is om beleid te kunnen maken op cultuurbeoefening in de gemeente Lopik. Zolang hiervoor geen budget is kan hierop [actieve cultuurbeoefening] geen ondersteuning geboden worden.”* - zo kwam naar voren uit de uitvraag onder gemeenten, waarvan de resultaten weergegeven zijn in hoofdstuk 3.

Ook heeft de gemeente geen ‘formele’ culturele verbinder, maar is wel iemand aangesloten bij het netwerk van culturele verbinders van ZIMIHC Connect. Echter, deze persoon heeft hier vanuit de gemeente geen middelen voor. Contact vanuit de gemeente met aanbieders in Lopik loopt voornamelijk via Stichting ExpresZie! en Stichting Kunst & Cultuur.

Deze informele culturele verbinder, Tinka van Os (vanuit Stichting ExpresZie!), heeft eind 2024 een verkenning gedaan van het cultuurdomein in de gemeente Lopik. Deze verkenning kon uitgevoerd worden met middelen vanuit het programma ZIMIHC Connect. De tekst hieronder bevat een samenvatting hiervan, als context voor de bespreking van de casus.

Het culturele leven speelt zich vooral lokaal af en is sterk verbonden met erfgoed, natuur en verenigingsleven. Hoewel er geen professionele voorzieningen zoals theaters of ateliers zijn, is er een rijk en actief aanbod van verenigingen en initiatieven

waar inwoners zelf cultuur beoefenen. Muziekverenigingen, koren, toneelgroepen en scouting bieden daarbij mogelijkheden om samen te creëren en te leren. Een belangrijke speler is Stichting ExpresZie!, die kinderen, jongeren en volwassenen laat kennismaken met dans, theater en zang, en ook cultuureducatie op scholen verzorgt.

Cultuureducatie wordt verder ondersteund via Kunst Centraal, dat in samenwerking met scholen muziek- en kunstlessen aanbiedt. Ook Sportservice Lopik speelt een rol door met “Sjors Creatief” creatieve workshops laagdrempelig toegankelijk te maken. Deze koppeling met sport biedt kansen om meer kinderen te betrekken bij cultuur. Toch is het aanbod versnipperd en vooral lokaal georganiseerd, waardoor niet alle inwoners of jongeren vanzelfsprekend toegang hebben tot kunst- en cultuurbeoefening.

De belangrijkste kansen liggen in het ontwikkelen van een duidelijke visie op cultuur en het opzetten van een netwerk waarin culturele verenigingen samenwerken en kennis delen. Daarmee kan de zichtbaarheid en samenhang worden vergroot. Ook kan de herontwikkeling van gebouwen of dorpshuizen tot creatieve broedplaatsen ruimte scheppen voor podiumkunsten en eigentijdse activiteiten. Jongeren vormen hierin een sleutelgroep: door hen actief te betrekken bij de organisatie en uitvoering van cultuurprojecten, kan de binding met de gemeente worden versterkt en ontstaat ruimte voor nieuwe vormen van expressie.

5.2 Resultaten van het groepsgesprek

Het groepsgesprek vond plaats op het gemeentehuis van Lopik, op dinsdagochtend 9 september van 9.00 tot 11.00 uur. Aanwezig was een onderzoeker van Het PON & Telos, een ambtenaar van de provincie Utrecht (als toehoorder) en verder:

- De beleidsadviseur Sociaal Domein / Voorliggend Veld bij de gemeente Lopik. Is vanuit die brede functie betrokken bij de culturele activiteiten in de gemeente.
- De voorzitter en artistiek leider bij Stichting ExpresZie!, cultureel centrum in Lopik met aanbod op het gebied van podiumkunsten. Vervult ook ‘informeel’ de rol van culturele verbinder.
- Een bestuurslid en docent bij Stichting ExpresZie!, met een focus op mensen met een beperking
- Een docent bij Stichting ExpresZie! en Kunst Centraal, met een focus op jongeren
- De voorzitter van Stichting Kunst en Cultuur Lopik. De stichting zet zich in voor het bevorderen van de kunstbeleving in Lopik via laagdrempelige evenementen.
- Een bedrijfsleider bij Dorpshuis de Schouw

- Twee organisatoren van Kunstprojekt Benschop. Deze organisatie biedt sinds 1973 een programma van kortlopende cursussen aan binnen de gemeente.

Het huidige aanbod

In Lopik bestaat het aanbod van cultuurbeoefening onder andere uit muziek en andere podiumkunsten, maar ook uit activiteiten zoals handwerken en erfgoed. Veelal is dit georganiseerd via (amateurkunst-)verenigingen of via stichtingen die meer projectmatige activiteiten aanbieden. Er ontstaat een veelzijdig, maar soms versnipperd beeld. Er is een brede basis van muziek, podiumkunsten en ambacht, aangevuld met sociaal-culturele initiatieven die sterk afhankelijk zijn van de inzet van vrijwilligers en betrokken bewoners. Wat steeds terugkomt, is dat cultuurbeoefening niet alleen een artistieke activiteit is, maar ook een manier om verbinding en gemeenschapszin in de kern te versterken.

Muziek wordt behoorlijk veel genoemd. Muziekvereniging Crescendo verzorgt (ook) lessen en biedt een plek voor gezamenlijk musiceren. Daarnaast zijn er bandrepetities en coachingstrajecten voor zangers en bands, gegeven door één persoon. Binnen de podiumkunsten is ExpresZie! belangrijk, met aanbod in dans, theater en zang. Hun aanbod bereikt vooral kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren worden binnenschools bereikt via Kunst Centraal – wat een solide basis is, maar gesprekspartners signaleren dat (mogelijk hierdoor) kinderen (en hun ouders) vooral bekend zijn met het aanbod van grotere organisaties buiten Lopik. Ook zouden zij ook voor buitenschoolse cultuuractiviteiten eerder naar andere organisaties buiten de gemeente gaan, terwijl er in Lopik zelf ook aanbod is. Vanuit het inwonersperspectief is dat niet per definitie een probleem wanneer men voldoende in staat is om te reizen. Voor de aanbieders blijft het echter lastig om voldoende deelnemers voor activiteiten aan te trekken, om zo een rendabele praktijk op te kunnen zetten.

Naast muziek en podiumkunsten zijn er ook activiteiten op het gebied van handarbeid en ambacht, zoals houtbewerking en textiele werkvormen, vaak in projectmatige vorm georganiseerd. Ook hier spelen lokale verenigingen en buurthuizen een belangrijke rol. Dorpshuis de Schouw fungeert als een ontmoetingsplek waar culturele en sociale activiteiten samenkomen. Daarbij ging het gesprek ook over dat ontmoeting juist zo belangrijk is, en dat cultuur daar ook ondersteunend aan kan zijn.

Lopik kent ook een actief verenigingsleven. Voorbeelden zijn het Kursusprojekt Benschop en de vereniging Vrouwen van Nu, die laagdrempelig cursussen en ontmoetingsactiviteiten organiseren. Ook meer informele vormen van cultuurbeoefening zijn zichtbaar: buurtbewoners die samen bruggen versieren,

mensen die samen wandelen met aandacht voor cultureel erfgoed, of individuen die op hun manier bijdragen, bijvoorbeeld door voor een ander te koken.

We vonden niet veel vormen van informeel cultuuraanbod, bijvoorbeeld zoals eigenstandige initiatieven zonder organisatievorm, of personen die informeel bekenden les in cultuuractiviteiten geven. Wél werd er gewezen op de gemeenschapszin - 'we vinden een groep gelijkgestemden, en dan gaan we het gewoon dóen'. Deze groepen gelijkgestemden lijken dan vaak hun activiteiten onder de vlag van andere organisaties te gaan organiseren, of bijvoorbeeld via de route van het programma voor ontmoeting van de gemeente. Een voorbeeld hiervan is te vinden in het Kursusproject Benschop, waar [zo blijkt uit deskresearch van de onderzoekers] een mix van formele en informele aanbieders de activiteiten lijken te verzorgen.

Een punt van zorg kwam naar voren rondom individuele cultuurdocenten. Er zijn signalen dat (muziek-)docenten een aantal jaar proberen in Lopik hun praktijk op te bouwen, daarbij geregeld van privélessen naar groepslessen gaan, en vervolgens niet in staat zijn om dit te bestendigen. Het vergroten van de groepsgrootte bij lessen heeft als doel om de praktijk rendabel te maken, ook zijn privélessen geregeld te kostbaar. Het wegvallen van deze docenten, vaak in specifiekere disciplines, betekent veel voor de totale breedte van het aanbod in de kern. Daarbij komt kijken dat individuele les voor sommige mensen (zoals kinderen en volwassenen met een beperking) de enige manier haalbare manier is om les te krijgen, en het wegvallen van deze docenten zodoende ook zorgt voor het wegvallen van een lesvorm, naast een specifieke discipline. De vraag blijft daarbij wel of er überhaupt voldoende vraag naar deze cultuurvorm was, of dat het stoppen met deze activiteiten (ook) kwam door een gebrek aan faciliteiten/ondersteuning, of simpelweg door een carrièreswitch van de docent.

Kansen, belemmeringen en behoeften van aanbieders

Aanbieders van cultuurbeoefening in de kern lopen tegen uiteenlopende uitdagingen aan, die vaak samenhangen met de beschikbaarheid van locaties, middelen, zichtbaarheid en bereik. Het aanbod is gevarieerd, maar staat onder druk door praktische en structurele belemmeringen.

Veelgehoorde punten zijn de beschikbare locaties en zichtbaarheid. Er is al veel gaande in de dorpskernen, waardoor nieuwe initiatieven moeilijk een plek vinden. Grote partijen van buiten de gemeente zijn soms zichtbaarder, terwijl lokale initiatieven juist moeizaam op gang komen en daardoor in de opstartfase vaak niet rendabel zijn. Het duurt bovendien lang voordat er in een kleine kern voldoende deelnemers zijn, en de financiële drempel maakt het lastig om (nieuw) aanbod duurzaam overeind te houden.

Daarmee hangt de vraag om financiële en beleidsmatige ondersteuning samen. Veel aanbieders werken volledig met vrijwilligers en missen structurele middelen. De gemeente biedt wel morele steun, maar zelden financiële ondersteuning of structurele subsidies. Er wordt gesignaleerd dat een duidelijke beleidsvisie, meer structurele financiering en een structurele cultuurverbinder en/of coördinator een randvoorwaarde zijn om verder door te ontwikkelen. Deze schakel lijkt nu te missen in de ondersteuning van aanbieders – men helpt elkaar wel waar mogelijk, maar dit is niet gecoördineerd en hierdoor niet voor iedereen even duidelijk toegankelijk.

Ook de zichtbaarheid richting het publiek vormt een knelpunt. Communicatie verloopt versnipperd: er zijn veel verschillende portalen en websites, waardoor inwoners het overzicht verliezen en aanbieders zelf moeilijk vindbaar zijn. De gemeente probeert hier een rol in te pakken, maar omdat er geen cultuurbeleid is, wordt opgemerkt dat veel culturele activiteiten hierdoor een ‘welzijnstintje’ krijgen. De markt voor aanbieders van allerlei activiteiten wordt gewaardeerd, al is ook hier een behoefte aan een breder imago. Er is daarnaast in de (vrijwilligers-)organisaties vaak te weinig tijd of kennis beschikbaar om aan PR en promotie te besteden, en door laat aanmelden of inschrijven staat de organisatie van activiteiten onder druk. Daarbovenop spelen regels rond privacy (AVG) een rol, die het lastig maken om doelgroepen direct te benaderen.

Het bereiken van doelgroepen is een rode draad. Jongeren zijn moeilijk te betrekken, al zijn er ook organisaties die er wel in slagen om hen aan zich te binden. De verbinding tussen verschillende initiatieven rondom het ‘delen’ van hun doelgroep zou mogelijk kunnen helpen. Ook lijken niet alle doelgroepen zich aangesproken te voelen door het huidige aanbod. De samenhang tussen binnenschoolse en buitenschoolse cultuuractiviteiten is nog beperkt; er is behoefte aan meer aandacht binnen het onderwijs om de doorstroom naar cultuurverenigingen en cursussen te verbeteren. Hier liggen dan ook grote kansen voor aanbieders om samen in op te trekken.

Tot slot spelen ook concurrentie en capaciteit een rol. Cultuur moet vaak opboksen tegen het grote sportaanbod, en er is niet altijd draagvlak in alle doelgroepen. Daarbij is het vinden van voldoende en gekwalificeerde docenten in de buurt een groeiende uitdaging.

Over het algemeen zien we dat aanbieders ervaren dat er veel goede wil en vrijwillige inzet is, maar dat het ontbreekt aan samenhang en structurele ondersteuning. Het veld is versnipperd, waardoor initiatieven elkaar niet altijd weten te vinden, en inwoners het aanbod niet goed kunnen ontdekken. De belangrijkste knelpunten liggen bij structurele financiering, betere afstemming en zichtbaarheid, het bereiken van doelgroepen (met name jongeren), en praktische zaken als locaties, vervoer en docenten. Een culturele verbinder die het netwerk kan aanjagen en faciliteren zou hierin verbindend en versterkend kunnen werken.

Behoeften van inwoners

De behoeften van inwoners op het gebied van cultuurbeoefening in de kern zijn divers en raken zowel aan artistieke als sociale aspecten. Het huidige aanbod voorziet al in verschillende vormen van muziek, dans en verenigingsactiviteiten, maar er blijven belangrijke wensen en lacunes bestaan.

Een centraal thema is het creëren van sociale verbinding. Inwoners zoeken activiteiten die hen in contact brengen met anderen en een gevoel van gemeenschap versterken. Dit geldt voor alle leeftijden: kinderen en jongeren willen vooral iets kunnen doen samen met vrienden, oudere volwassenen zoeken meer gezelligheid en ontmoeting, en ook jongvolwassenen (20–35 jaar) blijken behoefte te hebben aan speciale activiteiten die hen aanspreken. Het gaat dus niet alleen om de activiteit zelf, maar vooral om het vormen of uitbreiden van een sociale kring en een gemeenschapsgevoel.

Qua inhoudelijke wensen komen meerdere behoeften naar voren. Dans is populair en zou zowel voor jongeren als volwassenen meer aandacht mogen krijgen. Ook theater, muziek en creatieve workshops zijn gewild, maar vooral de beeldende kunst is op dit moment nog ondervertegenwoordigd. Daarnaast klinkt er vraag naar meer flexibele en projectmatige vormen van cultuurbeoefening, waarbij men laagdrempelig kan instappen en geen langdurige verplichting hoeft aan te gaan.

Er is ook aandacht voor individuele behoeften. Niet iedereen voelt zich thuis in groepsverband, en individuele lessen worden gemist. Dit kan gaan om aangepaste vormen voor mensen met een beperking, maar ook breder om inwoners die liever zelfstandig leren of oefenen. Daarbij wordt benadrukt dat er voor mensen met een beperking in het algemeen nog weinig passend aanbod is.

De ervaring met gemeentelijke stimulans in het sociaal domein, zoals kleine subsidies voor bewonersinitiatieven rond eenzaamheid (bijvoorbeeld het autismecafé, creatieve clubs, ouderencafés en jongerenontmoetingen), laat zien dat een relatief bescheiden financiële ondersteuning veel kan betekenen. Zulke initiatieven blijken goed te werken en benadrukken het belang van faciliteren vanuit de gemeente, terwijl inwoners zelf de uitvoering op zich nemen.

Uit het gesprek kwam naar voren dat inwoners behoefte hebben aan aanbod dat, naast kunstzinnige ontwikkeling, ook sterk bijdraagt aan ontmoeting en verbinding. Er is vraag naar meer dans en beeldende kunst, flexibele en projectmatige activiteiten, en initiatieven die verschillende doelgroepen bereiken – van kinderen en jongeren tot ouderen en mensen met een beperking. Daarbij spelen individuele vormen, sociale gezelligheid en laagdrempelige toegang een belangrijke rol. Een kleine financiële stimulans vanuit de gemeente kan hier een groot verschil maken.

Mobiliteit en bereikbaarheid

Bereikbaarheid en mobiliteit spelen een grote rol in de mogelijkheden voor cultuurbeoefening in Lopik. Veel activiteiten zijn verspreid over verschillende locaties in de kern, zonder een duidelijk centraal punt. Dat maakt het voor inwoners, en zeker voor gezinnen met kinderen die op meerdere plekken actief zijn, logistiek ingewikkeld. Het ontbreken van een centrale ontmoetingsplek beperkt bovendien de kans op een echt “broedplaats”-gevoel, waardoor mensen die er binnenlopen voor activiteit A, niet ook meer te weten komen over activiteit B. Dit zou inwoners ook helpen bij het ontdekken wat ze leuk vinden om te doen.

Het openbaar vervoer in de gemeente is een bekend knelpunt: busverbindingen bevinden zich vooral bij de grote weg, en bushaltes liggen soms kilometers van de kern af. Vooral 's avonds is deelname alleen haalbaar voor wie dicht bij de provinciale weg woont of zelf over een auto beschikt. Voor jongeren is het cruciaal dat activiteiten op fietsbare afstanden plaatsvinden zijn, maar donkere en lange fietspaden, zoals langs de N230 of Damweg, worden als onveilig ervaren. Ouders laten hun kinderen daarom vaak niet alleen gaan, en als er geen maatje is om samen te reizen, wordt deelname lastig daardoor. Voor ouderen en mensen die afhankelijk zijn van hulpmiddelen zijn voet- en fietspaden bovendien niet altijd veilig of toegankelijk.

Ouders spelen een sleutelrol in het brengen en halen, maar hebben daarvoor niet altijd tijd. Ideeën als carpoolen faciliteren, het gelijktijdig plannen van activiteiten voor kinderen, of wachtruimtes (zoals bij zwembaden) bij een centrale culturele plek komen naar voren als mogelijke oplossingen. Initiatieven als buurtbus of regiotaxi worden genoemd, maar zijn vaak moeilijk te vinden, niet voor herhaalde activiteiten bedoeld of onvoldoende bekend.

Een belangrijk punt rondom dit onderwerp blijft echter, dat veel inwoners van Lopik (en andere meer landelijk gelegen gebieden) wéten dat de auto het belangrijkste vervoermiddel is, en hier rekening mee houden. Reisbereidheid aan sich lijkt zodoende niet het grootste probleem, maar wél voor groepen die niet zelf een auto hebben of kunnen besturen, of wanneer ouders hun kinderen op veel verschillende plekken moeten brengen en halen.

Ondersteuning en samenwerking

Gevraagd is wat écht het verschil zou maken voor het aanbod van cultuurbeoefening in Lopik – wat zijn de ondersteuningsbehoeften? Veel genoemde behoeften draaien om (formele) structuur en (het faciliteren van) samenwerking en zichtbaarheid. De aanwezige energie en inzet zijn groot, maar in het gesprek werd gesteld dat, zonder duidelijke coördinatie en ondersteuning, initiatieven vaak eilandjes blijven die niet vanzelfsprekend samenkomen. Hierdoor zouden deze

(organisch ontstane) initiatieven niet altijd de volledige breedte van inwoners van Lopik kunnen aanspreken.

Daarnaast komt er uit het gesprek een behoefte aan duidelijk beleid op kunst en cultuur naar voren, gedragen door de gemeente(-lijke politiek). Het gaat de gespreksdeelnemers om meer dan alleen de huidige morele steun: door samen met organisaties uit te stralen dat kunst en cultuur belangrijk zijn, en dit ook te faciliteren, zou een steviger fundament ontstaan. Daarbij worden het aanstellen van een beleidsadviseur cultuur en een cultureel verbinder of coördinator als onontbeerlijk genoemd. Deze personen zouden partijen kunnen samenbrengen, helpen bij zichtbaarheid, en kunnen zorgen voor samenhang tussen initiatieven in de verschillende dorpen. Ook een culturele raad van organisaties wordt genoemd als manier om structureel overleg te organiseren en doorstroom te bevorderen, en om een duidelijkere lobbykracht te hebben richting de lokale politiek.

Daarnaast is verbinding volgens de gesprekspartners cruciaal. Het gaat dan om het verbinden van organisaties onderling, maar ook om het leggen van de link met sport en andere maatschappelijke domeinen. Het gezamenlijk optrekken bij evenementen werd in het gesprek als kansrijk bestempeld: een kerstmarkt in het dorpshuis, of een braderie waar culturele organisaties zich presenteren met een kraampje, demonstraties of miniworkshops. Zulke zichtbare momenten zouden aanbieders de kans geven om zich te laten zien en inwoners om laagdrempelig kennis te maken.

Ook de vindbaarheid van het aanbod verdient – volgens de gespreksdeelnemers – structurele aandacht. Een centraal platform waar alle activiteiten overzichtelijk te vinden zijn, eenvoudig in te vullen voor aanbieders, zou de versnippering kunnen wegnemen. Dit kan ondersteund worden door periodieke communicatie, bijvoorbeeld een flyer of folder die bij iedereen in de bus valt en letterlijk op de koelkast kan hangen. Ideeën als een “probeerpas” voor meerdere activiteiten maken deelname bovendien aantrekkelijker en toegankelijker.

Een gesprekspartner benadrukt nog dat het verschil niet alleen met grote beleidswijzigingen gemaakt wordt, maar ook door kleine, concrete stappen. Door eilandjes te verbinden, de zichtbaarheid te vergroten en samen te werken rond beleid en communicatie, zou er een sterker en zichtbaarder cultuuraanbod kunnen ontstaan. Een gemeentelijke cultuurcoördinator of verbinder, een centraal platform, gezamenlijke evenementen en praktische hulpmiddelen zoals een flyer of probeerpas kunnen de sleutel vormen om cultuurbeoefening in de kern écht te versterken.

6 Casus 2: Doorn

6.1 Korte introductie

Doorn is één van de tien kleine kernen binnen de gemeente Utrechtse Heuvelrug. De gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft een grote oppervlakte, bestaat voornamelijk uit kleine kernen en kent met Driebergen slechts één grotere kern met meer dan 10.000 inwoners. Het aantal inwoners van Utrechtse Heuvelrug groeit, er is veel aanwas van jonge gezinnen.

De gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft cultuurbeleid (*Meedoen is de kunst*) waarin de volgende hoofddoelstelling staat beschreven: Cultuur zorgt voor sociale samenhang, verbinding en participatie in de dorpen en gemeentebreed. *“Als gemeente werken we samen met inwoners, verenigingen en maatschappelijke organisaties aan het behouden en versterken van de sociale structuur in de dorpen om deze vitaal te houden.”* Utrechtse Heuvelrug richt zich daarbij op:

- Het versterken lokale culturele infrastructuur
- Het ontplooiën van talenten van inwoners
- Het versterken van de as van cultuur, erfgoed en natuur/landschap
- Het in stand houden van een laagdrempelige bibliotheekvoorziening.

Er is een cultuurcoach actief in Utrechtse Heuvelrug voor 24 uur per week, die werkt vanuit de regionale bibliotheek. De cultuurcoach beschikt over een werkbudget, onderhoudt het netwerk en organiseert eens per kwartaal een Cultuurcafé. Utrechtse Heuvelrug ondersteunt musea en de muziekschool in huisvestingskosten en er worden subsidies verstrekt voor culturele activiteiten. Ook vindt er advisering over externe cultuurfondsen plaats en is er een Jeugdfonds Sport en Cultuur. Doelgroepen waarop ingezet wordt, zijn inwoners met een smalle beurs, jongeren, ouderen, inwoners met een functiebeperking, lokale cultuurmakers en ondernemers. Ook is er bij de gemeente Utrechtse Heuvelrug een programma Vitale Dorpen, waarin de integrale aanpak van leefbaarheid centraal staat.

Op basis van de antwoorden op de vragenlijst die we naar alle Utrechtse gemeenten met kleine kernen en hun culturele verbinders hebben gestuurd, waarvan de resultaten weergegeven zijn in hoofdstuk 3, komt het volgende beeld naar voren.

Utrechtse Heuvelrug is een gemeente met veel initiatieven vanuit inwoners. Er zou wel meer samengewerkt kunnen worden met het sociaal dorpssteam en jongerenwerk en het ontbreekt aan een actueel en compleet overzicht van aanbod van cursussen en cultuurbeoefening voor inwoners. Het ondersteuningsaanbod

van ZIMIHC Connect wordt als waardevol gezien, vooral voor de cultuurcoach. Het gaat dan met name om uitwisseling, bijeenkomsten en kennisdeling. De verhouding tussen de buurtsportcoach en de cultuurcoach qua beschikbare uren wordt als scheef ervaren.

Er is behoefte aan extra financiële middelen, en aan nog meer kennisdeling en expertise, evenals aan netwerkvorming met andere gemeenten en met aanbieders. Rijk en provincie zouden hier misschien een rol in kunnen spelen, onder meer in de regeling voor combinatiefunctionarissen.

Er is op verschillende manieren contact met aanbieders: via de cultuurcoach, subsidieafspraken, bestuurlijke overleggen en enquêtes om het beleid te evalueren. Behoeftes van aanbieders liggen vooral op het gebied van fysieke ruimte en faciliteiten, vrijwilligers en personeel en promotie en zichtbaarheid.

Inwoners hebben soms moeite met het vinden van cultuuraanbieders. Voor sommige vormen van cultuurbeoefening wordt uitgeweken naar grotere kernen en andere gemeenten zoals Veenendaal, Zeist en Utrecht.

6.2 Resultaten van het groepsgesprek

Het groepsgesprek vond plaats op Landgoed Zonheuvel in de avond van dinsdag 9 september van 19.30 uur tot 21.30 uur. Aanwezig waren twee onderzoekers van Het PON & Telos, een ambtenaar van de provincie Utrecht (als toehoorder) en verder:

- Een organisator bij Kunstkring Doorn. Kunstkring Doorn bestaat 80 jaar, heeft 400 leden en organiseert acht lezingen per jaar over verschillende onderwerpen. Ook wordt samengewerkt met het middelbaar onderwijs (NXT Doorn) en VMBO.
- De cultuurcoach in de gemeente Utrechtse Heuvelrug, via Bibliotheek Z-O-U-T (Zuidoost Utrecht).
- Twee bestuursleden van Vrienden van de Maartenskerk. De stichting ondersteunt het onderhoud en de sociaal-culturele functie van de Maartenskerk in de regio.
- De directeur van Stichting SBI (Samenwerking, Bezinning, Inspiratie), een stichting die 65 jaar bestaat en gevestigd is op Landgoed Zonheuvel. De stichting heeft als doel het bijdragen aan een sociaal en ecologisch duurzame ontwikkeling van organisaties en samenleving en ontplooit verschillende initiatieven om dat te bereiken.
- De coördinator van het Winkeltheater in Driebergen en projectleider en ontwikkelaar bij Stichting Heuvelrug Theater.

Het huidige aanbod

Uit het groepsgesprek kwam naar voren dat Doorn een uitgebreid en gevarieerd aanbod aan cultuurbeoefening kent. In Doorn en de Utrechtse Heuvelrug zijn veel kunstenaars woonachtig en actief. Bijvoorbeeld de naam van Jehuda de Jong, die zich inzet voor een plasticvrije zone, werd genoemd. Sommige van die kunstenaars werken ook samen met inwoners aan cultuurbeoefening. Heuvelrug JONG organiseert met lokale kunstenaars ‘vakantie vol cultuur’ voor jongeren van 4 tot 20 jaar in de vakantieperiode. Ook is er een artist in residence-plek op Landgoed Zonheuvel van waaruit kunstenaars tijdelijk werkzaam zijn in Doorn en omgeving. Het Kunstgilde Leersum is een grote kunstenaarsvereniging waar veel kunstenaars uit Utrechtse Heuvelrug bij zijn aangesloten.

Wat verder opvalt is het relatief grote aantal organisaties met een ideële inslag dat activiteiten ontplooit op het gebied van cultuur en cultuurbeoefening. Goedvolk organiseert filmavonden en velddinners, de historische moestuin/theetuin Bartiméus organiseert activiteiten voor visueel gehandicapten en mensen met Alzheimer. Verder zijn er onder meer Stichting SBI die actief is op landgoed Zonheuvel en Huis te Maarn/Blue Beetle, die zich inzetten voor een duurzame en inclusieve samenleving en in dat verband culturele activiteiten ontplooiën met en voor inwoners.

Een mogelijk verklaring voor het grote aantal maatschappelijk georiënteerde organisaties dat actief is met cultuur en cultuurbeoefening in Doorn en omgeving werd in het groepsgesprek ook aangedragen: van oudsher zijn er veel opleidingen in de regio geweest met een wereldbeschouwelijke inslag. Zo was er een Seminar (priesteropleiding), een predikantenopleiding en een antroposofische opleiding: “de hele Nederlandse verzuiling kwam hier samen”.

In het groepsgesprek kwam naar voren dat er vrij veel plekken in Doorn en directe omgeving zijn waar cultuurbeoefening plaatsvindt. Er is Cultuurhuis Pléiade (bibliotheek, muziekschool, oudheidkamer), de Maartenskerk, waar zowel Vrienden van de Maartenskerk als de protestantse Maartenkerkgemeente programmeren. Maar ook zalencentrum De Koningshof, sporthal Steinheim, landgoed Zonheuvel, Overtuin Villa Boschoord, Heuvelrugtheater, museum Huis Doorn, het Nationaal Bomenmuseum (Von Gimborn Arboretum) en de raadzaal in het gemeentehuis van Doorn werden genoemd. Ook op vakantiepark Het Grote Bos vonden tot voor kort activiteiten op het gebied van cultuurbeoefening plaats. Maar nu het park overgenomen is door een investeringsmaatschappij is het onzeker of dit in de toekomst zo zal blijven.

Op basis van het groepsgesprek kan gesteld worden dat het aanbod breed en divers is. Het zijn vaak de formele aanbieders die hier een rol in spelen, al dan niet structureel of incidenteel gesubsidieerd. Genoomd werden Muziekschool

Heuvelrug, Popschool Heuvelrug, Kunstkring Doorn, Fotokring Doorn, Theatersport Totdat de Dom Valt en harmonieën en koren. Ook de Oranjevereniging Doorn staat te boek als zeer actief.

Veel cultuurbeoefening vindt plaats rond festivals en manifestaties. Een deel daarvan wordt georganiseerd als onderdeel van een groter, (landelijk) evenement, denk aan Open Monumentendag (met ook veel muziek in Doorn), Feest van de Geest (landelijk evenement rond Pinksteren), Kunst in de kamer (landelijk) en de Open Atelierroute. Een ander deel is echt lokaal en hoofdzakelijk cultureel ingestoken, zoals Kastelentocht Doorn, Klassiek op de Heuvelrug (Driebergen), het Historisch Feest Doorn (na drie edities opgehouden te bestaan), Gluren op de Heuvelrug, waarin achter de voordeur van particuliere cultuurbeoefenaars kan worden gekeken. Ook werden Verbeeldingslab voor kunst en cultureel erfgoed, Tamme Kastanfefestival, Bijenfestival en Kabouterpad ("informele kneuterigheid") en Crossroad25 genoemd.

Dans werd genoemd als categorie van cultuurbeoefening waar te weinig aanbod en aandacht voor is.

Kansen, belemmeringen en behoeften van aanbieders en inwoners

Een algemeen gehoorde behoefte is om de groep jongeren te bereiken, vooral de groep tussen 16 en 26. Het aanbod voor deze groep wordt echt als ontoereikend gezien, maar ook het bereiken van de groep wordt dus als moeilijk ervaren. Als mogelijke oorzaak wordt gezien dat 'de oudere generatie' het voor het zeggen heeft aan de aanbodkant en dat Doorn is dat opzicht vrij 'conservatief' is, waarbij alles via de gebaande paden gaat. Kansen worden gezien voor het bereiken van jongeren via het sociaal domein (jongerenwerk) en via andere communicatiekanalen (bijvoorbeeld whatsappgroepen) die beter bij de jongere generatie passen. Maar ook meer samenwerken met het voortgezet onderwijs werd genoemd.

Doorn is ook een kern van grote verschillen. Doorn is gezien de hoge huizenprijzen een welvarende kern, maar kent ook best een aantal minder rijke wijken met veel sociale huur. Het algemene gevoel is dat de inwoners van die wijken ook minder goed bereikt worden.

Onbekendheid met het aanbod wordt ook breed genoemd als belemmering voor cultuurbeoefening. In het lokale krantje De Kaap wordt over cultuur geschreven, maar er is geen compleet aanbod te vinden. Net zomin in de cultuurkalender die door het Regionaal bureau voor toerisme wordt gemaakt. Die biedt maar beperkt ruimte voor amateurkunst, omdat deze vooral ook op toeristisch aanbod gericht is. Vroeger waren de doelgroepen en ook de kalenders gescheiden. De bibliotheek

had een kalender voor het aanbod van amateurkunst waar de verenigingen zelf hun aanbod konden uploaden.

Tot slot worden er ook knelpunten ervaren in de (financiële) ondersteuning door de gemeente. Maar dat blijkt soms ook te maken te hebben met onbekendheid met de mogelijkheden die er zijn en gebrekkige onderlinge samenwerking en afstemming. Zo blijkt een deel van de aanwezige aanbieders niet op de hoogte van het aanbod van de cultuurcoach, en de cultuurcafé 's die regelmatig georganiseerd worden. Veel van de aanbieders blijken vooral georiënteerd op de gemeentelijke mogelijkheden voor ondersteuning. Het Heuvelrugtheater haalt jaarlijks grote subsidiebedragen op bij fondsen en regelingen van provincie en rijk, zoals Maatschappelijke diensttijd, School en omgeving en Gelijke kansen alliantie en geeft aan helemaal geen gebruik te maken van de gemeentelijke regelingen.

Het vele papierwerk dat gemoeid is met subsidies wordt wel als een grote last ervaren voor de vaak kleine (vrijwilligers-)organisaties.

Mobiliteit en bereikbaarheid van het aanbod

Doorn heeft best wat eigen aanbod, maar er wordt ook veel uitgeweken naar kernen in de buurt. Vooral het grotere en nabijgelegen Driebergen werd veel genoemd. De reisbereidheid voor cultuur wordt als groot ervaren. De vraag is wel of dit ook voor het kansarmere deel van Doorn geldt, dat kon niet uit het groepsgesprek opgehaald worden. Er werd gesteld dat hoe welvarender men is, hoe verder men van voorzieningen gaat wonen en hoe meer men dus bereid is om te reizen hiervoor.

Ondersteuning en samenwerking

Er valt veel winst te behalen op het gebied van samenwerking, daarvoor is ontmoeting en verbinding essentieel. Een aantal zaken die meegegeven werden vanuit de groep:

- Maak het culturele ecosysteem zichtbaar;
- Mond-tot-mond reclame is in de cultuursector essentieel, maak beoefenaars daarom tot ambassadeurs;
- Investeer nog meer in ontmoeting: Matchmaking, buddy tot buddy, de cultuurcoach in stelling brengen (cultuurcafé's), coalities smeden, maar ook gewoon koffiedrinken met elkaar;
- Minder bureaucratie, meer cultuur;
- Sta open voor alle soorten cultuur. Daarmee werd bedoeld dat de gemeente de neiging kan hebben om gebaande paden te volgen, en minder open te staan voor nieuw en onbekend aanbod.

7 Casus 3: Kockengen

7.1 Korte introductie

Kockengen is een kleine kern met 3.450 inwoners (peildatum 1 januari 2023) in de gemeente Stichtse Vecht. Deze gemeente bestaat uit twaalf kernen, waarvan de meeste minder dan 10.000 inwoners tellen.

Op het moment van onze uitvraag aan de gemeente Stichtse Vecht in het kader van het in deel 1 beschreven provinciale beeld, werd de beleidsfunctie cultuur bij de gemeente Stichtse Vecht ingevuld met tijdelijke inhuur, wat het lastig maakte een goed beeld van de stand van zaken op het gebied van cultuurbeoefening in Stichtse Vecht te verkrijgen.

Er ligt wel een startnotitie uit mei 2025 om tot een Programma Cultuur en Erfgoed voor Stichtse Vecht te komen, ingegeven vanuit de Omgevingswet en initiatieven vanuit inwoners. De belangrijkste doelstellingen uit deze startnotitie zijn:

- Versterken van de culturele identiteit van Stichtse Vecht;
- Cultuur en erfgoed duurzaam bewaren, beschermen en betekenisvol ontwikkelen;
- Versterken van een vitale culturele- en erfgoedsector;
- Versterken van de beleefbaarheid van cultuur en erfgoed in de gemeente;
- Versterken van toegang tot cultuur en erfgoed voor alle doelgroepen;
- Verbeteren van de toegankelijkheid en beschikbaarheid van kennis, informatie en verhalen over erfgoed.

Zoals gezegd is het op te stellen beleid mede ingegeven vanuit initiatieven van inwoners. In 2017 werd de Nota Ambitie voor cultuur opgesteld door de gemeente en stichting Het Vechtsnoer. In de nota wordt de stand van zaken en toekomstvisie voor cultuur in de gemeente Stichtse Vecht geschetst. Er wordt geconstateerd dat er een gebrek is aan financiële continuïteit en passende huisvesting voor culturele initiatieven. Dit laatste feit wordt bekrachtigd door een motie uit 2020 getiteld “Help Kunstenaars en Culturele Verenigingen Onder Dak”.

In de zomer van 2024 heeft de gemeente Stichtse Vecht een enquête gehouden onder haar inwoners om inzicht te krijgen in hun opvattingen over cultuur en erfgoed.¹⁴ Dit heeft geholpen om de hoofdlijnen van het Programma Cultuur en Erfgoed op te zetten en wordt gebruikt bij de verdere uitwerking ervan.

¹⁴ Resultaten inwonerspanel Stichtse Vecht, juni-juli 2024.

Belangrijkste conclusies uit deze enquête: musea, concerten, de bioscoop en evenementen worden het meest bezocht door inwoners. Dit gebeurt vooral buiten de gemeente, in Utrecht en/of Amsterdam. Evenementen worden zowel binnen de gemeente als buiten de gemeente bezocht.

Een kwart van de inwoners is (heel) tevreden over het aanbod van kunst en cultuur in de gemeente. Er is echter ook een deel van de inwoners (20%) die (heel) ontevreden is over het aanbod. Inwoners missen een theater, een bioscoop, een podium voor concerten en/of een cultureel centrum voor cultureel aanbod. Inwoners die niks missen kunnen in de grote steden rondom genoeg aanbod vinden.

Er zijn ook inwoners die zelf aan kunst en cultuur doen (48%), vooral op het gebied van muziek, fotografie en film. 16% van de inwoners doet dit in verenigingsverband. Van alle culturele organisaties in de gemeente zijn de bibliotheek, Slot Zuylen en het Vechtstreekmuseum het meest bekend onder inwoners. Buitenplaats Doornburgh en de bibliotheek worden het vaakst bezocht.

Er is momenteel nog geen cultuurbeleid in de gemeente Stichtse Vecht, er zijn wel beleidskaders die raken aan cultuur:

- Omgevingsvisie “t Beste van twee werelden” uit 2022;
- Integraal Beleidskader Sociaal Domein uit 2022;
- Subsidieprogramma Stichtse Vecht 2021- 2024;
- Beleidsplan Waardevol toerisme uit 2021;
- Cultuurhistorische waardenkaart Stichtse Vecht, “Waardevol Levend Land” uit 2016;
- Erfgoedverordening Stichtse Vecht uit 2022.

7.2 Resultaten van het groepsgesprek

Het groepsgesprek vond plaats in het gebouw van basisschool Wereldkidz ‘t Kockenest in Kockengen op maandag 22 september van 19.00 uur tot 21.00 uur. Aanwezig waren twee onderzoekers van Het PON & Telos, een ambtenaar van de provincie Utrecht (als toehoorder) en verder:

- De (op interimbasis ingehuurd) beleidsadviseur cultuur van de gemeente Stichtse Vecht
- De cultuurmakelaar voor de gemeente Stichtse Vecht. Hij werkt 20 uur per maand in deze functie. De cultuurmakelaar is ondergebracht bij Stichting Vechtsnoer.
- De ambtelijk secretaris van het Cultuurfonds Stichtse Vecht, daarnaast actief als Ambassadrice Stichtse Vecht en directeur van VechtExclusief.

- Twee betrokkenen bij Woonzorgcentrum Overdorp in Kockengen, wat een onderdeel is van Zorggroep De Vechtstreek. Een van hen is vanuit daar en vanuit haar rol bij de kerk betrokken bij de organisatie van culturele activiteiten. Haar collega is ook actief binnen de kerk in Kockengen, onder meer met culturele activiteiten. Ze is ook één van de initiatiefnemers van een op te zetten dorpshuis/gemeenschapshuis in Kockengen.

Het huidige aanbod

Kockengen is een redelijk verzuild dorp, zoals iemand het tijdens het groeps gesprek noemde. Er is een aantal verschillende kerkgemeenschappen actief die activiteiten organiseren op het gebied van cultuur, en er zijn ook verenigingen en individuen cultureel actief zonder religieuze achtergrond. Die verzuiling zorgt enerzijds voor dat de culturele activiteiten soms voornamelijk gericht zijn op de eigen groep, anderzijds zorgt het ook voor hechte gemeenschappen waarin over het algemeen veel georganiseerd wordt. Dit sluit aan op wat wij eerder ophaalden in de werksessie met cultuurambtenaren en culturele verbinders van kleine kernen in Utrecht naar aanleiding van onze uitvraag aan de gemeenten.¹⁵ Daar werd opgemerkt dat de kleine kernen vaak hechte en in zichzelf gekeerde gemeenschappen vormen, maar dat door die sterke gemeenschapszin er ook vrij veel georganiseerd wordt.

De cultuurmakelaar geeft ook aan dat initiatiefnemers en verenigingen in Kockengen zichzelf organiseren en niet snel een beroep doen op zijn diensten. Als voorbeeld worden de koren genoemd die in en rond Kockengen actief zijn en optreden in verzorgingshuis Overdorp, die regelen het allemaal zelf en hebben verder geen contact met hem.

Veel culturele activiteiten worden georganiseerd door verenigingen, zoals de Christelijke Plattelands Jongeren (CPJ) Kockengen die een toneeltraditie heeft. Maar ook de Polsstokvereniging Stichtse Vecht, in dit verband genoemd als cultuursport, is zeer actief. De IJclub organiseert een lichtjestocht, Laatste Bus Naar Kockengen (LBNK) een traditionele zwemtocht van brug tot brug en er wordt een kunstronde Vechter Plassen georganiseerd vanuit Breukelen. Het Oranjecomité Kockengen is ook zeer actief met organiseren van (culturele) activiteiten. Er was ooit Kunst in Kockengen, maar de organisator daarvan is er mee gestopt. Dat is overigens een terugkerend thema, de afhankelijkheid van activiteiten van één of enkele personen die het dragen is vaak erg groot en dat maakte het kwetsbaar.

Koetstock is een begrip in de regio, een openlucht benefietfestival met livemuziek, waarvan de opbrengst ten goede komt aan zwem- en recreatiepark De Koet. Ook

¹⁵ Waarvan de resultaten zijn weergegeven in hoofdstuk 3.

worden er veel activiteiten georganiseerd rond jaarlijks terugkerende landelijke evenementen als Open Monumentendag.

Er is geen echt dorps huis in Kockengen waar culturele activiteiten georganiseerd kunnen worden, dat wordt node gemist. Het oude gemeentehuis is in particulier bezit en is dus niet beschikbaar, maar er vinden wel culturele activiteiten plaats in Woonzorgcentrum Overdorp ('wordt wel erg geassocieerd met ouderen') en christelijk verenigingsgebouw Irene. Er is een vestiging van de Bibliotheek Utrechtse Venen bij de sporthal in Kockengen, maar deze heeft zeer beperkte openingstijden en heeft alleen een uitleenfunctie.

Het aanbod in Kockengen is voornamelijk op muziek gericht, met onder meer het Blazersensemble Kockengen, een koor en een popkoor en een particulier die muzikles geeft op één van de basisscholen in Kockengen. Ook is er SWIB (Samen Werken In Breukelen), een cursusproject met aanbod voor Breukelen, Kockengen en Nieuwer ter Aa.

Abrona Kunst en Koffie in Kockengen is een dagbestedingsproject voor mensen met een verstandelijke beperking en biedt een bijzondere combinatie van koffie, lunch en kunst. In het sociaal domein wordt ook Hip Helpt Stichtse Vecht genoemd als club die mensen bij elkaar brengt, ook op het gebied van cultuur.

Kansen, belemmeringen en behoeften van aanbieders

In het groepsgesprek kwamen eigenlijk alle belemmeringen en behoeften langs die we al eerder ophaalden bij gemeenten en culturele verbinders¹⁶ en die ook in landelijk onderzoek van LKCA naar cultuurbeoefening genoemd worden.¹⁷ Het ontbreken van voldoende vrije tijd, vergrijzing, wegtrekkende jeugd en talenten, tekort aan vrijwilligers, middelen en locaties en de kwetsbaarheid van aanbieders (zoals zzp'ers) en organisaties die te veel op één of enkele personen leunen passeerden allemaal de revue.

Een andere belemmering die vaak genoemd wordt, is dat aanbieders en organisatoren de weg naar (financiële) ondersteuning niet altijd weten te vinden. Er zijn te veel instituties en loketten, men weet niet waar men kan aankloppen. Maar er lijkt soms ook een drempel te zijn om subsidies aan te vragen, omdat (nieuwe) organisatoren er geen ervaring mee hebben. Het aanbod van subsidiemogelijkheden bij de gemeente vinden gesprekspartners onoverzichtelijk

16 Zie ook: hoofdstuk 3.

17 Kennissynthese cultuurbeoefening, Een verzameling van tien jaar Nederlands

Onderzoek, Luud Goossens en Arno Neele (LKCA) & Wim Burggraaff (RCE), april 2024.

en moeilijk vindbaar, mede omdat cultuur en welzijn door elkaar lopen. De vertegenwoordiger van de gemeente herkent het probleem en geeft ook aan dat sommige relevante subsidies ondervraagd zijn. De cultuurmakelaar en ambtenaar cultuur kunnen aanbieders hierin helpen en ondersteunen, maar er is een gebrek aan capaciteit bij beiden - ook is door verloop binnen de gemeente veel kennis verdwenen.

Tot slot is de communicatie over het culturele aanbod diffuus en onduidelijk. Zo is er Rondje Kockengen, zowel op papier als online, gemaakt door een lokale ondernemer, die deze uitagenda bekostigt met advertenties. Dit overzicht is echter niet door iedereen aan te vullen. De cultuurmakelaar maakte een tijd lang een uitagenda (UITindeVechtstreek) voor de gehele Stichtse Vecht en bracht deze rond naar verschillende locaties in de gemeente, maar dat is na de coronatijd overgegaan naar het krantje Vecht Amstel Rijnstreek (VAR). Een probleem is dat er voor de papieren versie vaak geen bezorger is. Bovendien zijn er meerdere (digitale) uitagenda's, waaronder een toeristische uitagenda. Dat maakt het onduidelijk waar inwoners en mede-aanbieders deze informatie kunnen vinden.

Behoeften van inwoners

Er is niet bij iedereen in de groep een heel duidelijk beeld over de behoeften van inwoners als het om cultuurbeoefening gaat. Op een enquête die naar aanleiding van het plan voor een dorps huis is uitgezet, kwamen slechts zes reacties terug. Een ontmoetingsplek (dorps huis/buurthuis) waar culturele activiteiten plaats kunnen vinden werd daarin vervolgens vaak genoemd.

Eenzaamheid en armoede zijn sociale problemen die spelen in Kockengen en waaraan cultuur en culturele initiatieven volgens de gesprekspartners een positieve bijdrage kunnen leveren. Rondom eenzaamheid gebeurt dat bijvoorbeeld in het programma Samen op dreef. Men werkt daarin ook samen met de huisarts om eenzaamheid bij ouderen te signaleren.

Uit het gesprek kwam verder naar voren dat sleutelfiguren ('bekende gezichten') belangrijk zijn om mensen deel te laten nemen aan het cultuuraanbod, dat er een behoefte leeft aan ruimere openingsuren van de bibliotheek en dat er weliswaar plekken voor de jeugd zijn, maar dat die wel vaak verbonden zijn aan de kerkelijke gemeenschappen, zoals in het geval van 't Zoldertje.

Mobiliteit en bereikbaarheid

Voor aardig wat aanbod moet naar buiten de eigen kern gereisd worden. Breukelen ligt vijf kilometer verderop, daar is veel sportaanbod en een muziekschool. Vanaf Breukelen kan ook de trein genomen worden naar aanbod in grotere steden als Utrecht en Amsterdam. Er is een bushalte in Kockengen, maar de rijtijden van de bus zijn in de avonduren zeer beperkt en voor ouderen die slecht ter been zijn is de

bus geen optie. Er is een vereniging met de veelzeggende naam ‘Laatste bus naar Kockengen’, die vereniging is gericht is op samen sportactiviteiten ontplooiën, en niet gericht op cultuur. Eigenlijk moet je in een kleine kern als Kockengen wel een auto hebben, zo wordt geconcludeerd in het groepsgesprek. En als gezin met kleine kinderen liefst twee auto’s.

Bereikbaarheid gaat ook over hoe bereikbaar cultuur is voor verschillende groepen mensen. De rolstoeltoegankelijkheid in Kockengen is zeker niet overal goed. Er is een stichting GOUD Kockengen, die bezig is met een rolstoelauto om minder validen in staat te stellen hun bereik te vergroten. Uit het gesprek komt naar voren dat binnen de hechte gemeenschappen in Kockengen problemen met mobiliteit en bereikbaarheid vaak binnen de eigen gemeenschap opgelost worden. Voor kwetsbare groepen, bijvoorbeeld nieuwkomers of mensen in armoede, die niet onderdeel zijn van zo’n gemeenschap, is bereikbaarheid van cultuur soms echt een probleem.

Ondersteuning en samenwerking

Een structurele plek voor cultuurbeoefening én sociale gelegenheden wordt het vaakst genoemd als iets dat hét verschil zou maken voor cultuur in Kockengen. De cultuurmakelaar refereert aan het Brugwachtershuisje in Maarssen als goed voorbeeld. Meer momenten om samen te komen, het Cultuurcafé wordt slechts eens in het half jaar georganiseerd en wordt nu niet heel goed bezocht.

Ook is er roep om meer kartrekkers, een lokale kwartiermaker en een overkoepelende organisatie om de continuïteit te waarborgen. En continuïteit in de communicatie is ook belangrijk, een duidelijk vindbare plek waar het culturaanbod ontsloten wordt. Tot slot is betere communicatie over (subsidie)regelingen volgens de gesprekspartners gewenst. Dat er een regeling bij de provincie is om de leefbaarheid van kleine kernen te bevorderen was bijvoorbeeld niet bij iedereen bekend.

Deel 3: Conclusies en slotbeschouwing

8 Conclusies en slotbeschouwing

We vatten in dit slothoofdstuk eerst samen wat er uit ons onderzoek naar (de aanwezigheid van) aanbieders, de behoeften van inwoners en de huidige beleidspraktijk is gekomen. Vervolgens leggen we daar de resultaten van ons verdiepend onderzoek in drie kleine kernen (Doorn, Kockengen, Lopik) naast. We sluiten af met conclusies die we op basis van alle onderzoekonderdelen trekken over actieve cultuurbeoefening in kleine kernen in de provincie Utrecht.

8.1 Vanuit deel 1: provinciaal beeld

Disciplines en spreiding

In zijn algemeenheid stellen we vast dat de uitdagingen waar betrokkenen bij actieve cultuurbeoefening tegenaan lopen voor het overgrote deel overeenkomen met het landelijk beeld vanuit de Kennissynthese van het LKCA.¹⁸ Dit geldt zowel voor de aanbieders die actief zijn in kleine kernen in Utrecht, als voor Utrechtse gemeenten met kleine kernen.

Het aanbod van actieve cultuurbeoefening in de Utrechtse kleine kernen is verdeeld over negen verschillende disciplines, waarbij het domein ‘Muziek’ (met 81 aanbieders) het meest voorkomt. Er is een tiende categorie, ‘Overig’, waar 117 organisaties onder vallen. Dit betreft onder meer organisaties die activiteiten en bijeenkomsten organiseren voor mensen met een lichamelijke beperking, of die zich richten op natuurbeleving en scouting.

Aanbieders die zich binnen twee kilometer van de kleine kern bevinden zijn ook in de spreidingskaarten opgenomen. Het gaat om een indicatief beeld, aangezien de datakwaliteit behoorlijk afhankelijk bleek te zijn van de aanwezige capaciteit bij iedere gemeente en de mate van samenwerking met culturele verbinders aldaar. Wat in ieder geval opvalt is dat gemiddeld gezien er meer culturele aanbieders per inwoner te vinden zijn in het oosten (4,8 per 1.000 inwoners) dan het westen (2,3 per 1.000 inwoners) van de provincie Utrecht.

Aanbod van actieve cultuurbeoefening

Zowel in de beantwoording van de vragen door gemeenten en cultureel verbinders, als in de werksessie kwam naar voren dat veel van de kleine kernen hechte, maar daarmee soms wat in zichzelf gekeerde gemeenschappen zijn. Er is een bepaalde

¹⁸ Kennissynthese cultuurbeoefening, Een verzameling van tien jaar Nederlands Onderzoek, Luud Goossens en Arno Neele (LKCA) & Wim Burggraaff (RCE), april 2024.

mate van aanbod aanwezig, maar de uitwisseling met andere gemeenschappen is beperkt. Daarnaast wordt aangegeven dat de nadruk, ook in (gemeentelijk) beleid, vaker ligt op sport en erfgoed dan op cultuurbeoefening. Deze grotere focus in kleine kernen op sport, vergeleken met cultuur, wordt ook onderschreven door de in de peiling bevroegde inwoners.

Volgens beleidmakers en culturele verbinders ervaren aanbieders vooral problemen op het gebied van financiële ondersteuning en het vinden en behouden van vrijwilligers en personeel. Er zijn signalen van minder financiële armslag bij aanbieders door bezuinigingen op cultuurbudgetten, teruglopende ledenaantallen en/of stijgende kosten. Ook leven er behoeften op het gebied van (betaalbare) fysieke ruimten en faciliteiten, samenwerking en netwerkvorming, en promotie en zichtbaarheid.

De meerderheid van de inwoners geeft aan in de afgelopen jaren geen duidelijke veranderingen in het aanbod te hebben ervaren: het aanbod is volgens hen niet meer of minder geworden, noch in kwantiteit, noch in diversiteit. Met andere woorden: de inwoners hebben doorgaans niet het idee dat het er minder (of meer) aanbod voor actieve cultuurbeoefening is in hun omgeving dan voorheen, en zijn over het algemeen redelijk tevreden met de mogelijkheden. Aspecten als de zichtbaarheid van het aanbod en het toegankelijk maken ervan voor verschillende groepen (kinderen, maar ook bijvoorbeeld ouderen, werkenden en mensen met jonge kinderen), behoeven volgens de inwoners meer aandacht.

Beleid en ondersteuning

Gemeenten met kleine kernen verschillen sterk in de mate waarin zij beleid hebben op het gebied van actieve cultuurbeoefening en in de mate waarin zij dit (financieel) ondersteunen en faciliteren. Ook zijn er grote verschillen in de aanwezige personele capaciteit tussen deze gemeenten te zien. Daarnaast is het verloop onder personeel bij sommige gemeenten erg hoog. Veel gemeenten hebben een culturele verbinder, die een belangrijke rol speelt als schakel tussen gemeente en aanbieders en in de ondersteuning van aanbieders, maar de meesten van hen lopen tegen beperkte beschikbare uren aan.

De ontwikkeling en continuïteit van cultuurbeleid en uitvoering hebben ook effect op de tweedelijns ondersteuning door de provincie. Het programma van ZIMIHC Connect richt zich voornamelijk op kennisdeling, expertise en netwerkvorming met en tussen gemeenten en aanbieders. Hierin spelen de culturele verbinders een cruciale rol. Voor een goede doorvertaling van dit ondersteuningsaanbod naar de lokale context is het van belang dat het culturele ecosysteem van beleid en uitvoering op lokaal niveau goed functioneert. Uit de werksessie kwam verder naar voren dat ondersteuningsaanbod voor cultuurbeoefening vaak gericht is op

bestaand en formeel aanbod, en dat het voor nieuwe aanbieders en informeel aanbod lastig is om hierin een weg te vinden.

De ondersteuning van de provincie via ZIMIHC Connect wordt door gemeenten en culturele verbinders als waardevol ervaren, maar is nog niet overal bekend. Dat is niet opmerkelijk, aangezien het programma pas in 2023 is gestart en we hierboven al grote verschillen constateerden tussen gemeenten. Het verdient aanbeveling om het aanbod van ZIMIHC Connect zo snel mogelijk in iedere gemeente te laten landen. Doordat de verschillen tussen gemeenten groot zijn, vraagt de aanpak om maatwerk - waarbij de urgentie op sommige plekken duidelijk hoger is dan op andere.

Inwoners en bereikbaarheid

Uit de vragenlijst onder inwoners blijkt dat 87% van de respondenten in hun vrije tijd een culturele of creatieve activiteit heeft beoefend. Dit percentage ligt iets hoger dan in vergelijkbare onderzoeken in andere regio's, maar op het niveau van individuele disciplines is het beeld grotendeels vergelijkbaar.¹⁹ De populairste bezigheden zijn activiteiten die individueel worden beoefend, zoals gamen, handwerken, tekenen, en schilderen. Dit sluit aan bij de bevinding dat 78% van de cultuurbeoefenaars hun activiteiten alleen individueel doet.²⁰ We zien ook dat 38% van de inwoners gebruikmaakt van culturele aanbieders, met name online aanbieders, culturele verenigingen, zelfstandige aanbieders of het aanbod van wijk- of buurthuizen. Dit betekent ook dat 62% van de inwoners géén gebruikmaakt van een dergelijke aanbieder.

Over het algemeen zijn inwoners redelijk positief over het aanbod voor actieve cultuurbeoefening in hun omgeving. Een belangrijk aandachtspunt is de zichtbaarheid van het aanbod: relatief veel inwoners geven aan niet te weten welke mogelijkheden er zijn voor cultuurbeoefening in hun omgeving. Tegelijkertijd kan het zijn dat inwoners hier ook niet actief naar op zoek zijn, gezien het grote aandeel van (vooral) individuele beoefenaars. Nader onderzoek zou kunnen verduidelijken of inwoners in kleine kernen voornamelijk kiezen voor individuele vormen van cultuurbeoefening omdat het aanbod in groepsverband onvoldoende bekend is, omdat dit aanbod niet beschikbaar is in hun omgeving, of omdat zij hier simpelweg geen interesse in hebben.

In dit onderzoek is extra aandacht besteed aan de reisbereidheid van de inwoners. Hieruit blijkt dat er vooral behoefte is aan oefenruimten in de directe omgeving,

¹⁹ Zie ook: Cultuur- en Erfgoedmonitor Gelderland 2024, Waarde van Cultuur 2024

²⁰ Deze percentages zijn in lijn met wat in de Monitor Amateurkunst 2023 en (daarmee) in de Kennissynthese van het LKCA geconstateerd wordt.

gevolgd door meer verenigingen/gezelschappen en cursusaanbod. De reisbereidheid voor cultuurbeoefening ligt doorgaans tussen de 20 en 30 minuten, ongeacht het vervoersmiddel. Hoeveel kilometers in die tijd afgelegd kunnen worden, hangt uiteraard sterk af van de keuze van vervoersmiddel. Inwoners zijn het meest tevreden over de bereikbaarheid van aanbod met de auto. Over de bereikbaarheid met het openbaar vervoer bestaan echter sterk uiteenlopende meningen. Ander onderzoek naar leefbaarheid en bereikbaarheid bevestigt dat de perceptie van bereikbaarheid in de provincie Utrecht vooral afhankelijk is van de vervoersmiddelen die inwoners tot hun beschikking hebben.²¹

Het belang van verbonden vitaliteit

De meeste gemeenten hebben wel een globaal beeld van waar inwoners (ook in andere gemeenten) aan cultuurbeoefening doen, maar brengen dit zelden systematisch in kaart. Het kan waardevol zijn om deze ‘verbonden vitaliteit’ beter in beeld te brengen, zodat gemeenten daar (gezamenlijk) beleid op kunnen ontwikkelen. Dit biedt ook kansen voor ZIMIHC Connect om hier een verdiepend thema van te maken. Daarnaast is er weinig inzicht bij gemeenten in de behoeften van (potentiële) cultuurbeoefenaars in hun kleine kernen. Meerdere gemeenten geven aan daar wel interesse in te hebben, maar missen de capaciteit om dit nader te onderzoeken.

Wanneer we de inzichten over inwoners en aanbieders uit dit onderzoek combineren, valt op dat inwoners veelal individueel aan actieve cultuurbeoefening doen, en daarbij relatief weinig gebruikmaken van aanbieders. Tegelijkertijd blijkt dat veel inwoners niet goed weten wat er qua aanbod beschikbaar is, terwijl de reisbereidheid voor het aanbod relatief groot is. Dit biedt kansen om de verbinding tussen inwoners en aanbieders (al dan niet vanuit verschillende kernen) te versterken, bijvoorbeeld via de rol van de culturele verbinders. Al met al blijkt hieruit het belang van de ‘verbonden vitaliteit’ als een thema dat nadrukkelijker ondersteund kan worden.

8.2 Vanuit deel 2: case studies

De case studies van Lopik, Doorn en Kockengen hebben per kern een gedetailleerd beeld opgeleverd van het reilen en zeilen van actieve cultuurbeoefening daar. Het gaat om kwalitatief casusonderzoek, wat betekent dat de bevindingen voor een specifieke kern niet automatisch gelden voor andere kernen met vergelijkbare kenmerken. De verschillen tussen de casussen zijn methodologisch relevant en

²¹ Onderzoek naar vitaliteit en leefbaarheid, Een data-based verkenning Samenwerking tussen LLO en SLO, 13 december 2024, provincie Utrecht

benadrukken dat er geen uniforme oplossing bestaat voor de ondersteuningsbehoeften van gemeenten met kleine kernen en de aanbieders aldaar. Wel komen er duidelijke hoofdlijnen naar voren die aangeven wat goed gaat en waar knelpunten zitten binnen de ondersteuningsketen.

Hechte gemeenschappen en kwetsbaarheden

Inwoners regelen in veel gevallen zelf hun culturele activiteiten. Er blijkt veel en divers aanbod te zijn, maar dit aanbod bereikt niet alle doelgroepen even goed. Vooral jongeren, jongvolwassenen, mensen met een lagere sociaaleconomische status en mensen met specifieke behoeften (zoals neurodivergente personen of mensen met een fysieke of mentale beperking) worden minder goed bediend. Ook wordt opgemerkt dat activiteiten die bijvoorbeeld vanuit kerkgemeenschappen worden georganiseerd vaak vooral gericht zijn op de eigen geloofsgemeenschap.

Omdat veel aanbod organisch en zelfstandig tot stand komt, ontbreekt vaak een centrale verbinding en ontsluiting, zowel richting andere aanbieders als richting inwoners. Dit maakt het aanbod kwetsbaar: veel activiteiten draaien voornamelijk op vrijwilligers, en het wegvallen van één initiatiefnemer of docent kan een groot effect hebben op het totale aanbod in een kern. Er is behoefte aan gerichte kennisontwikkeling en ondersteuning, om specifieke doelgroepen te bereiken die nu nog niet 'organisch' worden bediend.

Er is ook behoefte aan ondersteuning bij het faciliteren van fysieke ruimtes en het opzetten van een effectieve communicatiestructuur, zowel tussen betrokken partijen als richting inwoners. Gesprekspartners kijken hiervoor vaak naar de gemeente of de culturele verbinder.

Samenwerken en verbinden

In het kader van provinciale ondersteuning zorgen culturele verbinders ervoor dat kennis, ontwikkeld binnen provinciale ondersteuningsprogramma's, effectief bij lokale aanbieders terechtkomt. Doordat deze belangrijke 'schakel' niet altijd voldoende toegerust is, blijft de verbinding tussen het provinciale/bovenlokale ondersteuningsaanbod en de lokale aanbieders kwetsbaar.

Er is behoefte aan contact en kennisdeling tussen aanbieders op zeer lokaal niveau – een taak die doorgaans ook bij culturele verbinders ligt. Er wordt gezocht naar manieren om binnen een kern of gebied ervaringen en tips uit te wisselen en samenwerkingsverbanden te versterken. Daarbij kan ook gedacht worden aan gezamenlijke initiatieven op het gebied van PR, communicatie en het benutten van subsidiemogelijkheden, ook buiten gemeentelijke regelingen. Voor vrijwilligersorganisaties vormen deze taken vaak een zware belasting. Samenwerking tussen deze organisaties kan deze druk verlichten, mits deze samenwerking actief gestimuleerd en gefaciliteerd wordt.

In de groepsgesprekken wordt gesteld dat het belangrijk is dat nieuwe initiatieven de kans krijgen zich te ontwikkelen. Er is behoefte aan een 'gelijker speelveld', zodat ook startende initiatieven voldoende ruimte en steun krijgen. Uit signalen blijkt dat (kleine) initiatieven in de beginfase vaak de slagkracht missen om momentum op te bouwen, mede doordat het aantal potentiële deelnemers in een kleine kern beperkt kan zijn. Dit maakt deze initiatieven extra kwetsbaar, waardoor nieuw aanbod soms snel weer verdwijnt.

Anders georganiseerd aanbod

Een van de doelen van dit onderzoek is om de rol van informele aanbieders te belichten. Deze groep is vaak niet terug te vinden in formele registraties, zoals bedrijvenregisters, maar kan wel een belangrijke bijdrage leveren aan het lokale aanbod van cultuurbeoefening. Uit de case studies blijkt echter dat veel van deze initiatieven een plaats vinden onder de vlag van een bestaande organisatie. Gelijkgestemden vinden elkaar, en starten dan een initiatief binnen een bredere organisatie. Dit zijn dan vaak organisaties waarvan cultuurbeoefening niet expliciet de hoofddoelstelling is. Voorbeelden hiervan zijn Oranjeverenigingen, organisaties met een bredere religieuze doelstelling, of organisatoren van bijvoorbeeld concerten die bewust ruimte creëren voor lokale (amateur)kunstenaars. Dit kan worden aangeduid als 'anders georganiseerd' aanbod. De informele kant van dit aanbod vindt vaak zijn oorsprong in kleinere gemeenschappen binnen de kernen.

8.3 Slotbeschouwing

Al met al vallen er twee belangrijke hoofdlijnen te ontdekken in dit onderzoek. De eerste heeft betrekking op verbonden vitaliteit en bereikbaarheid, de mate waarin inwoners gebruik kunnen maken van een regionaal netwerk van voorzieningen en hoe bereikbaarheid daarbij een rol speelt. Cultuurparticipatie in kleine kernen kan niet los worden gezien van de bredere regionale context, maar die verbondenheid werkt alleen als bereikbaarheid en zichtbaarheid structureel ondersteund worden. De tweede gaat over continuïteit en samenhang van ondersteuning: hoe kleinschalige initiatieven, verenigingen en vrijwilligers duurzaam versterkt en verbonden kunnen worden. Deze twee thema's vatten de kern samen van waar kansen liggen en waar kwetsbaarheden zichtbaar zijn.

Verbonden vitaliteit en bereikbaarheid

Een eerste rode draad door het hele onderzoek is dat cultuurbeoefening in Utrechtse kleine kernen in sterke mate afhankelijk is van de nabijheid van andere kernen en steden. Het gaat hierbij minder om zelfstandige vitaliteit (een volledig voorzieningenniveau in elke kern) en meer om verbonden vitaliteit: de mogelijkheden die ontstaan doordat voorzieningen in de regio voor inwoners

bereikbaar zijn.²² Deze verbondenheid is zowel een kracht als een kwetsbaarheid. Uit de inwonerspeiling blijkt dat veel mensen bereid zijn 20 tot 30 minuten te reizen, ongeacht het vervoersmiddel. Dat biedt ruimte om cultuurvoorzieningen regionaal te organiseren, zonder in elke kern een volledig breed aanbod na te streven. Aan de andere kant maakt diezelfde afhankelijkheid kleine kernen kwetsbaar voor kansongelijkheid op het gebied van bereikbaarheid. Waar de auto doorgaans een goede oplossing biedt, is het openbaar vervoer minder betrouwbaar, vooral buiten de spits. Voor jongeren en ouderen zonder auto vormt dit een reële belemmering. Dit blijkt ook uit de casussen: aanbieders geven aan dat beperkte mobiliteit deelname remt, vooral bij kinderen en kwetsbare groepen. Ook culturele verbinders en gemeenten benadrukken dat OV-verbindingen bepalend zijn voor de toegankelijkheid.

Uit het onderzoek blijkt dat veel inwoners van kleine kernen in Utrecht gebruikmaken van aanbod buiten hun eigen kern. Gemeenten hebben dit vaak slechts globaal in beeld, maar missen een gedetailleerd overzicht van hoe deze verbonden vitaliteit eruitziet. De provincie kan hierin een faciliterende rol vervullen door deze verbonden vitaliteit scherper in kaart te brengen op basis van beschikbare gegevens, bijvoorbeeld van aanbieders en culturele verbinders. Deze inzichten kunnen gemeenten ondersteunen bij het maken van gerichte beleidskeuzes en bij het versterken van het culturele netwerk in en rondom kleine kernen.

Daarnaast heeft verbonden vitaliteit gevolgen voor de zichtbaarheid van lokaal aanbod: soms is de reisbereidheid dermate groot (of: vanzelfsprekend), dat kleinere initiatieven in de eigen kern onvoldoende deelnemers vinden en onder druk komen te staan. Dit vraagt om ondersteuning en verbinding vanuit gemeenten. Wat betreft de provinciale taak blijkt dat inzetten op versterking van de regionale netwerken en samenwerking een direct verband houdt met verbonden vitaliteit. Maar die ondersteuning kan wel alleen goed landen als er op gemeentelijk niveau genoeg capaciteit is.

Structurele ondersteuning en samenhang in het veld

Een tweede hoofdlijn die door alle bevindingen loopt, is de noodzaak van structurele ondersteuning en coördinatie voor aanbieders van cultuur in kleine kernen. Het onderzoek laat zien dat er veel energie en betrokkenheid is: verenigingen, stichtingen, docenten en bewonersinitiatieven houden het culturele aanbod draaiende. Maar dit gebeurt vaak met minimale middelen, grotendeels op vrijwilligerskracht en soms ook zonder gemeentelijk beleidskader. Gemeenten

²² Actie-agenda Vitale Samenleving, Provincie Utrecht, 2024

geven aan dat budgetten en ambtelijke capaciteit soms ontoereikend zijn, ook waar het capaciteit voor de culturele verbinder betreft. Vooral in kleinere gemeenten - al dan niet bestaande uit meerdere kleine kernen - ontbreekt deze capaciteit, terwijl juist daar een goed toegeruste culturele verbinder van grote meerwaarde kan zijn.

Hierdoor ontbreekt een stabiel fundament voor aanbieders om op te bouwen én is er niet altijd een vruchtbare basis voor bijvoorbeeld kennisoverdracht vanuit de tweedelijns ondersteuning van ZIMIHC Connect. In de verdiepende casestudies zien we dat dit gevolgen heeft: muziekdocenten haken af omdat ze hun praktijk niet rendabel krijgen, nieuwe initiatieven vinden te weinig deelnemers, en het ontbreekt aan infrastructuur om vraag en aanbod te verbinden. Ook de inwonerspeiling bevestigt dit beeld: veel mensen weten niet welke aanbieders er in hun omgeving actief zijn, of ervaren het aanbod als versnipperd.

We zien dat er meer overzicht en een sterker netwerk ontstaat waar culturele verbinders actief zijn. Ook de tweedelijns ondersteuning is gebaat bij een goed toegeruste culturele verbinder, om zo de beschikbare kennis op lokaal niveau te laten landen. Tegelijkertijd is het van belang om overorganisatie te vermijden. De uitdaging ligt in het vinden van de balans: voldoende structuur en ondersteuning om het aanbod van actieve cultuurbeoefening te versterken, maar met ruimte voor de dynamiek van de verschillende soorten (formele) aanbieders én inwonersinitiatieven.

Bijlagen

Bijlage A: Kleine kernen in Utrecht, per gemeente

Tabel 8: Overzicht van de 88 kleine kernen met minder dan 10.000 inwoners

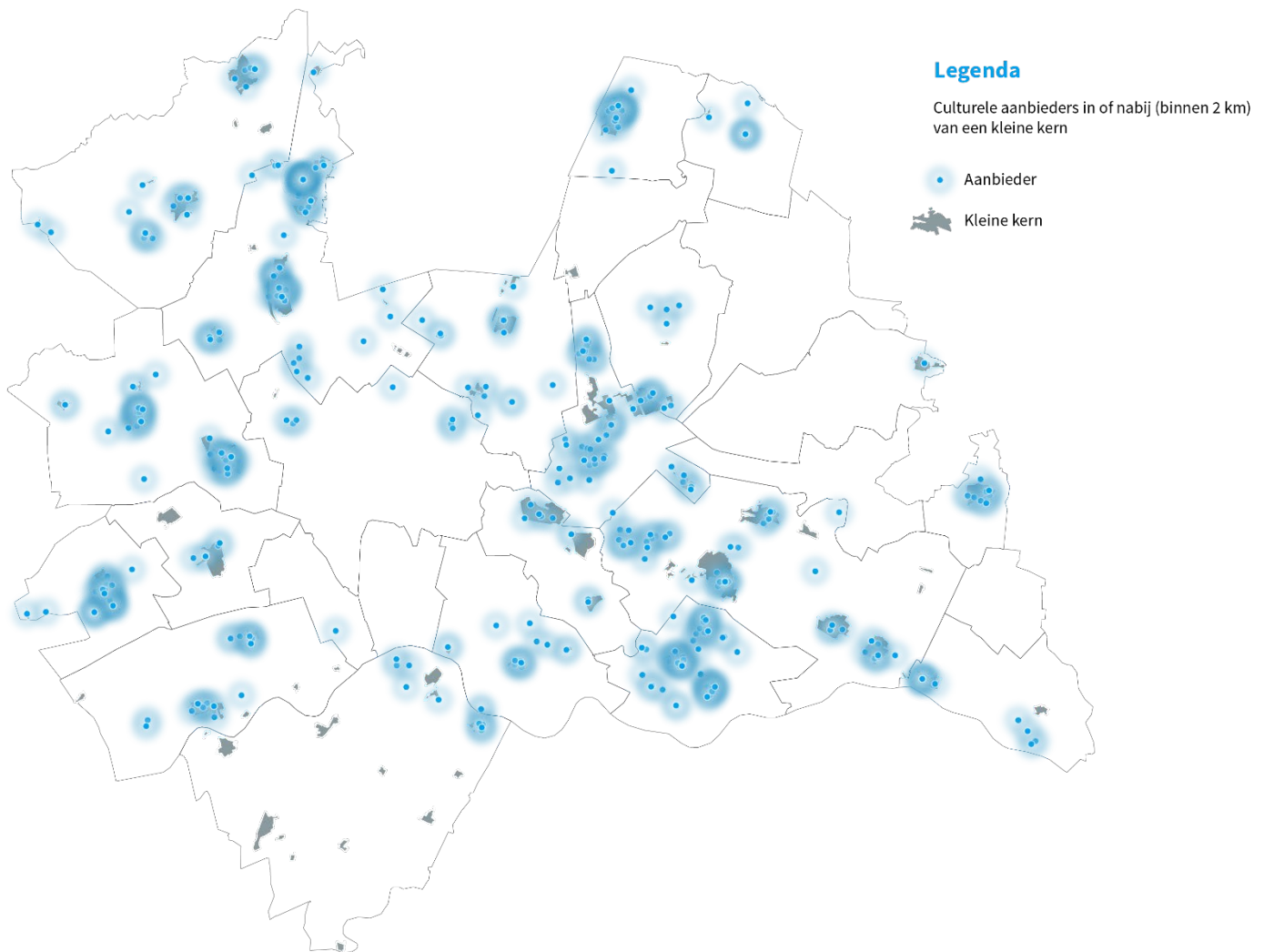
Gemeentenaam	Kernnaam	Aantal inwoners
Baarn	Lage Vuursche	145
Bunnik	Bunnik	6.620
Bunnik	Odijk	5.380
Bunnik	Odijk-West	135
Bunnik	Werkhoven	2.010
Bunschoten	Eemdijk	485
De Bilt	Groenekan	930
De Bilt	Hollandsche Rading	750
De Bilt	Hollandsche Rading-West	105
De Bilt	Hollandsche Rading-Zuid	95
De Bilt	Maartensdijk (U.)	4.420
De Bilt	Westbroek (U.)	540
De Ronde Venen	Abcoude	7.495
De Ronde Venen	Baambrugge	1.040
De Ronde Venen	De Hoef (U.)	275
De Ronde Venen	Vinkeveen-Kern	6.100
De Ronde Venen	Vinkeveen-Veldwijck	265
De Ronde Venen	Waverveen	310
De Ronde Venen	Winkelpolder	155
Eemnes	Eemnes	8.360
Houten	Schalkwijk (U.)	875
Houten	't Goy	205
Houten	Tull en 't Waal	335
Leusden	Achterveld (U.)	2.150
Lopik	Benschop	2.200
Lopik	Cabauw	485
Lopik	Jaarsveld	255
Lopik	Lopik	5.450
Lopik	Lopikerkapel	250
Lopik	Polsbroek	575
Lopik	Uitweg	370

Montfoort	Linschoten	3.630
Montfoort	Montfoort	8.455
Oudewater	Hekendorp	350
Oudewater	Oudewater	7.765
Renswoude	Renswoude	4.630
Rhenen	Achterberg	1.440
Rhenen	Elst (U.)	3.910
Rhenen	't Wissel	145
Soest	Soestduinen	130
Soest	Soesterberg	8.135
Stichtse Vecht	Breukelen	9.255
Stichtse Vecht	Breukelen-West	120
Stichtse Vecht	Kerklaan	135
Stichtse Vecht	Kockengen	2.475
Stichtse Vecht	Loenen (U.)	3.585
Stichtse Vecht	Loenersloot	350
Stichtse Vecht	Molenpolder-Bungalowpark	640
Stichtse Vecht	Nieuwersluis	55
Stichtse Vecht	Nieuwer-Ter-Aa	485
Stichtse Vecht	Nigtevecht	1.295
Stichtse Vecht	Tienhoven (U.)	130
Stichtse Vecht	Vreeland	1.375
Stichtse Vecht	Vreeland-Sluisje	50
Utrecht	Haarzuilens	210
Utrechtse Heuvelrug	Amerongen	5.135
Utrechtse Heuvelrug	Doorn	8.450
Utrechtse Heuvelrug	Doorn-West	80
Utrechtse Heuvelrug	Driebergen-Boswijk	510
Utrechtse Heuvelrug	Leersum	6.310
Utrechtse Heuvelrug	Maarn	4.220
Utrechtse Heuvelrug	Maarsbergen	875
Utrechtse Heuvelrug	Nieuw Sterkenburg	175
Utrechtse Heuvelrug	Overberg	425
Utrechtse Heuvelrug	Overberg-Zuid	75
Vijfheerenlanden	Ameide	3.185
Vijfheerenlanden	Everdingen	775
Vijfheerenlanden	Hagestein	2.910
Vijfheerenlanden	Hei- en Boecop	475

Vijfheerenlanden	Kedichem	540
Vijfheerenlanden	Leerbroek	795
Vijfheerenlanden	Lexmond	2.160
Vijfheerenlanden	Meerkerk	2.720
Vijfheerenlanden	Meerkerk-Merwede	130
Vijfheerenlanden	Nieuwland	440
Vijfheerenlanden	Schoonrewoerd	1.165
Vijfheerenlanden	Tienhoven	185
Vijfheerenlanden	Zijderveld	640
Wijk bij Duurstede	Cothen	2.825
Wijk bij Duurstede	Langbroek	1.680
Woerden	Harmelen	7.230
Woerden	Kamerik	2.465
Woerden	Kanis	455
Woerden	Zegveld	1.510
Zeist	Austerlitz	1.550
Zeist	Austerlitz-Erica	120
Zeist	Beukbergen	410
Zeist	Huis ter Heide/Bosch en Duin (U.)	2.275

Bijlage B: Kaarten aanwezigheid culturele aanbieders

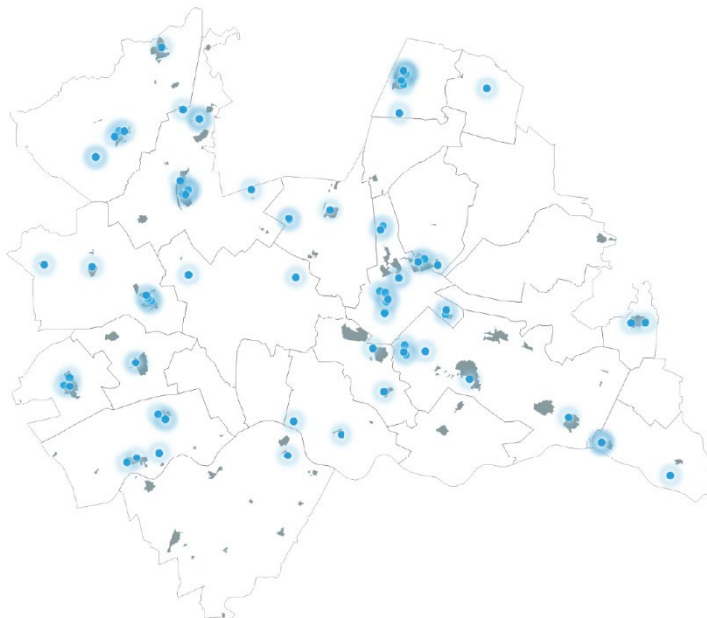
Figuur 10: Weergave van de spreiding van de aanbieders rondom Utrechtse kleine kernen

Gesplitst per domein

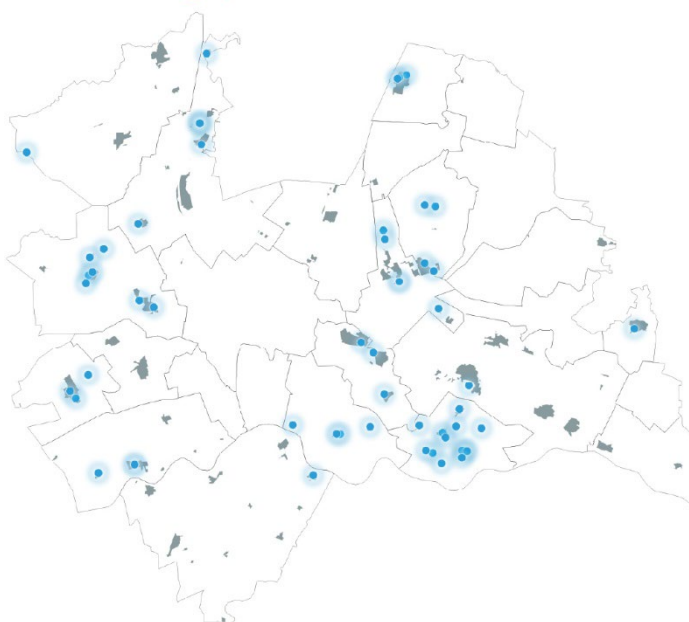
Figuur 11: Weergave van de spreiding van de aanbieders van actieve cultuurbeoefening op het gebied van muziek rondom Utrechtse kleine kernen

Muziek: 81

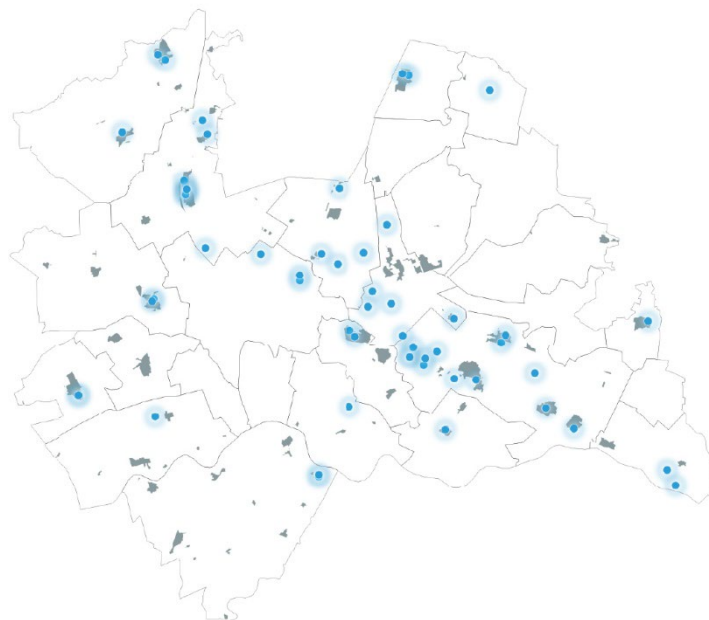
Figuur 52: Weergave van de spreiding van de aanbieders van actieve cultuurbeoefening op het gebied van overige podiumkunsten rondom Utrechtse kleine kernen

Overige podiumkunsten: 55

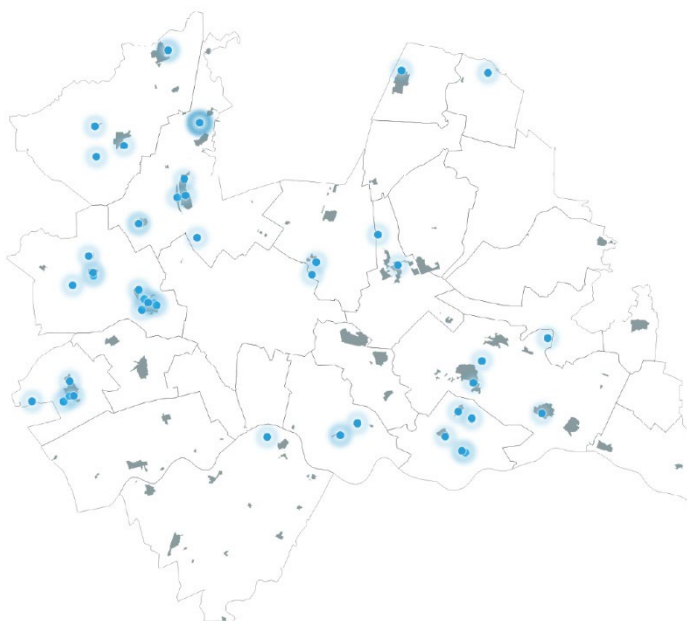
Figuur 13: Weergave van de spreiding van de aanbieders van actieve cultuurbeoefening op het gebied van muziekeducatie rondom Utrechtse kleine kernen

Muziekeducatie: 54

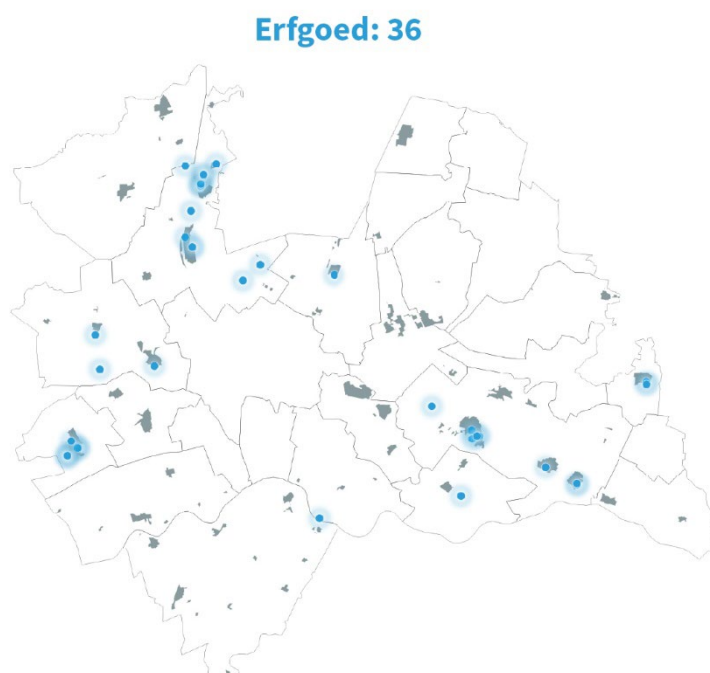

Figuur 14: Weergave van de spreiding van de aanbieders van actieve cultuurbeoefening op het gebied van beeldende kunst rondom Utrechtse kleine kernen

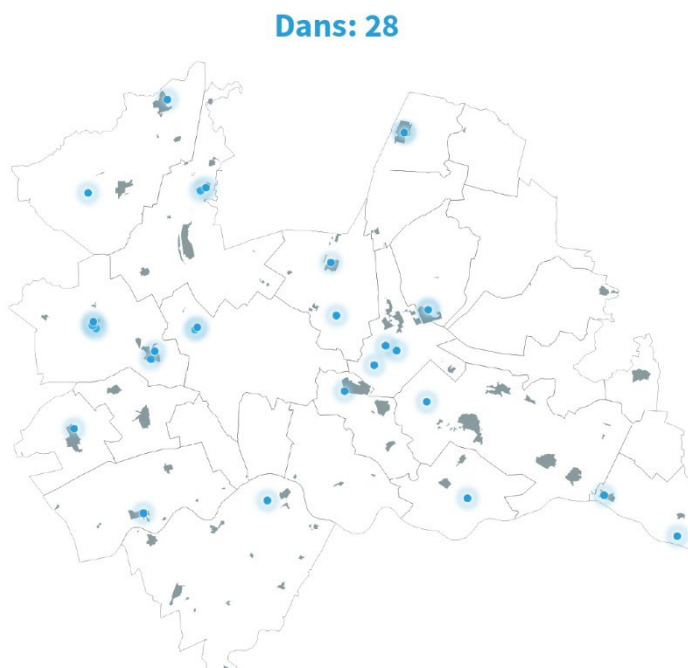
Beeldende kunst: 53

Figuur 15: Weergave van de spreiding van de aanbieders van actieve cultuurbeoefening op het gebied van erfgoed rondom Utrechtse kleine kernen

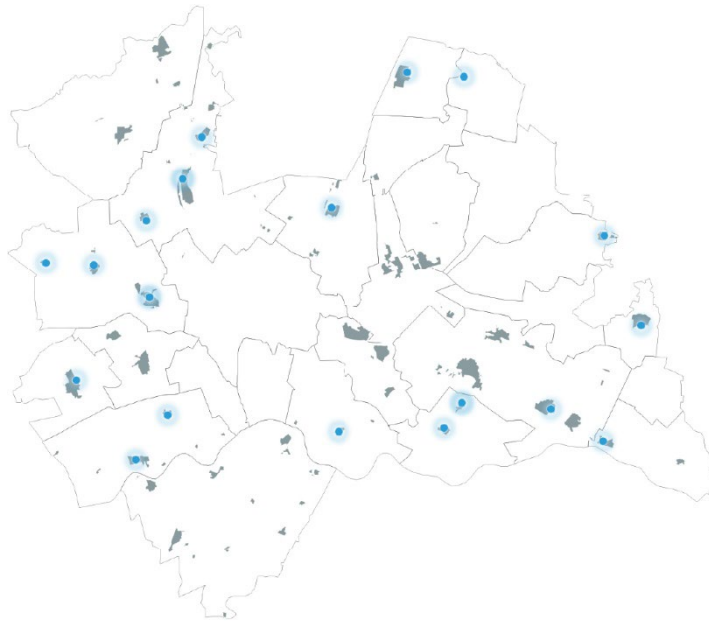

Figuur 16: Weergave van de spreiding van de aanbieders van actieve cultuurbeoefening op het gebied van dans rondom Utrechtse kleine kernen

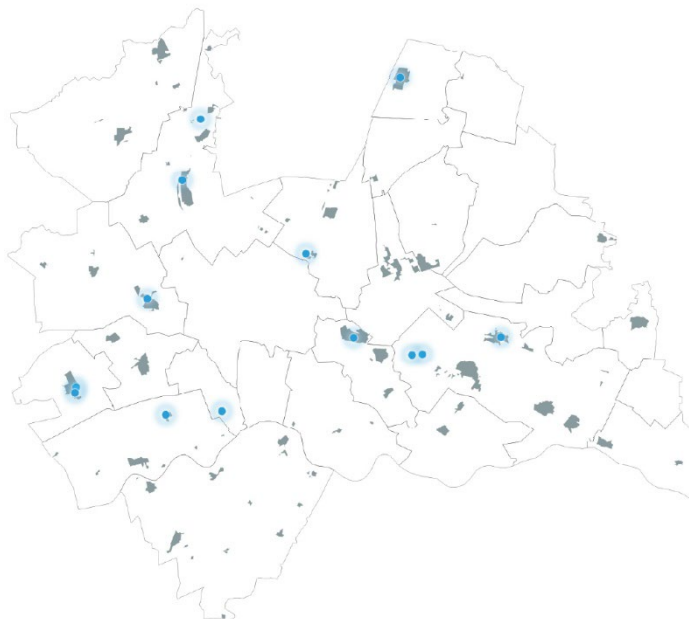
Figuur 17: Weergave van de spreiding van de aanbieders van actieve cultuurbeoefening in de vorm van bibliotheken, buurthuizen en centra voor de kunsten rondom Utrechtse kleine kernen

Bibliotheken, buurthuizen en centrum voor de kunsten: 22

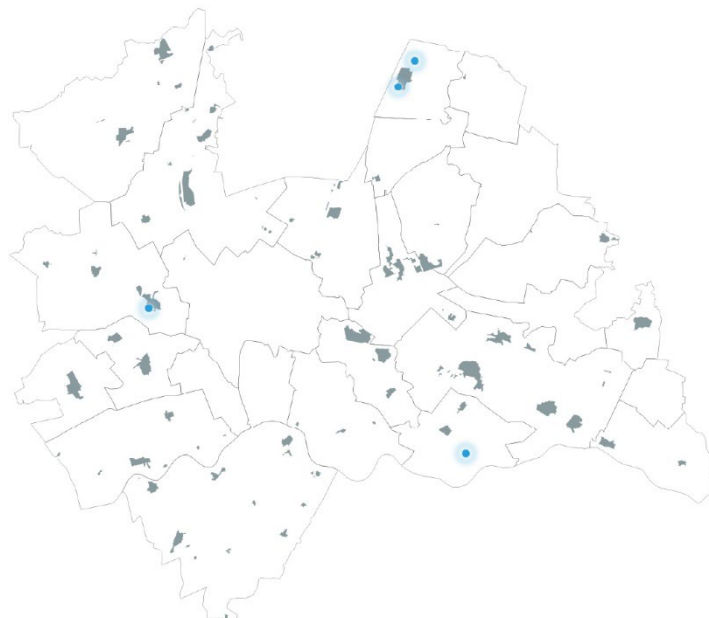
Figuur 18: Weergave van de spreiding van de aanbieders van actieve cultuurbeoefening op het gebied van theater rondom Utrechtse kleine kernen

Theater: 13

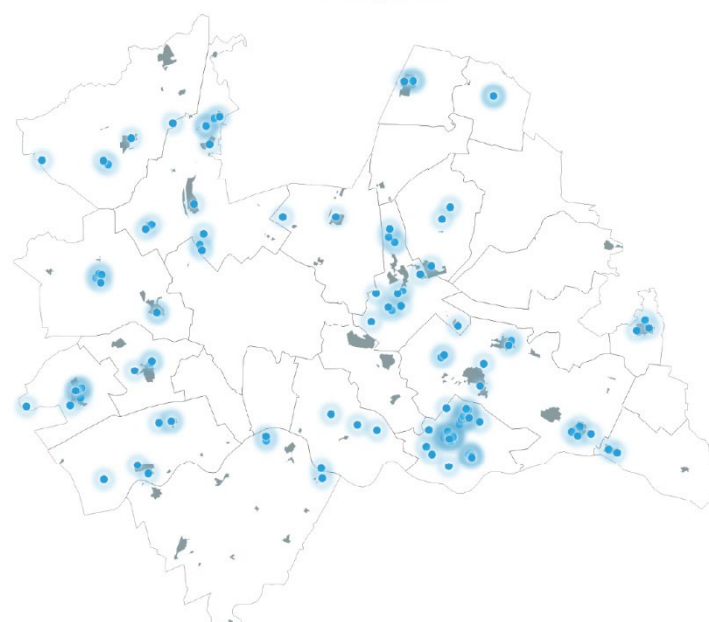
Figuur 169: Weergave van de spreiding van de aanbieders van actieve cultuurbeoefening op het gebied van letteren rondom Utrechtse kleine kernen

Letteren: 4

Figuur 20: Weergave van de spreiding van de aanbieders van actieve cultuurbeoefening in de categorie 'overig' rondom Utrechtse kleine kernen

Overig: 117

Bijlage C: Uitgebreide bevindingen inwonerspeiling

In aanvulling op de beknoptere beschrijving van de resultaten van de inwonerspeiling in hoofdstuk 4, geven we in deze bijlage alle resultaten weer. Deze resultaten zijn verkregen door een vragenlijst onder inwoners van Utrechtse kleine kernen uit te zetten, welke door 207 personen is ingevuld.

Cultuurbeoefening van volwassen inwoners – vormen, locaties en redenen

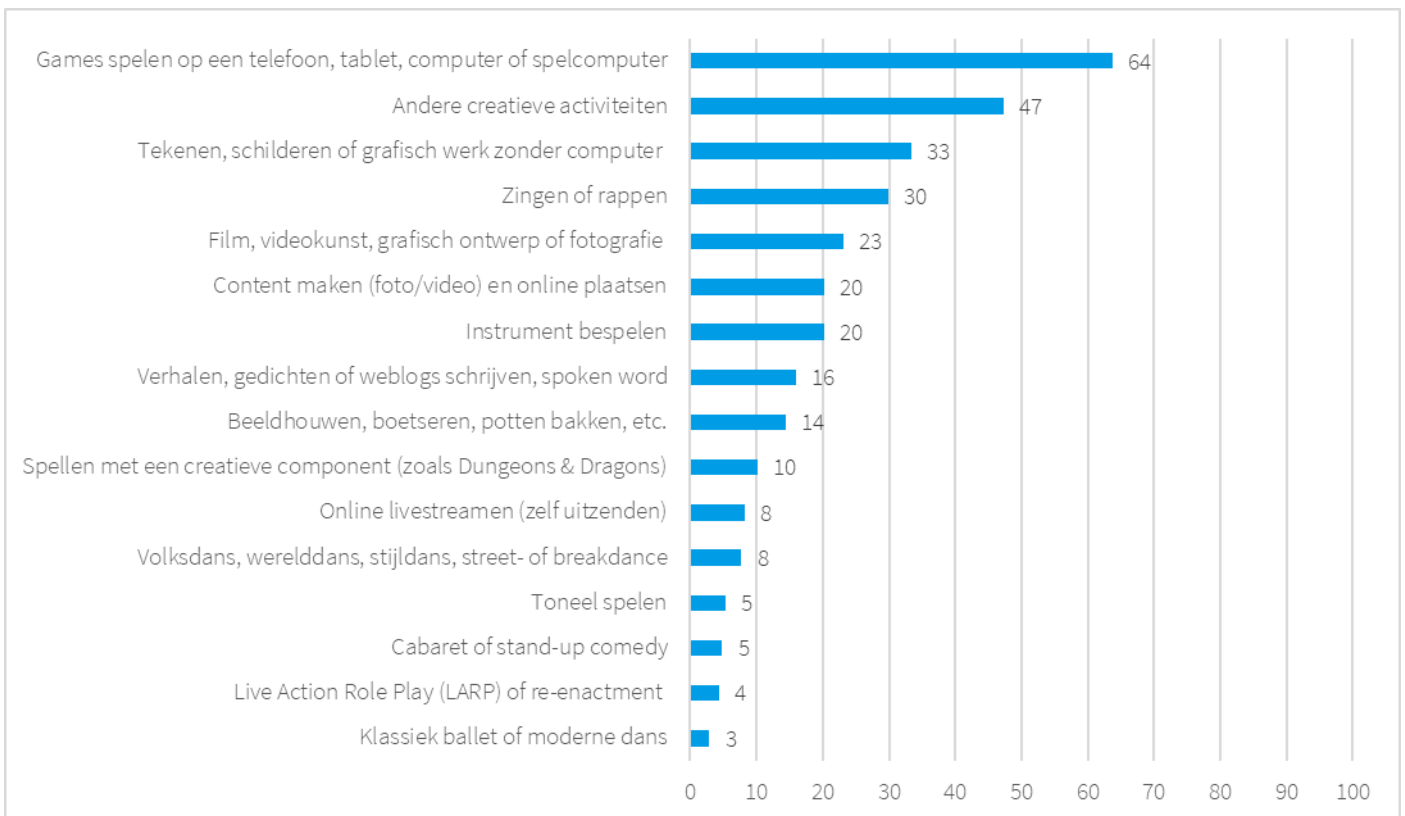
We hebben een aantal vragen gesteld aan mensen die woonachtig zijn in kleine kernen in de provincie Utrecht over hun cultuurbeoefening. Te beginnen met de vraag óf men in de afgelopen 12 maanden een aan cultuur gerelateerde hobby hebben gedaan. Hierbij mag gedacht worden aan hobby's zoals: tekenen, gamen, zingen, et cetera. Tabel 9 laat zien hoeveel procent van de 207 respondenten een van deze hobby's hebben uitgevoerd in de afgelopen 12 maanden. 87% geeft aan dat ze een aan cultuur gerelateerde hobby hebben beoefend. De overige 13% geeft aan dat niet gedaan te hebben.

Tabel 9: Vraag 1: Het percentage inwoners van kleine kernen dat in de afgelopen 12 maanden een culturele of creatieve hobby heeft gedaan (n = 207)

Antwoord	Aandeel
Wel aan cultuurbeoefening gedaan	87 %
Niet aan cultuurbeoefening gedaan	13 %

In meer detail wordt in figuur 21 duidelijk dat met 64% gamen de populairste hobby is onder de respondenten. Gevolgd door andere creatieve activiteiten die niet waren opgenomen in de vragenlijst, hierbij komen uiteenlopende hobby's naar voren. Een groot deel daarvan is in te delen onder al bestaande categorieën. Een opvallend veelgenoemde hobby is diamond painting. Verder zijn hobby's zoals tekenen of schilderen (33%) en zingen of rappen (30%) populair. Onderaan staan hobby's zoals cabaret of stand-up comedy (5%), Live Action Role Play (LARP) (4%) en klassiek ballet of moderne dans (3%).

Figuur 21: Vraag 1: Hoe vaak heb je in de afgelopen 12 maanden als hobby de volgende activiteiten gedaan? (%) (n = 207)

De volgende vraag die we hebben gesteld is of de respondenten voor hun cultuurbeoefening aangesloten waren bij een vereniging/stichting of een informele groep. De resultaten zijn weergegeven in tabel 10. 78% geeft aan dat ze dit niet waren en dat ze hun culturele activiteiten dus individueel beoefenen. Daarentegen beoefent 12% hun culturele activiteiten bij een vereniging of stichting, 10% bij een informele groep die alles zelf regelt en 1% in een online omgeving of community.

Tabel 10: Vraag 3: Je hebt aangegeven dat je in de afgelopen 12 maanden als hobby creatieve of culturele activiteiten gedaan hebt. Was je hiervoor aangesloten bij een vereniging/stichting of een informele groep? (n = 181)

Antwoord	Aandeel
Nee, ik doe mijn culturele activiteiten alleen individueel	78 %
Ja, bij een vereniging of stichting	12 %
Ja, bij een informele groep die alles zelf regelt	10 %
Ja, in een online omgeving of community	1 %

Verder is gevraagd waarom de respondenten de afgelopen 12 maanden culturele activiteiten hebben gedaan, de resultaten zijn weergegeven in tabel 11. De voornaamste reden voor de respondenten om culturele activiteiten te doen is met 66% het eigen plezier, kort gevolgd door ontspanning (64%). Door 16% van de respondenten wordt persoonlijke ontwikkeling ook als reden gegeven om culturele activiteiten te ondernemen. Daarnaast speelt voor 11% van de respondenten ook mee dat de activiteit gratis was. De minst belangrijke redenen zijn cultuurbeoefening omdat een bekende dat vroeg (7%) en omdat het een cadeau was (3%). 4% geeft nog aan andere redenen te hebben. Deze personen waren vaak (ook) beroepsmatig in de cultuursector actief, bijvoorbeeld als fotograaf of docent.

Tabel 11: Vraag 4: Kun je aangeven waarom je in de afgelopen 12 maanden culturele activiteiten hebt gedaan? (n=180)

Antwoord	Aandeel
Voor mijn plezier	66 %
Ter ontspanning	64 %
Voor mijn persoonlijke ontwikkeling	16 %
Voor sociaal contact	11 %
Het was gratis	8 %
Een bekende vroeg mij om mee te doen met de activiteit	7 %
Een andere reden	4 %
Ik heb het cadeau gekregen	3 %

Ook is gevraagd van welke ruimtes de respondenten gebruik maken om hun culturele activiteiten te doen, zoals weergegeven is in tabel 12. Hieruit blijkt dat de eigen woonruimte met 68% het populairst is. Buiten in de natuur is met 20% daarna de ruimte die het meest gebruikt wordt. 13% van de respondenten beoefent hun culturele activiteiten in het buurt- of dorpshuis, 11% doet dat in een ruimte in of bij de woning van iemand anders. Verder gebruikt minder dan 10% van de respondenten ruimten zoals een museum, kerk, sportaccommodatie, theater, park, schoolgebouw, of bibliotheek.

Tabel 12: Vraag 5: Van welke ruimte(s) heb je gebruik gemaakt voor de culturele en creatieve activiteiten hebt gedaan? (n=179)

Antwoord	Aandeel
Eigen woonruimte	68 %
Buiten, in de natuur	20 %
Buurthuis of dorpshuis	13 %
Ruimte in of bij de woning van iemand anders	11 %
Museum	9 %
Kerk, moskee of synagoge of andere (van oorsprong) aan religie verbonden gebouwen	8 %
Sportaccommodatie	7 %
Theater of concertgebouw	7 %
Landgoed, tuin of park	7 %
Schoolgebouw	6 %
Bibliotheek	6 %
Verenigingsgebouw	5 %
Verzorgingshuis of zorgcentrum	4 %
Café	3 %
Centrum voor de kunsten of muziekschool	2 %
Dansschool	1 %
Archief	1 %
Een andere locatie	1 %

Vervolgens hebben we gevraagd, aan de mensen die dat betrof, waarom zij geen culturele activiteiten beoefend hebben de afgelopen 12 maanden. De resultaten staan in tabel 13. 54% van deze respondenten geeft aan dat ze geen interesse hebben in het doen van deze activiteiten. 42% van de niet-beoefenaars zegt dat ze andere hobby's of verplichtingen hebben die belangrijker zijn. Voor 19% van deze groep respondenten is tijd het probleem, terwijl 15% aangeeft dat ze niet op de hoogte zijn van wat er te doen is. Ook zegt een deel (12%) dat ze geen geld hebben om culturele activiteiten te doen. Voor 8% sluiten de culturele activiteiten in hun omgeving niet aan op hun eigen interesse. Tot slot geeft 4% aan dat hun gezondheid het niet toelaat.

Tabel 13: Vraag 6: Je hebt aangegeven dat je in de afgelopen 12 maanden géén creatieve of culturele activiteiten als hobby gedaan hebt. Kun je aangeven waarom je in de afgelopen 12 maanden géén creatieve of culturele activiteiten hebt gedaan? (n=26)

Antwoord	Aandeel
Ik heb geen interesse in het doen van creatieve of culturele activiteiten	54 %
Ik heb andere hobby's of verplichtingen die voorrang hebben	42 %
Ik heb er geen tijd voor	19 %
Ik ben niet op de hoogte van wat er allemaal te doen is	15 %
Ik heb er geen geld voor	12 %
De culturele activiteiten in mijn omgeving sluiten niet aan op mijn interesse	8 %
Mijn gezondheid laat het niet toe	4 %
Anderen in mijn omgeving wilden niet mee naar de culturele activiteit(en) die ik leuk vind	0 %
Ik heb moeite met het vervoer naar culturele activiteiten	0 %
Een andere reden	0 %

Cultuurbeoefening met of zonder hulp van aanbieders

De respondenten die wél aan culturele activiteiten doen is gevraagd van welke aanbieders ze gebruik maken, waarvan de resultaten in tabel 14 beschreven staan. Het merendeel (62%) geeft aan geen gebruik te maken van culturele aanbieders. Daarentegen maakt 7% gebruik van online aanbieders en 6% van een culturele vereniging, zelfstandige aanbieders of het creatieve en culturele aanbod van hun wijk. De bibliotheek en muziek- of dansschool wordt door 5% van de respondenten gebruikt. 3% maakt gebruik van culturele centra en 2% van oefenruimtes of een centrum voor de kunsten. 4% maakt van andere aanbieders gebruik, zoals een concertgebouw.

Tabel 14: Vraag 7: Je hebt aangegeven dat je in de afgelopen 12 maanden als hobby creatieve of culturele activiteiten gedaan hebt. Van welke aanbieders maak je gebruik voor deze culturele activiteiten? (n=178)

Antwoord	Aandeel
Ik maak geen gebruik van dit soort culturele aanbieders	62 %
Online aanbieders (cursussen, instructievideo's e.d.)	7 %
Een culturele vereniging (bijv. een koor, een ensemble, een fanfare of harmonieorkest)	6 %
Zelfstandige aanbieders (bijv. privélessen van een muziekdocent, schilderdocent e.d.)	6 %
Het creatieve of culturele aanbod van een wijk-, cultuur- of buurthuis	6 %
Een bibliotheek	5 %
Een muziek-, theater-, en/of dansschool	5 %
Een andere soort aanbieder	4 %
Culturele centra	3 %
Aanbieders van oefenruimtes	2 %
Centrum voor (amateur-)kunsten	2 %

Ter verdere verdieping is gevraagd waarom de beoefenaars voor wie dat geldt, gebruik maken van culturele aanbieders. De resultaten zijn te zien in tabel 15. Hiervan geeft 35% aan dat ze dit doen vanwege de deskundigheid van de aanbieders. Ongeveer een derde (31%) geeft aan dat ze het doen om samen met anderen aan de slag te gaan. Voor een kwart is de ondersteuning die ze bieden rondom de specifieke activiteiten die zij doen een reden. 24% geeft aan dat ze goed bereikbaar zijn. Voor 15% is de behoefte aan les/ondersteuning in het echt ook belangrijk. Een tiende geeft aan dat de aanbieder een bekende is en dat ze daarom gebruik ervan maken. 3% geeft aan dat de specifieke kortingen bij de

desbetreffende aanbieder maken dat ze daar naartoe gaan. Voor 9% spelen andere redenen mee, zoals voorschriften die gelden vanuit de vereniging.

Tabel 15: Vraag 9: Waarom maak je gebruik van culturele aanbieders? (n=68)

Antwoord	Aandeel
Voor hun deskundigheid	35 %
Om samen met anderen aan de slag te gaan	31 %
Ze bieden ondersteuning in de specifieke soort activiteiten die ik doe, of wil leren	25 %
Ze zijn goed bereikbaar	24 %
Ik wil graag les/ondersteuning in het echt	16 %
De aanbieder is een bekende van mij	10 %
Een andere reden	9 %
Er zijn specifieke kortingen waar ik gebruik van maak, waardoor ik bij deze aanbieder(s) terecht ben gekomen	3 %

We hebben daarna aan de respondenten wél aan cultuurbeoefening gedaan hebben, maar géén gebruik gemaakt hebben van culturele aanbieders, gevraagd waarom dat zo is. De resultaten zijn weergegeven in tabel 16. Iets meer dan de helft (57%) geeft aan dat ze hun culturele activiteiten individueel doen en geen behoefte hebben aan begeleiding of les(-ruimte). Voor ongeveer een vijfde (23%) geldt dat ze niet goed op de hoogte zijn van het aanbod voor culturele of creatieve activiteiten. 16% laat weten dat ze geen aanbieders in hun omgeving hebben waar ze culturele activiteiten willen doen. 8% vindt het aanbod in hun omgeving te duur en 1% heeft moeite om naar de aanbieders te komen. 12% geeft een andere reden, waarbij het gebrek aan behoefte en het individueel beoefenen vaak genoemd worden.

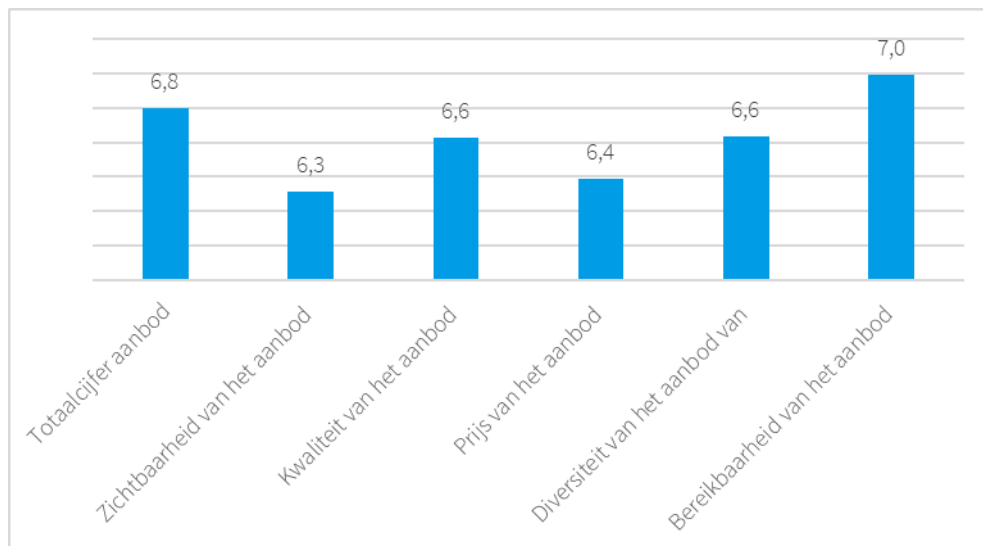
Tabel 16: Vraag 8: Waarom maak je géén gebruik van culturele aanbieders? (n=110)

Antwoord	Aandeel
Ik doe mijn culturele activiteiten individueel (of met andere mensen) en heb geen behoefte aan begeleiding/les/ruimte	57 %
Ik ben niet goed op de hoogte welke aanbieders er zijn voor mijn creatieve of culturele activiteiten	23 %
Er zijn geen aanbieders in mijn omgeving bij wie ik creatieve en culturele activiteiten wil doen	16 %
Een andere reden	12 %
Ik vind het aanbod van de aanbieders in mijn omgeving te duur	8 %
Ik heb moeite met het vervoer naar de aanbieders in mijn omgeving	1 %

Waardering en ontwikkelingen in het aanbod in de omgeving

Om inzicht te krijgen in de tevredenheid van de respondenten over het aanbod van culturele en creatieve activiteiten in hun omgeving is ze gevraagd om een rapportcijfer tussen de 1 en de 10 toe te kennen. Deze cijfers zijn in figuur 22 gevisualiseerd. Voor het aanbod van creatieve en culturele activiteiten als hobby in het algemeen, geven respondenten een 6,8. Men verschilt wel van mening over verschillende deelaspecten. Zo geven de respondenten de bereikbaarheid gemiddeld een 7. De diversiteit én de kwaliteit van het aanbod krijgen allebei een 6,6 gemiddeld. Verder geven de respondenten de prijs van het aanbod een 6,4 en de zichtbaarheid een 6,3.

Figuur 22: Vraag 10: Kun je in een rapportcijfer (1-10) aangeven hoe tevreden je in het algemeen bent over het aanbod van creatieve en culturele activiteiten (mogelijkheden om zelf culturele activiteiten te doen) in jouw omgeving?²³

We hebben ook gevraagd naar de redenen die meespelen voor de respondenten om **wel** een culturele en/of culturele hobby te gaan doen. Hieruit komen een aantal redenen naar voren die breed gedragen worden. Zo laat een groot deel van de respondenten weten dat ze deze activiteiten als hobby zouden overwegen ter ontspanning, voor de gezelligheid en omdat ze het leuk vinden. Ook komen redenen zoals de betaalbaarheid en bereikbaarheid als randvoorwaarden vaak terug. De tijd die mensen hebben speelt hier ook een rol in, een aantal respondenten geeft aan wel een activiteit te gaan doen als ze meer tijd hebben.

²³ Het aantal respondenten verschilt per aspect – het minimum is 111, het maximum is 156 respondenten.

Daaropvolgend hebben we gevraagd welke redenen de respondenten hebben om juist **niet** een bepaalde culturele of creatieve hobby te gaan doen. Het merendeel van de respondenten die deze vraag heeft ingevuld geeft aan dat zij geen activiteiten willen doen die te veel geld en/of te veel tijd kosten, soms noemen mensen ook beide. Naast deze twee redenen is slechte bereikbaarheid ook een veelgenoemde reden voor het niet beginnen aan een culturele of creatieve hobby. Opvallend is dat sommigen aangeven dat ze zichzelf niet creatief genoeg vinden om zo'n hobby te beginnen.

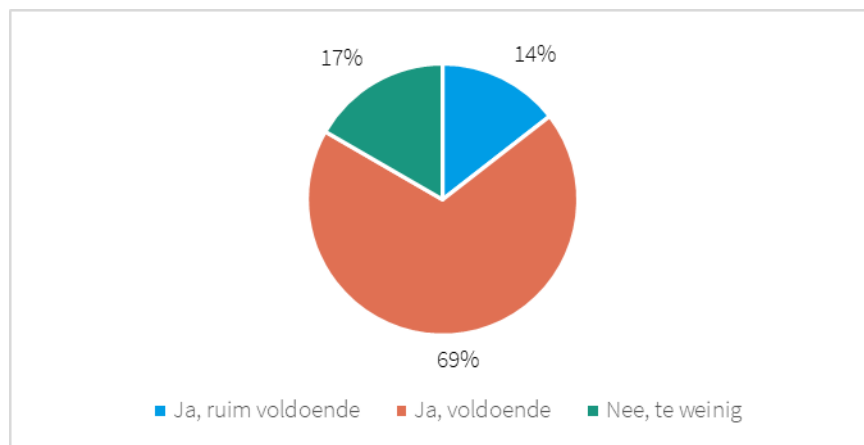
Het volgende onderwerp gaat over de ontwikkelingen rondom het culturele aanbod in de woonplaats van de respondenten. Zo zien we in tabel 17 dat iets minder dan de helft (45%) geeft aan dat ze geen veranderingen of ontwikkelingen hebben opgemerkt. Daarbij geeft 26% aan dat ze dat niet weten. Voor 15% valt op dat er meer aanbod is dan voorheen, kort gevolgd door 11% die opmerkt dat er meer verschillend aanbod is. 5% geeft aan dat er minder aanbod in de omgeving is en 4% dat er minder verschillend aanbod is. 2% van de respondenten laat weten dat het aanbod beter bereikbaar is dan voorheen, evenveel respondenten vinden dat het aanbod minder goed bereikbaar is geworden. Een klein deel (2%) van de respondenten ziet andere ontwikkelingen, waaronder het steeds duurder worden van het aanbod in hun omgeving.

Tabel 17: Vraag 13: Welke ontwikkelingen heb je in de afgelopen tijd in jouw woonplaats, kern en/of omgeving gezien rondom het aanbod voor het doen van creatieve en culturele activiteiten? (n=198)

Antwoord	Aandeel
Ik heb geen veranderingen of ontwikkelingen opgemerkt	45 %
Dat weet ik niet	26 %
Er is in mijn omgeving meer aanbod dan voorheen	15 %
Er is in mijn omgeving meer verschillend aanbod dan voorheen	11 %
Er is in mijn omgeving minder aanbod dan voorheen	5 %
Er is in mijn omgeving minder verschillend aanbod dan voorheen	4 %
Ik zie andere ontwikkelingen in het cultuuraanbod	2 %
Het aanbod is beter bereikbaar (wat betreft vervoer en/of afstand) dan voorheen	2 %
Het aanbod is minder goed bereikbaar (wat betreft vervoer en/of afstand) dan voorheen	2 %

De respondenten hebben daarna de vraag beantwoord of ze voldoende voorzieningen in hun omgeving hebben voor hun culturele en creatieve activiteiten. De resultaten zijn weergegeven in figuur 23. Ongeveer twee derde (69%) laat weten dat ze voldoende voorzieningen hebben, 14% heeft zelfs ruim voldoende voorzieningen in hun omgeving. Desondanks zegt 17% van de respondenten dat ze te weinig voorzieningen in hun omgeving hebben om culturele en creatieve activiteiten te doen.

Figuur 23: Vraag 14: Heb je in jouw omgeving voldoende voorzieningen voor creatieve en culturele activiteiten? (n=138)

Voor verdere duiding hebben we de respondenten gevraagd welke voorzieningen ze voor hun creatieve en culturele activiteiten missen. De antwoorden die men op deze vraag gegeven heeft, zijn vrij divers. Toch komen voorzichtig enkele thema's naar voren. Een daarvan is het gebrek aan ruimtes (ateliers, repetitieruimtes), maar ook verschillende specifieke voorbeelden van activiteiten. Denk aan een gospelkoor, kleinschalige creatieve workshops, of een ruimte waarin bands kunnen optreden. Wat ook meer dan eens terugkomt is dat sommigen aangeven niet op de hoogte te zijn van het aanbod dat er in hun omgeving is, wat het vervolgens moeilijk maakt om aan te geven wat ze missen.

Aansluitend op de vorige vraag konden de respondenten ook aangeven of ze ideeën en/of wensen hadden rondom hun culturele en creatieve hobby's. We zien hierin dat er behoefte is aan veelzijdige ruimtes voor beoefening, maar bijvoorbeeld ook aan activiteiten die op verschillende tijdstippen aangeboden worden, activiteiten voor specifieke groepen (jongeren, ouderen, mensen met kleine kinderen) of professionele(re) aanbieders, waar nu vrijwilligers ingezet worden. Een klein aantal respondenten geeft aan dat er juist geen extra voorzieningen bij hoeven.

Reisbereidheid en bereikbaarheid

De reisbereidheid om een aanbieder van culturele activiteiten te bezoeken hebben we ook uitgevraagd, zowel in kilometers als in minuten. De belangrijkste bevinding op dit vlak is dat, ongeacht het vervoersmiddel, men bereid is om zo'n 20 à 30 minuten te reizen naar een aanbieder van culturele activiteiten. De aard van het vervoersmiddel bepaalt vervolgens vooral hoeveel afstand er afgelegd wordt binnen die tijdsspanne – de gemiddelden per vervoersmiddel zijn in tabel 18 weergegeven.

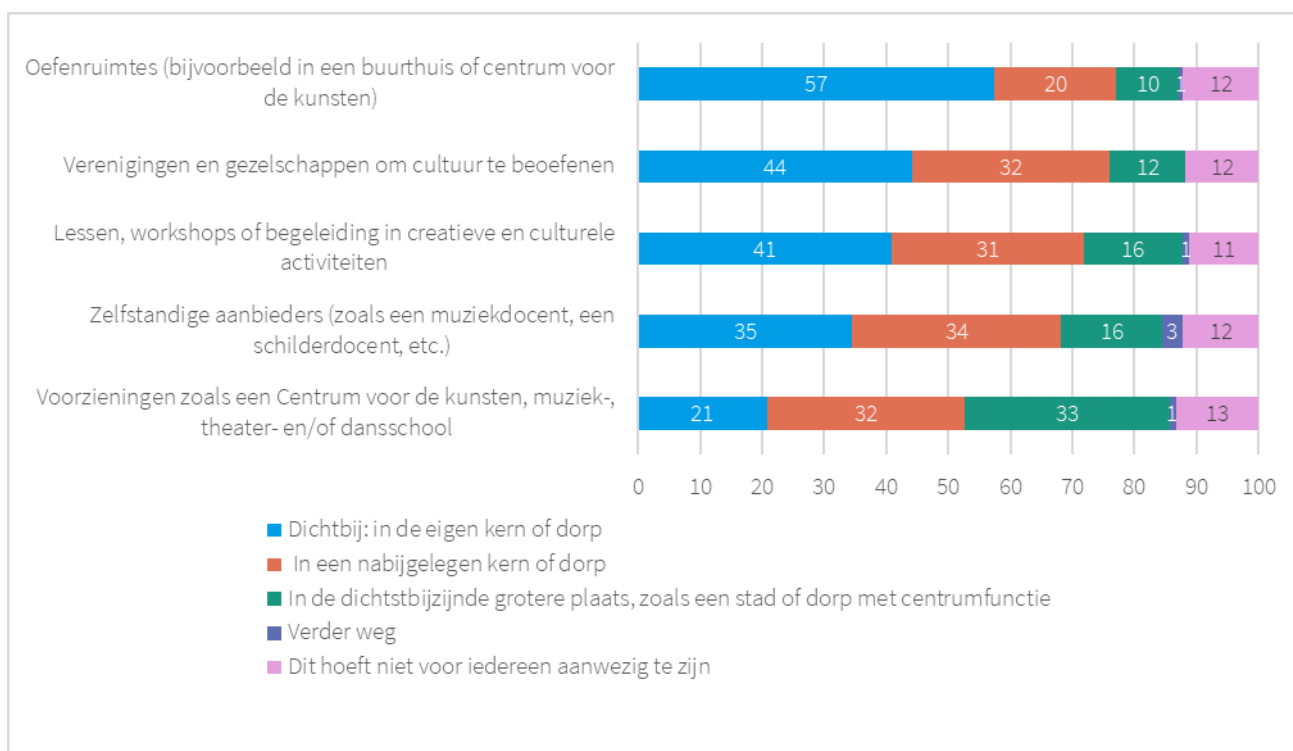
Tabel 18: Vraag 17: Hoe lang of hoe ver ben je, in tijd en kilometers, per vervoersmiddel bereid te reizen om een aanbieder van culturele activiteiten te bezoeken? (n verschilt per vervoersmiddel)²⁴

Vervoersmiddel	Gem. reistijd in minuten	Gem. afstand in km
Auto (als bestuurder)	26	23
Auto (als passagier)	24	22
Trein	33	54
Bus	30	24
Elektrische fiets/e-bike/speedpedelec/fatbike	22	10
Fiets	22	7
Lopend/per rolstoel	18	3

Vervolgens is het belangrijk om te weten hoe dichtbij men wenst dat bepaalde voorzieningen in de provincie Utrecht moeten zijn. In figuur 24 is te zien dat de bevroegde inwoners vooral oefenruimtes, gevolgd door lessen, workshops en verenigingen, in de eigen kern of dorp willen hebben. Zelfstandige aanbieders mogen in een naastgelegen dorp aanwezig zijn (denk hierbij ook aan de *verbonden vitaliteit* van een gebied). Centra voor de kunsten of muziek-/theater- of dansscholen mogen weer wat verder weg aanwezig zijn. Overkoepelend zien we dat voor alle vormen van culturele voorzieningen, ongeveer 10% van de inwoners aangeeft dat dit niet voor alle inwoners in de provincie aanwezig hoeft te zijn.

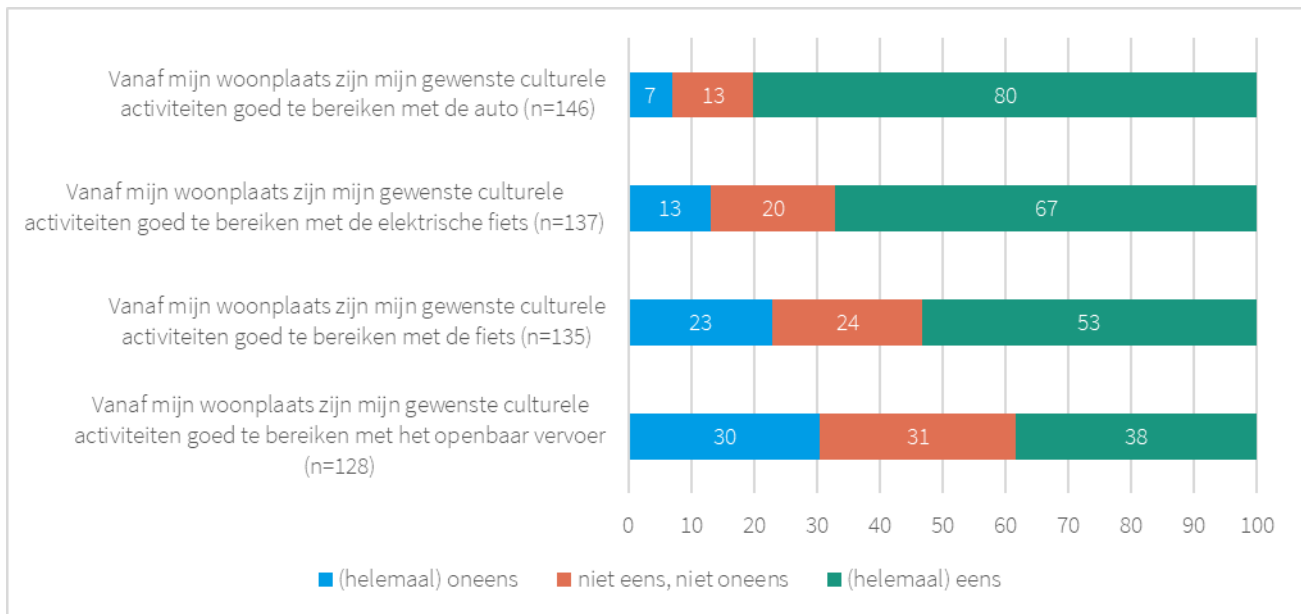
²⁴ In de vragenlijst waren ook de opties 'motor', 'tram of metro', 'taxi/deelauto/taxibusje', 'brom-/snorfiets/scooter/brommobiel' en 'anders, namelijk' opgenomen. Deze opties zijn door dermate weinig respondenten (<7) opgegeven als vervoersmiddel dat men verwacht te gaan gebruiken, dat we hier geen betrouwbare gemiddelden over kunnen presenteren.

Figuur 24: Vraag 18: Op welke afstand vind je dat de onderstaande voorzieningen voor inwoners van de provincie Utrecht aanwezig zouden moeten zijn? (%) (n=188)

Ook zijn respondenten vier stellingen voorgelegd over de bereikbaarheid van culturele activiteiten vanaf hun woonplaats. In figuur 25 zijn hiervan de resultaten weergegeven. Hierin zien we zeer grote verschillen in de mate waarin men tevreden is over de bereikbaarheid met verschillende vervoersmiddelen. Met name rondom het openbaar vervoer zien we de meeste verdeeldheid, waar over de bereikbaarheid per auto de inwoners vrij eensgezind positief zijn. Daarnaast zien we dat de komst van de elektrische fiets (vergeleken met de reguliere fiets) de bereikbaarheid van culturele activiteiten aanzienlijk vergroot lijkt te hebben.

Figuur 25: Vraag 19: In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen? (%)

Vervolgens hebben we de respondenten gevraagd of ze willen toelichten waarom ze wel of niet tevreden zijn over de bereikbaarheid van het aanbod. Kijkend naar de antwoorden is er een tweedeling te zien. Een groep vindt de bereikbaarheid prima en goed te doen, de andere groep vindt het tegenovergestelde en noemt de bereikbaarheid ronduit slecht. Hierbij horen uiteenlopende redenen zoals een goede bereikbaarheid per auto of fiets aan de ene kant en een slechte bereikbaarheid met het OV of de fiets aan de andere kant. De bereikbaarheid met het openbaar vervoer zal waarschijnlijk sterk verschillen tussen de kernen, waardoor vervolgonderzoek per kern of regio over dit onderwerp aan te bevelen is.

We hebben ook gevraagd naar de bereidheid om geld uit te geven aan cultuurbeoefening. De resultaten zijn te zien in tabel 19. De respondenten hebben aangegeven hoeveel geld ze per maand bereid zijn om te spenderen. 43% geeft aan dat ze minder dan 25 euro per maand willen uitgeven, 28% tussen de 25 en 50 euro en 14% 50 euro of meer. 15% is helemaal niet bereid om geld uit te geven aan cultuurbeoefening.

Tabel 19: Vraag 21: Hoeveel geld ben je bereid om gemiddeld per maand te besteden het doen van creatieve en culturele activiteiten als hobby? (n=164)

Antwoord	Aandeel
Minder dan 25 euro	43 %
Tussen de 25 en 50 euro	28 %
50 euro of meer	14 %
Ik ben niet bereid om geld te besteden aan het doen van creatieve en culturele activiteiten als hobby	15 %

Cultuurbeoefening van kinderen

Om de cultuurbeoefening van kinderen te peilen hebben we aan de respondenten gevraagd of ze kinderen onder de 18 jaar hebben, dit waren er 58 van de 207. Dit kleine aantal maakt dat we vanaf nu aantallen laten zien in plaats van percentages. Ook is het belangrijk om hier rekening te houden met dat de ouders de vragen over hun kinderen hebben ingevuld. Verder zijn voor een groot gedeelte dezelfde vragen als hierboven gesteld. Te beginnen met de vraag welke culturele activiteiten de kinderen van de respondenten ondernemen.

Allereerst zien we dat, van de 58 respondenten met kinderen, er 42 zijn wiens kinderen wél een culturele of creatieve hobby gedaan hebben. Welke hobby's dit zijn, is te zien in tabel 20. We zien dat gamen bij uitstek het populairst is, gevolgd door content maken, een instrument bespelen, creatief schrijven of een andere creativiteit, welke nog niet in de vragenlijst genoemd werd. Zij gaven dan vooral enkele specifieke vormen van creatieve hobby's aan, die mogelijk ook onder de antwoordcategorieën hadden kunnen vallen (zoals 'knutselen').

Tabel 20: Vraag 23: Heeft/hebben jouw kind(eren) in de afgelopen 12 maanden als hobby de volgende creatieve en culturele activiteiten gedaan?

Antwoord	Aantal keer aangekruist
Games spelen op een telefoon, tablet, computer of spelcomputer	23
Content maken (foto/video) en online plaatsen	8
Instrument bespelen	7
Verhalen, gedichten of weblogs schrijven, spoken word	6
Een andere creatieve activiteit	5
Toneel spelen	5
Zingen of rappen	5
Spellen met een creatieve component (zoals Dungeons & Dragons)	4
Beeldhouwen, boetseren, potten bakken, etc.	4
Online livestreamen (zelf uitzenden)	3
Film, videokunst, grafisch ontwerp of fotografie	3
Volksdans, werelddans, stildans, street- of breakdance	2
Klassiek ballet of moderne dans	2
Tekenen, schilderen of grafisch werk zonder computer	1
Cabaret of stand-up comedy	0
Live Action Role Play (LARP) of re-enactment	0

Aan de respondenten met kinderen die wel aan culturele of creatieve activiteiten gedaan hebben, hebben we gevraagd of zij hiervoor aangesloten waren bij een vereniging, stichting of informele groep. In tabel 21 zijn de resultaten hiervan weergegeven. 21 respondenten gaven aan dat dit niet zo was. Daarentegen geven 13 respondenten aan dat hun kinderen daarvoor bij een vereniging of stichting aangesloten waren. Zes respondenten geven aan dat hun kinderen aangesloten waren bij een informele groep, en drie respondenten hebben kinderen die in een online omgeving of community aan cultuurbeoefening hebben gedaan.

Tabel 21: Vraag 26: Je hebt aangegeven dat jouw kind(eren) in de afgelopen 12 maanden als hobby creatieve of culturele activiteiten gedaan heeft/hebben. Was jouw kind hiervoor aangesloten bij een vereniging/stichting of een informele groep?

Antwoord	Aantal keer aangekruist
Nee, mijn kind(eren) doet/doen hun creatieve of culturele activiteiten alleen individueel	21
Ja, bij een vereniging of stichting	13
Ja, bij een informele groep die alles zelf regelt	6
Ja, in een online omgeving of community	3

Ook hebben we gevraagd waarom de kinderen van de respondenten in de afgelopen 12 maanden wél aan culturele of creatieve activiteiten hebben gedaan. Dit is te zien in tabel 22. 31 respondenten geven aan dat dat voor het plezier van hun kinderen was. 17 ouders laten weten dat het ter ontspanning was, kort gevolgd door de persoonlijke ontwikkeling van de kinderen (15 respondenten). Bij 6 mensen speelt ook het sociaal contact van hun kinderen mee en bij 5 respondenten dat het gratis was. Voor 4 respondenten was het omdat een bekende vroeg om mee te doen aan een culturele of creatieve activiteit. Voor de kinderen van 1 respondent was het een cadeau en 1 respondent heeft een andere reden, namelijk voor school.

Tabel 22: Vraag 27: Kun je aangeven waarom jouw kind(eren) in de afgelopen 12 maanden creatieve en culturele activiteiten gedaan heeft/hebben?

Antwoord	Aantal keer aangekruist
Voor hun plezier	31
Ter ontspanning	17
Voor hun persoonlijke ontwikkeling	15
Voor sociaal contact (nieuwe mensen ontmoeten of samen met vrienden of familie beoefenen)	6
Het was gratis	5
Een bekende vroeg hen om mee te doen met de activiteit	4
Een andere reden	1
Mijn kind(eren) heeft/hebben het cadeau gekregen	1

Daarna hebben we de respondenten met cultuur beoefenende kinderen gevraagd welke ruimtes hun kinderen hebben gebruikt om hun culturele activiteiten uit te voeren. In tabel 23 zijn de resultaten hiervan weergegeven. Met 22 keer is de eigen

woonruimte het populairst, gevolgd door een schoolgebouw (10 keer). Daarna komen plekken zoals een sportaccommodatie (9 keer), buiten (7 keer), bij iemand anders (5 keer), een dansschool (4 keer), een verenigingsgebouw (4 keer), een museum (4 keer), een centrum voor de kunsten (4 keer), een bibliotheek (3keer), een buurthuis (3 keer), een kerk (2 keer), een landgoed of park (1 keer) en/of een café (1 keer). 4 respondenten hebben aangegeven dat hun kinderen van een andere ruimte gebruik hebben gemaakt, zoals de scouting of hun eigen slaapkamer.

Tabel 23: Vraag 28: Van welke ruimte(s) heeft/hebben jouw kind(eren) gebruik gemaakt voor de culturele en creatieve activiteiten die zij in de afgelopen 12 maanden hebben gedaan?

Antwoord	Aantal keer aangekruist
Eigen woonruimte	22
Schoolgebouw	10
Sportaccommodatie	9
Buiten, in de natuur	7
Ruimte in of bij de woning van iemand anders	5
Een andere ruimte	4
Dansschool	4
Verenigingsgebouw	4
Museum	4
Centrum voor de kunsten of muziekschool	4
Bibliotheek	3
Buurthuis/dorpshuis	3
Kerk, moskee of synagoge of andere, (van oorsprong) aan religie verbonden gebouwen	2
Landgoed, tuin of park	1
Café	1
Verzorgingstehuis of zorgcentrum	0
Theater of concertgebouw	0
Archief	0

Ook hebben we aan respondenten wiens kinderen aan cultuurbeoefening doen gevraagd of zij gebruik hebben gemaakt van een culturele aanbieder – en zo ja, welke aanbieder(s) dat was. Zo zien we in tabel 24 dat zelfstandige aanbieders met 7 keer het vaakst genoemd zijn, gevolgd door een muziek-, theater-, en/of dansschool met 6 keer. Verder zijn de bibliotheek (4 keer), het creatieve of culturele aanbod van een wijkcentrum of buurthuis (2 keer), een culturele vereniging (2 keer),

centrum voor amateurkunsten (2 keer), online aanbieders (1 keer) en culturele centra (1 keer) ook nog genoemd.

Tabel 24: Vraag 29: Je hebt aangegeven dat jouw kind(eren) in de afgelopen 12 maanden als heeft/hebben gedaan. Maakt/maken jouw kind(eren) hiervoor gebruik van culturele aanbieders?

Antwoord	Aantal keer aangekruist
Zelfstandige aanbieders (bijv. privélessen van een muziekdocent, schilderdocent, etc.)	7
Een muziek-, theater-, en/of dansschool	6
Een bibliotheek	4
Een andere soort aanbieder	3
Het creatieve of culturele aanbod van een wijk-, cultuur- of buurthuis	2
Een culturele vereniging (bijv. een koor, een ensemble, een fanfare of harmonieorkest)	2
Centrum voor (amateur-)kunsten	2
Online aanbieders (cursussen, instructievideo's, etc.)	1
Culturele centra	1
Aanbieders van oefenruimtes	0

Vervolgens hebben we gevraagd waarom kinderen van 16 respondenten in de afgelopen 12 maanden geen creatieve of culturele activiteiten hebben gedaan – de resultaten zijn in tabel 25 te raadplegen. 5 respondenten hebben aangegeven dat hun kinderen niet geïnteresseerd zijn in dat soort activiteiten. 3 geven aan dat hun kinderen niet op de hoogte zijn van wat er allemaal te doen is, 2 geven aan dat hun kinderen andere hobby's of verplichtingen hebben die belangrijker zijn. Hetzelfde aantal geeft aan dat hun kinderen geen tijd hiervoor hebben. 1 respondent geeft aan er geen geld voor te hebben, eveneens één persoon laat weten dat niemand meewilde naar een bepaalde activiteit die hun kinderen leuk vinden. 5 respondenten hebben andere redenen opgegeven, namelijk dat hun kind nog niet oud genoeg is om deze activiteiten te kunnen doen.

Tabel 25: Vraag 25: Kun je aangeven waarom jouw kind(eren) in de afgelopen 12 maanden géén creatieve en culturele activiteiten gedaan heeft/hebben?

Antwoord	Aantal keer aangekruist
Mijn kind(eren) is/zijn niet geïnteresseerd in het doen van culturele activiteiten	5
Een andere reden	5
Mijn kind(eren) is/zijn niet op de hoogte van wat er allemaal te doen is	3
Mijn kind(eren) heeft/hebben andere hobby's of verplichtingen die voorrang hebben	2
Mijn kind(eren) heeft/hebben hier geen tijd voor	2
Mijn kind(eren), of ik, hebben er geen geld voor	1
Anderen in de omgeving van mijn kind(eren) wilden niet mee naar de culturele activiteit die zij leuk vinden	1
De gezondheid van mijn kind(eren) laat het niet toe	0
Mijn kind(eren) heeft/hebben moeite met het vervoer naar culturele activiteiten	0
De culturele activiteiten in de omgeving van mijn kind(eren) sluit niet aan op hun interesse(s)	0

Ter verdieping is uitgevraagd hoe tevreden ouders zijn over het aanbod voor hun kinderen om culturele activiteiten te doen. Het overgrote deel vindt is redelijk tot prima tevreden over het aanbod voor hun kinderen, maar geeft hierop geen gedetailleerde toelichting. Interessant is dat een aantal respondenten aangeven dat sport veel meer leeft in de dorpen. Dit vertaalt zich in (veel) meer aanbod op het gebied van sport dan cultuur, volgens hen. Ook geeft een respondent aan dat in dorpen überhaupt minder interesse in cultuur is dan bijvoorbeeld in steden. Daarbij geldt ook hier dat zichtbaarheid van het aanbod een aandachtspunt is – een respondent schrijft: “Het zou meer zichtbaar moeten worden, met name onder de kinderen zelf zodat het hun interesse op kan wekken.”

We hebben ook gevraagd naar de ontwikkelingen die respondenten rondom het aanbod van culturele activiteiten voor hun kinderen signaleren. Hiervoor zijn alle ouders bevroegd, waardoor we vanaf hier weer in percentages rapporteren. We zien in tabel 26 dat 48% van de respondenten geen veranderingen in het cultuuraanbod voor (hun) kinderen opgemerkt hebben. Daarbij geeft 24% aan dat niet te weten. 12% zegt dat er meer aanbod voor hun kinderen is dan voorheen. Desondanks geeft 3% aan dat er minder aanbod is dan voorheen. 9% laat weten dat het aanbod minder verschillend is geworden, terwijl 7% aangeeft dat het juist meer divers is dan voorheen.

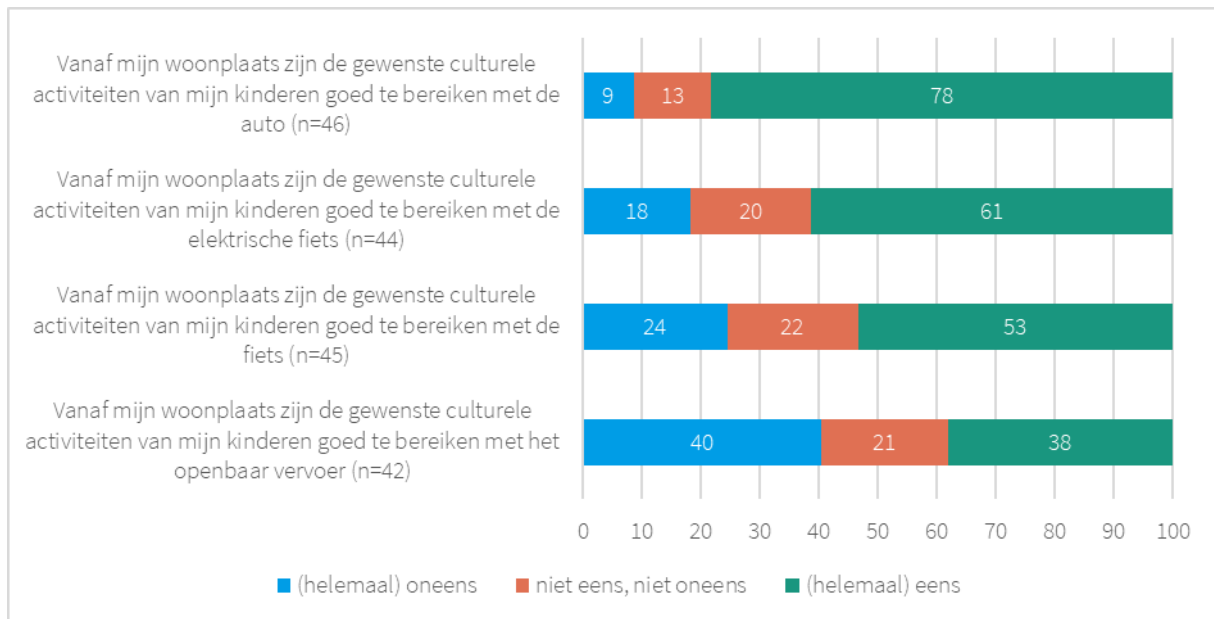
Tabel 26: Vraag 31: Welke ontwikkelingen heb je in de afgelopen tijd in jouw woonplaats, kern en/of omgeving gezien rondom het aanbod voor het doen van culturele activiteiten voor jouw kind(eren)? (n=58)

Antwoord	Aandeel
Ik heb geen veranderingen of ontwikkelingen opgemerkt	48 %
Dat weet ik niet	24 %
Er is in mijn omgeving meer aanbod dan voorheen	12 %
Er is in mijn omgeving minder verschillend aanbod dan voorheen	9 %
Er is in mijn omgeving meer verschillend aanbod dan voorheen	7 %
Er is in mijn omgeving minder aanbod dan voorheen	3 %
Ik zie andere ontwikkelingen in het cultuuraanbod	0 %
Het aanbod is beter bereikbaar (wat betreft vervoer en/of afstand) dan voorheen	0 %
Het aanbod is minder goed bereikbaar (wat betreft vervoer en/of afstand) dan voorheen	0 %

We hebben ook gevraagd welke voorzieningen ouders missen voor hun kinderen rondom culturele of creatieve activiteiten. De respondenten die deze vraag hebben ingevuld missen voornamelijk plekken voor hun kinderen om met andere kinderen dingen samen te doen. Hierbij is te denken aan een speeltuin, workshops en een skatebaan. Daaropvolgend konden de respondenten invullen welke ideeën en of wensen ze hebben voor hun kinderen rondom hun culturele hobby's. Hier komen specifieke voorbeelden van culturele activiteiten naar voren zoals tekenen, toneel, schilderen en (wederom) een skatepark.

Tot slot is gevraagd hoe het gesteld is met de bereikbaarheid van culturele activiteiten van de kinderen van de respondenten. Hiervoor zijn vier stellingen voorgelegd, waarvan de resultaten in figuur 26 te raadplegen zijn. Hierin zien we een soort gelijk beeld qua bereikbaarheid van de culturele activiteiten, als we bij de respondenten zelf zagen. De ontevredenheid met het openbaar vervoer is wel nog wat groter – een mogelijke verklaring hiervoor is dat als dit beter zou zijn, kinderen mogelijk zelfstandiger kunnen reizen.

Figuur 26: Vraag 34: In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen? (%)

Bijlage D: Verantwoording

Data-analyse aanwezigheid aanbieders

Voordat de gemeenten zijn uitgevraagd voor het opstellen van een lijst van de culturele aanbieders, is een lijst gemaakt met mogelijke aanbieders op basis van OpenStreetMap (OSM) data en met het Provinciaal Arbeidsplaatsen Register (PAR). De data van OSM is enkel voor provincie Utrecht gedownload op 28 november 2024. De PAR-data zijn verstrekt door de provincie Utrecht op 27 januari 2025. De gegevens zijn gefilterd op basis van relevante OSM-tags en SBI-codes, zie bijlage E voor de relevante OSM-tags en SBI-codes. Hierna worden de gegevens gekoppeld met de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) via de PDOK Locatieserver en samengevoegd. Hierna worden de potentiële aanbieders ruimtelijk gefilterd: binnen een straal van twee kilometer van een kleine kern (een door het CBS gedefinieerde bevolkingskern met maximaal 10.000 inwoners). De kernen Doorn-Bartimeushage, De Bilt-Griftenstein en Amersfoort-De Boskamp worden niet meegenomen.

Vervolgens is de lijst gesplitst per gemeente en gevraagd aan de desbetreffende gemeenten om de culturele aanbieders die zij in beeld hebben te noteren met adresgegevens. Eventueel kon de ambtenaar de lijst van aanbieders aanvullen die is opgesteld uit de databronnen. De ontvangen lijst is verder leidend voor dit onderzoek, aangezien de ambtenaar eigen kennis heeft kunnen combineren en selectief de potentiële cultuuraanbieders uit de data opgehaald.

De lijst van de gemeente is verder aangevuld met aanbieders van het Jeugdfonds, opnieuw gefilterd op locatie en ingedeeld in tien domeinen, welke we samengesteld hebben uit gangbare indelingen vanuit het CBS en OCW, aangevuld met de specifieke categorie “Bibliotheken, buurthuizen en centra voor de kunsten”, gezien de scope van dit onderzoek. De aanbieders zijn vervolgens met ondersteuning van de ChatGPT API ingedeeld en vervolgens op juiste categorisering gecontroleerd.

Peiling onder inwoners

In april 2025 heeft Het PON & Telos via het online panel PanelClix een onderzoek uitgezet over hoe inwoners van Utrechtse kleine kernen denken over actieve cultuurbeoefening in hun omgeving.

Vragenlijst

De vragenlijst bestond uit 38 vragen over de actieve cultuurbeoefening, behoeften, actuele ontwikkelingen en reisbereidheid. Respondenten zonder thuiswonende kinderen van 18 jaar of jonger kregen +- 25 vragen voorgelegd, afhankelijk van hun antwoorden. Aan respondenten met thuiswonende kinderen zijn 13 vragen voorgelegd over de cultuurbeoefening van hun kinderen. De vragenlijst is gebaseerd op de *Cultuurpeiling*, een onderzoeksonderdeel van de verschillende provinciale cultuurmonitors die Het PON & Telos in samenwerking met andere partijen in Noord-Brabant, Gelderland en Zeeland uitvoert. Deze vragenlijst sluit, waar mogelijk, aan op de vraagstelling van de Vrijetijdsomnibus (VTO), zoals uitgevoerd wordt door de Boekmanstichting (en eerder SCP). De vragen zijn, waar dat nodig was, aangepast naar de scope van actieve cultuurbeoefening, waar de originele vragenlijst zich op allerlei facetten van cultuurdeelname richt. Deze vragen zijn aangevuld met vragen over mobiliteit, waarbij zoveel mogelijk aangesloten is bij de vraagstellingen uit de monitor Onderweg in Nederland (CBS). De vragen die betrekking hebben op culturele aanbieders en geobserveerde ontwikkelingen in het aanbod zijn voor dit onderzoek geformuleerd.

Werving en respons

De uitnodiging voor het onderzoek is tussen 3 april en 14 april 2025 verzonden aan de panelleden van PanelClix die woonachtig zijn in de postcodegebieden van de 88 kernen die voor dit onderzoek binnen de scope vallen. Omdat postcodegebieden niet in alle gevallen geheel overeenkomen met de kern, hebben we respondenten gevraagd om in te vullen in welke kern zij wonen. Door de postcode met de ingevulde kern te vergelijken, konden we respondenten die mogelijk per abuis op basis van hun postcode uitgenodigd zijn, voorafgaand aan de analyse uit het databestand verwijderen. Dit resulteert in een databestand van 207 inwoners van de 88 kleine kernen in de provincie Utrecht. Hieronder geven we in tabellen de achtergrondkenmerken van de **207 respondenten** van dit onderzoek weer. Deze gegevens zijn ongewogen.

Tabel 27: Respons naar gender

Gender	Aantal personen	Aandeel
Vrouw	85	41 %
Man	122	59 %
Anders	0	0 %
Totaal	207	100 %

Tabel 28: Respons naar leeftijd

Leeftijd	Aantal personen	Aandeel
18 t/m 29 jaar	14	7 %
30 t/m 39 jaar	32	15 %
40 t/m 54 jaar	64	31 %
55 t/m 64 jaar	55	27 %
65 t/m 74 jaar	20	10 %
75 jaar en ouder	22	11 %
Totaal	207	101 %²⁵

Tabel 29: Respons naar opleidingsachtergrond

Voltooide opleiding	Aantal personen	Aandeel
Lagere school / basisschool, LBO, MAVO, VMBO	34	16 %
MBO, HAVO, VWO, HBS	91	44 %
HBO, WO, postdoctoraal/promovendus	78	38 %
Niet bekend	4	2 %
Totaal	207	100 %

Afbakening, betrouwbaarheid en representativiteit

Vanwege de fijnmazig samengestelde scope van dit onderzoek, met de 88 kernen en enige ambiguïteit tussen de verschillende manieren om kernen af te bakenen (CBS-indeling, woonplaats, postcode, et cetera), is het niet mogelijk om het databestand te wegen. Idealiter vindt dit wel plaats – zo wordt er gecorrigeerd voor als bepaalde groepen respondenten minder de vragenlijst hebben ingevuld dan je zou verwachten op basis van de samenstelling van de inwoners. De resultaten zijn zodoende voornamelijk van toepassing op deze set respondenten, en er is

²⁵ Vanwege het afronden van de percentages telt het totaal hier tot 101% op

voorzichtigheid geboden bij het generaliseren van de resultaten. Vergelijking op kernvariabelen (het percentage inwoners dat cultuur beoefent, al dan niet in groepsverband, en andere standaardvragen) toont echter aan dat deze percentages in de pas lopen met de bevindingen op landelijk niveau, en in de verschillende provincies waar deze vragenlijst uitgezet is. Dit is een teken van de betrouwbaarheid van de resultaten.

Verantwoording case studies

Proces

De case studies hadden een kwalitatief karakter en zijn bedoeld om per kern een verdiepend beeld te schetsen. De bevindingen zijn niet één op één te vertalen naar andere kernen, maar geven waardevolle inzichten in de dynamieken die zich in kleine kernen kunnen voordoen. Deze verdiepingsslag maakt patronen en mechanismen zichtbaar die anders onder de radar blijven en vormt daarmee een belangrijke bouwsteen in het begrip van hoe de ondersteuning nú functioneert, en wat hierin behoeften zijn.

Bij de selectie van de drie kernen is bewust gezocht naar variatie, zodat een breed beeld van de situatie in kleine kernen kon worden geschetst. Er is gelet op spreiding van de gemeenten binnen de provincie, de ligging van de kern binnen de provincie, evenals op de aanwezigheid of afwezigheid van een cultuurverbinder en specifiek beleid of regelingen. In overleg met gemeenten is vervolgens bepaald welke kern onderzocht zou worden, waarbij ook de omvang van het inwonersaantal is meegewogen. De drie gekozen kernen verschillen zodoende in context en organisatiegraad, en geven gezamenlijk inzicht in uiteenlopende praktijken en omstandigheden.

Onderzoeksproces

Toen de drie casus-kernen bepaald waren, is eerst gekeken naar wat er al bekend was over de gemeente uit de eerdere onderzoeksonderdelen. Dit is aangevuld met extra deskresearch – denk hierbij aan verkenningen van ZIHMIC, of andere relevante (beleids-)stukken. Uit de eerdere onderdelen was ook een lijst met aanbieders van actieve cultuurbeoefening per gemeente opgesteld. Deze is doorgenomen, en voor de betreffende kern is ook aanvullend zoekwerk verricht naar mogelijke (anders georganiseerde) aanbieders. Denk hierbij aan websites in/over de kern, verschillende evenementenkalenders en -portalen, evenals berichten op sociale media zoals in Facebookgroepen en op Instagram. Ook is gezocht via Google met zoektermen die (nieuwe) inwoners mogelijk zouden gebruiken om op zoek te gaan naar aanbod van actieve cultuurbeoefening in de kern. Deze stappen zijn gezet om het groepsgesprek met betrokkenen uit de kern zo

goed mogelijk ingevoerd aan te kunnen gaan, en het gesprek op het juiste detailniveau te kunnen voeren.

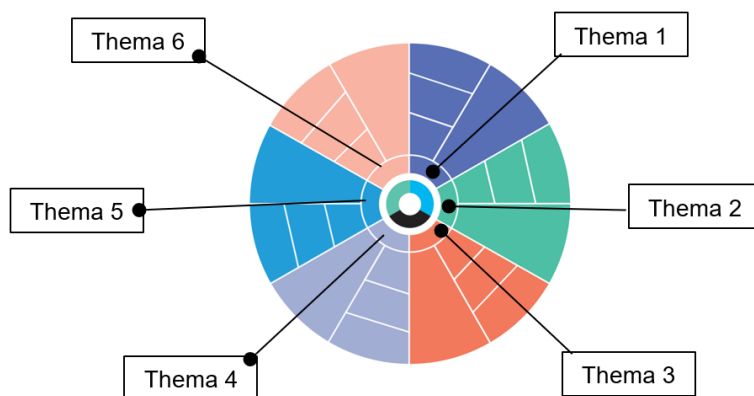
Per kern is vervolgens een groepsgesprek georganiseerd. Hiervoor zijn verschillende betrokkenen uitgenodigd: de gemeente, de cultureel verbinder, vertegenwoordigers van lokale fondsen, maar ook organisatoren van cultuurbeoefening. De praktische organisatie hiervan liep via culturele verbinder of diens lokale contacten waar mogelijk. De mogelijke gesprekspartners zijn ook in overleg met hen opgesteld, waarbij de onderzoekers de scope van het onderzoek bewaakten. De opdrachtgever was bij alle drie de gesprekken als toehoorder aanwezig.

In samenwerking met de opdrachtgever en ZIMIHC Connect is een gespreksleidraad opgesteld, aan de hand van de geformuleerde onderzoeksvragen. De gespreksleidraad is breed ingestoken, om zo stapsgewijs een beeld op te bouwen over het reilen en zeilen van actieve cultuurbeoefening in de kern. De gespreksleidraad gaf daarbij ruimte om per gesprek verschillende accenten te leggen, al naar gelang de belangrijkste gespreksthema's of de samenstelling van de groep. De groepsgesprekken zijn uitgevoerd met een variant op de triviant-brainstormmethode.

Triviant-brainstormmethode

Via de Triviant-methode verzamelen we op een laagdrempelige manier informatie van een grote groep mensen. De Triviant methode is een afgeleide vorm van een focusgroep, en daarmee werkvorm die zich goed leent voor een brainstorm. Het kan ingezet worden voor inzicht te krijgen in 'wat er speelt'. Welke beelden, percepties en ideeën hebben betrokkenen bij de kern over het aanbod van actieve cultuurparticipatie daar? Wat vinden ze belangrijk? Wat gaat goed? Wat gaat minder goed? Welke kansen of oplossingen zien ze? Om deze dialoog te voeren gebruiken we een dialoogzeil.

Figuur 77: Afbeelding van een triviant-dialoogzeil

Voor de groepsgesprekken zijn er vooraf vijf vragen geformuleerd. Na een introductie van het onderwerp en de plaats van het groepsgesprek in het grotere onderzoek, zijn in vijf rondes alle vragen langsgelopen. Doorgaans wordt deze methode ingezet in grotere groepen, met meerdere zeilen. Omdat aan de gesprekken 7 tot 12 personen deelnamen, is er met één zeil gewerkt. Per ronde kregen de deelnemers twee minuten de tijd om hun gedachten over de vraag op post-its te schrijven. Dit zorgt ervoor dat iedereen eerst in rust de vraag kan beantwoorden, om zo ook het 'speelveld' gelijkjer te maken voor mensen die misschien niet meteen hun mening hardop geven. Hierna is zo'n 12 minuten een plenair gesprek gevoerd over de opbrengsten van de post-its, waarbij ook de mogelijkheid was om door te vragen op elkaar.

Gespreksleidraad

Thema 1: Aanbod van actieve cultuurbeoefening in de kern

Doel: Inzicht krijgen in wat er op dit moment aan actief aanbod is, en hoe dit is georganiseerd:

Vraag: Hoe ziet het aanbod voor cultuurbeoefening in de kern eruit? Hoe wordt dit georganiseerd?

Mogelijke doorvragen:

- Welke vormen van actieve cultuurbeoefening zijn er momenteel in de kern? (bepaalde disciplines/vormen?)
- Wie organiseert dit aanbod? (Bijvoorbeeld: verenigingen, zzp'ers, informele bewonersinitiatieven, instellingen)
- Zijn er bepaalde 'sleutelpersonen' (formeel als verbinder, of informeel/uit zichzelf?)
- Hoe komt het aanbod tot stand? (Samenwerking, subsidie, particulier initiatief?)
- Zijn er specifieke doelgroepen waarop het aanbod zich richt? (jeugd, ouderen, nieuwkomers, etc.)
- Hoe wordt het aanbod gepromoot en zichtbaar gemaakt voor inwoners? (Online platforms, lokale media, flyers, verenigingen, sociale media, specifieke personen?)
- Zijn er vormen van samenwerking tussen de verschillende aanbieders (zowel binnen als tussen kernen)?

Thema 2: Belemmeringen, kansen en behoeften van aanbieders

Doel: Begrijpen waar aanbieders van cultuurbeoefening in de kern tegenaan lopen en wat ze nodig hebben

Vraag: Waar lopen aanbieders van cultuurbeoefening in de kern tegenaan? Wat zijn juist kansen?

Mogelijke doorvragen:

- Wat zijn de grootste knelpunten bij het organiseren van cultuurbeoefening in de kern? (ruimte/locatie, financiën, personeel/vrijwilligers, animo/deelnemers, regelgeving, ...)
- En welke kansen zijn er juist? (en waarom gebeurt dat nu nog niet/wat heeft men nodig om deze kansen te benutten?)
- Zijn er voldoende (betaalbare) locaties om activiteiten te organiseren?
- Welke ondersteuning is er en maken aanbieders er gebruik van? (bekendheid met gemeente, culturele verbinder, online platforms, en hoe is de samenwerking met deze andere partijen?)
- Is die ondersteuning toereikend? Wat hebben aanbieders nodig?
- Wat zou volgens de deelnemers aan het gesprek de grootste verbetering zijn om cultuurdeelname makkelijker te maken?

Thema 3: Behoeften van inwoners

Doel: Inzicht krijgen in de vraagzijde: wat willen de inwoners?

Vraag: Welke cultuuractiviteiten zouden inwoners graag willen doen? Hoe vinden deze mensen hun weg naar het aanbod?

Mogelijke doorvragen:

- Welke cultuuractiviteiten zouden inwoners graag willen doen?
- Horen jullie wel eens wensen die nu nog niet weerspiegeld worden in het huidige aanbod? (Is dat dan in deze kern of in de grotere omgeving?)
- Zijn er groepen mensen in de kern die nu nog weinig bereikt worden of meedoen? Waarom?
- Zijn er barrières? (gebrek aan tijd (of mismatch tijd aanbod en beschikbaarheid mensen), informatie, motivatie?)
- Hoe wordt het aanbod gepromoot en zichtbaar gemaakt voor inwoners? (Online platforms, lokale media, flyers, verenigingen, sociale media, personen)
- Wat zijn de verwachtingen van inwoners voor het culturele aanbod in hun buurt? (toegankelijkheid, frequentie, intensiteit, ...?)

Thema 4: Mobiliteit, reisbereidheid en voorzieningenniveau

Doel: Begrijpen hoe belangrijk nabijheid is, en wat de verwachtingen zijn omtrent **wat waar** is.

Vraag: Welke specifieke knelpunten of kansen zijn er rondom bereikbaarheid en voorzieningen?

Mogelijke doorvragen:

- Zijn er specifieke knelpunten rondom bereikbaarheid, zoals vervoersmogelijkheden in de avond of in het weekend, parkeerplekken, ontwikkelingen?
- Zijn er voorbeelden van mensen die wel/niet reizen voor bepaald aanbod?
- Wanneer is het aanbod ín of bereikbaar vanuit de kern toereikend/ontoereikend?
- Wat is realistisch om te verwachten van een kleine kern? (waar doe je goed aan om in te investeren?)

Thema 5: Samenwerking en ondersteuning

Doel: Meer zicht op ondersteuningsbehoeften

Vraag: Wat zou voor de kern het verschil maken op het gebied van cultuurbeoefening? Wat is er nodig?

Mogelijke doorvragen:

- Wat zijn mogelijkheden voor samenwerking tussen bewoners, aanbieders, culturele verbinders en ambtenaren?
- Wat kunnen culturele verbinders/cultuurcoaches doen om cultuuraanbieders te ondersteunen in het creëren van een toegankelijk aanbod?
- Stel je voor dat er één vorm van ondersteuning zou bijkomen, wat zou dat moeten zijn?
- Wat is het eerste dat culturele verbinders/cultuurcoaches zouden kunnen doen om morgen al een verschil te maken in deze kern, op het gebied van cultuuraanbod?

Bijlage E: Relevante OSM-tags en SBI-codes

OSM-tags

Onderstaande tabel geeft de OSM-objecten weer die zijn geselecteerd voor de lijst, gesorteerd op het aantal objecten aanwezig in de provincie Utrecht.

key	value	Nederlandse vertaling	Aantal
office	company	n.v.t.	702
amenity	school	school	331
amenity	school	schoolgebouw	331
amenity	community_centre	buurtcentrum	154
shop	books	boekhandel	112
shop	books	n.v.t.	112
historic	archaeological_site	archeologische vindplaats	84
amenity	library	bibliotheek	81
amenity	library	bibliotheekgebouw	81
office	yes	comedyclub	68
office	yes	drive-in bioscoop	68
office	yes	toerisme	68
shop	gift	souvenirwinkel	66
tourism	museum	museum	63
tourism	museum	museumgebouw	63
historic	yes	winkel	54
amenity	theatre	theatergebouw	53
amenity	college	college	48
amenity	events_venue	evenementenlocatie	33
shop	variety_store	variety store	33
shop	computer	computerclub	31
amenity	university	universiteit	28
amenity	university	universiteitsgebouw	28
amenity	university	n.v.t.	28
historic	yes	comedyclub	27
historic	yes	drive-in bioscoop	27
historic	yes	toerisme	27
office	foundation	n.v.t.	27
shop	art	kunstgalerie	27

key	value	Nederlandse vertaling	Aantal
shop	art	n.v.t.	27
amenity	college	collegegebouw	24
amenity	college	instelling voor voortgezet onderwijs	24
office	educational_institution	n.v.t.	24
shop	outdoor	buiten	23
shop	outdoor	openluchtklas	23
amenity	arts_centre	kunstencentrum	21
office	ngo	niet-gouvernementele organisatie	19
shop	photo	fotozaak	19
shop	yes	comedyclub	18
shop	yes	drive-in bioscoop	18
shop	yes	toerisme	18
office	association	vrijwilligersorganisatie	17
amenity	cinema	bioscoop	14
amenity	cinema	filmclub	14
amenity	conference_centre	congrescentrum	14
leisure	dance	dansstudio	14
leisure	dance	danszaal	14
building	yes	comedyclub	12
building	yes	drive-in bioscoop	12
building	yes	toerisme	12
shop	music	platenwinkel	12
shop	music	n.v.t.	12
amenity	music_school	muziekschool	10
historic	ruins	ruïne	10
shop	paint	verfwinkel	10
amenity	nightclub	nachtclub	9
shop	craft	n.v.t.	9
shop	fabric	stoffenwinkel	8
office	coworking	deelkantoor	7
office	graphic_design	n.v.t.	7
shop	musical_instrument	muziekinstrumentenwinkel	7
amenity	archive	archiefggebouw	6
amenity	archive	archiefstelling	6
amenity	social_centre	verenigingscentrum	6
amenity	training	n.v.t.	6
shop	ticket	n.v.t.	6

key	value	Nederlandse vertaling	Aantal
amenity	studio	film- of televisiestudio	5
shop	games	bordspellenwinkel	5
historic	heritage	cultureel erfgoed	4
shop	wool	n.v.t.	4
amenity	dressing_room	n.v.t.	3
amenity	language_school	n.v.t.	3
leisure	amusement_arcade	arcadehal	3
shop	sewing	n.v.t.	3
amenity	coworking_space	deelkantoor	2
leisure	adult_gaming_centre	n.v.t.	2
office	education	n.v.t.	2
office	union	vakbond	2
amenity	art_gallery	n.v.t.	1
amenity	circus_school	n.v.t.	1
amenity	cooking_workshop	n.v.t.	1
amenity	dancing_school	n.v.t.	1
amenity	education_centre	n.v.t.	1
amenity	exhibition_centre	handelsbeurs	1
amenity	hall	n.v.t.	1
amenity	music_club	n.v.t.	1
amenity	piano	n.v.t.	1
amenity	speelothek	n.v.t.	1
amenity	tailor_school	n.v.t.	1
amenity	venue	n.v.t.	1
office	art_dealer	n.v.t.	1
office	design	n.v.t.	1
office	events;marketing	n.v.t.	1
office	interior_design	n.v.t.	1
office	language_training	n.v.t.	1
office	media	n.v.t.	1
office	movie_production	n.v.t.	1
office	music	platenwinkel	1
office	music	n.v.t.	1
office	music composer; sound design	n.v.t.	1
shop	comics	n.v.t.	1
shop	photo;computer	n.v.t.	1
shop	photography	fotoclub	1

key	value	Nederlandse vertaling	Aantal
shop	textile_printing	n.v.t.	1
shop	video	videotheek	1
shop	video_games	videogamewinkel	1
shop	web_design	n.v.t.	1

PAR SBI-codes

De volgende SBI-codes zijn meegenomen vanuit de PAR-data.

SBI-code	Beschrijving
4761	Winkels in boeken
4763	Winkels in audio- en video-opnamen
58110	Uitgeverijen van boeken
58120	Databanken (vanaf versie 2016 van SBI 2008)
58130	Uitgeverijen van kranten
58140	Uitgeverijen van tijdschriften
58190	Overige uitgeverijen, geen software
58210	Uitgeverij computerspellen
58290	Software-uitgeverijen, geen games
59111	Filmproductie, geen televisiefilms
59112	Productie van televisieprogramma's
59120	Facilitaire diensten voor film, tv
59130	Distributie films en tv-producties
59140	Bioscopen
59200	Maken en uitgeven geluidsopnamen
60100	Radio-omroepen
60200	Televisieomroepen
6329	Overige informatievoorziening
63910	Persagentschappen
63990	Overige dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatievoorziening
70210	Public relationsbureaus
71111	Architecten (geen interieurarchitecten)
71112	Interieurarchitecten
73110	Reclamebureaus
74101	Communicatie- en grafisch ontwerp
74102	Industrieel en productontwerp
74103	Interieur- en ruimtelijk ontwerp

74201	Fotografie
79900	Reisinformatie- en reserveerbureaus
82300	Organiseren van beurzen, congressen
85521	Dansscholen
85522	Kunstzinnige vorm van amateurs (geen dansscholen)
90011	Beoefening van podiumkunst
90012	Producenten van podiumkunst
90013	Circus en variété
90020	Diensten voor uitvoerende kunst
90030	Scheppende kunst
90041	Theaters, schouwburgen en concertgebouwen
91011	Openbare bibliotheken
91012	Kunstuitleencentra
91019	Openbare archieven
91021	Musea
91022	Kunstgalerie��n en expositieruimten
91030	Monumentenzorg
94994	Vriendenkringen van cultuur